

జనసంతజనపాలన

ఆంధ్ర సత్యనారాయణరావుగారు

సరస్వతి ప్రకాశకులు
డి.పి.,
చెన్నై

మా స్వంత ప్రచురణములు

నాటకరాజములు

అనుబంధములు

ఇచ్చాపురపు యజ్ఞనారాయణస్వామిగారి

రసపుత్ర విజయము 1-2-0

రాణాప్రతాపసింగ్ 1-0-0

డాక్టర్ నంకూరి శివగౌరవగారి

చంద్రగుప్త ... 1-4-0

పానుగంటి లక్ష్మీచరిసింహారావుగారి

పాదుకాపట్టాభిషేకము ... 1-12-0

విప్రనారాయణ ... 1-8-0

రాధాకృష్ణ ... 0-12-0

ముళ్ళకేసి వేంకటదత్త కేశవులుగారి

చండిక ... 1-8-0

సూరి పార్థసారథి శర్మగారి

రంగూన్ మెయిల్ .. 1-4-0

వలయువారిట్లు న్యాయవలయును :

కురుకూరి సుబ్బారావు సన్,

ప్రాప్త యుట :

సరస్వతీ బుక్ డిపో, బెజవాడ.

జయంత జయపాలము

(సవరసభరితమగు 5 అంకముల నాటకము)

గ్రంథకర్త:

జయరావు కీర్వాణారాయణరావు నాటకములను రచించిన,

అకెళ్ల సత్యనారాయణగారు

ప్రకాశకర్త:

కురుకూరి సుబ్బారావు సన్

కురుకూరి స్వరాజ్య పెంకట సత్యనారాయణరావు

స ర స్వ తీ బు క్ డి సో,

బెజవాడ, కృష్ణాజిల్లా

నిదవ కూర్పు 250

కీర్వాణ సరస్వతీ ప్రిస్, బెజవాడనందు ముద్రింపబడియె.

1946

All Rights Reserved.

వెల 0—12—0]

[ప్రొఫీట్ ప్రత్యేకము.

రంగూన్ రాడీ (అను)

పతిభక్తి నాటకము

(గంభీర: సోమరాజు రామానుజరావుగారు.)

పల్లెలలోరాడీ—పట్టణములలోరాడీ—నీళ్లులలోరాడీ—విపణికలలోరాడీ—
సంతలలోరాడీ—చావిళ్ళలోరాడీ—సందులలోరాడీ—సభలలోరాడీ—గుళ్ళలోరాడీ—
గృహములలోరాడీ—కక్షలలోరాడీ—కలహములలోరాడీ—కొట్టెలలోరాడీ—పార్టీ
లలోరాడీ—దొంగలలోరాడీ—దొరలలోరాడీ—మాతృలలోరాడీ—నృత్యసభలలో
రాడీ—సరకులలోరాడీ—సరసములలోరాడీ—ఈరాడీలలో మనరాడీయెవరు?

మనరంగూన్ రాడీ సర్వసద్గుణాలంకారము—సమస్తజనధయకరుడు! మొద
టిదెబ్బతో రంగారావుకు మోక్షమిచ్చినరాడీ! పోలీసువారికి చిక్కకుండ పొగయొడి
క్కినరవుడీ—సముద్రముధ్యమాన—మొసలిపట్టినను—చావరవుడీ—రక్షించినరమేళ
గంపతులతో రంగూను చేరినరవుడీ—అన్నము బెట్టినదాతకు—సున్నము పెట్టినరాడీ—ప్రా
ణదాత భార్యతో—ప్రణయప్రసంగములాడిందిన రవుడీ—రమేళునిచంపి యాతని
సార్వతో రంగూనువిడిచినరవుడీ—చెడత్రాగి ప్రభావతిచేతికి చిప్పుచున్నరవుడీ—
వాధింపవచ్చినమామకు ప్రాణమోక్షమిచ్చినరవుడీ—తనయపరాధమున్నిటికిని తలపై
డుకొనిభాగ్యను గాంచి పాపాపముపాలైనరవుడీ—ఘోరమరణశిక్షకు పాల్పడిన
సార్వకొలుకై గుండెబద్ధుడైనరవుడీ—మనరంగూనురవుడీ అన్నిసములలోనున్నాడు.
అన్నియనుభవములలోనున్నాడు. అన్ని అంకములలోనున్నాడు!—మహామృతముగల్గింది
. నరవుడీ చదువరుల గుండెలను దడవడలాడించినాడు! పకపకనవ్విందినాడు—బాట
పాట కన్నీడుగాల్పించినాడు!—శ్రమగారచేష్టలతో సుఖానుభవము నొందించినాడు!

ఆంధ్రదేశమునందలి అన్నిపట్టణములవారికిని ఆనందమును గల్గించి యెప్పుడు
టితనుగునాయని యెదురుమాడెడుమన్న రంగూన్ రవుడీ నేటికి ముద్రింపబడి
ముగనున్నది!—రసభరితములగు పద్యములు!—రమ్యములగుపాటలు, తప్పక యిం
చుచుకొనిన హంతులయొక్కగాని దొంగలయొక్కగాని మోసగాండ్రయొక్కగాని
తేకుండ కాపాడగల మారంగూన్ రవుడీ! 1 యాపాయకిమాత్రమే లభింపగలదు.

వలయువారు:—గురుకుారి సుబ్బారావునక.

నరస్వతీ బుక్ డిపో, బెడవాడ. (కృష్ణాజిల్లా.)

ఇందలిపాత్రలు

—♦ పురుషులు ♦—

- (1) జయపాలుడు—మధురాపుర రాజకమారుడు
- (2) జయంతుడు—,, మంత్రికమారుడు
- (3) సుదర్శనుడు—,, రాజు.
- (4) కళానందుడు—సుకర్మమని మంత్రి
- (5) చంద్రశేఖరుడు—,, కుమారుడు
- (6) వనపాలుడు.
- (7) ఇద్దఱు ద్వారపాలకులు.
- (8) కరటకము—మేదరికులమునకు పెద్ద.

—♦ స్త్రీలు ♦—

- (9) పంకజాక్షి—ఒక వేళ్య.
- (10) భానమతి—జయంతునిభార్య; సాధ్వీ.
- (11) కాత్యాయని—ఒక యోగిని.
- (12) భువనసుందరి—జయపాలునిభార్య; జారిణి.
- (13) సంగనాచి—భువనసుందరి దాసి.
- (14) కాళి—ఒక దేవత.

ఇంత నా లిఖితరూపమును. అనుమతిని పొందకుండ ఈ నాటకమును ప్రదర్శించినవారు, సివిల్ లైసెన్సునలుచర్యలకు పాత్రులగు దురని యిందుమూలముగా తెలియపర్చడమైనది.

ఇట్లు,

కురుకూరి సుబ్బారావు సన్,

(కురుకూరి స్వరాజ్య వెంకట సత్య నారాయణరావు)

సరస్వతీ బుక్ డిపో, బెడవాడ.

ప్రీతి క

ఈశ్వరానుగ్రహంబునను, అంధ్రీనాటకాభిలాషుల ఆరము నను, ఈశ్వరికన్యకకు నాల్గవసారి అంధ్రీలోకయాత్రచేయు మహాభాగ్యమిప్పటికి సంపాద్యమయ్యెను.

ఈనాటక ప్రతులన్నియును, సుమారు రెండువందల ముల క్రిందటనే డెల్లిపోయినను, కొందఱు మాటనిలకడ లేని మహానుభావులు సాయముచేసెదమని, వాగ్దానముచేసి, శేషమాపనుచు, నేటివఱకు కాలయాపన చేయుచుండుటచే, ఇది వెలుపడుట కాలస్యమయినది.

నామిత్రుండును, బెజవాడ సరస్వతీబుక్ డిపో ప్రొప్రయటరును నగు శ్రీయుత ఈరుకూరి సుబ్బారావుగారు ప్రకటించెదనని, కోరిండున వారివలన తగు ప్రతిఫలమును పొంది, యీనాల్గవకూర్పునుండియు, ఈగ్రంథముయొక్క కాపీరైటు హక్కులును మఱియు నిదిర సర్వహక్కులును, పుత్రపారంపర్యముగా ననుభవించుటకై వారికొసంగితిని. ఇంతటనుండియు పాఠకుల కాశాభంగము గలుగకుండ వారే ప్రచురింతురుగావున సర్వేశ్వరుడు వారికాయురారోగ్యైశ్వర్యములఁ బ్రసాదించునుగాక యని వేడుచున్నాను.

వి శా ఖ వ ట్ట ణ ము } 10—8—31.	ఇట్లు, ఆకళ్ళ సత్యనారాయణ, గ్రంథకర్త.
----------------------------------	---

జయంత జయపాలము

నాం ది

శ్రీ కాంతాహృదయాబ్జరంజక మహా
 శృంగార మార్తాండుఁ డ
 స్తోకప్రాధవుఁ డవ్యయముం డమలసం
 తోహంతరంగుండు ను
 శ్లోకుం డాశ్రిత వారకప్రసంగజ
 మ్మృడైవ విష్ణుండు దా
 సాకల్యంబగు ప్రేమతోఁ గనుత ము
 శ్రాంతంబు మిహ్మూక మునున్.
 కన్నడ — చాపు.

కరుణాకరా! పరా! - కరుణ మ మ్మేలుమా!
 నిరామయా! నిన్నే - నెమ్మదివి నమ్మినాము! కరు!
 దారితప్పి యున్నారము - భారమునీపె వేసినాను!
 ఏరీతి మమ్ముల మంచి - దారిఁ జేరెదనో దేవా! కరు!
 పరుని నిందాస్తోత్రముల్ - వాటింప కుండుబుద్ధి!
 మఱియు ఇతర సద్గుణములు - మాకలవడఁజేయవే! కరు
 ఆ కల్ల సత్యనారా - యణఁగుతా! శుభచరితా!
 శ్రీకళ్యాణి సంఘపాలా! - నీకృపా బింబ దేవువె మమి || కరు
 చ! వరగుణ లాప్త మిశ్రులఁ * పైరమి డెల్లొక సాని పెట్టెనొ
 గరితలఁ బుట్టినొడ్ల బహు * కాలము వీడిన నేమి నష్టమొ
 పరమహితోత్తముం డెటుల * వర్తిలచుండునొ తెల్పుగాధతోఁ
 బరఁగెడు శ్రీజయంతజయ * సాము లోఁ హితంబు గావుతక.

జయంత జయపాలము

ప్రథమాంకము

ప్రథమరంగము—రాజమార్గము.

[వంకజాక్షియును సాని ప్రవేశించును]

వంక—[సంకోషముతో] బతే! ఇన్నాళ్ళకు నాచతుర్థా రవాణీ
పుణతయ, నామామోహయ మహాకాశలంబును చూప
వలసిన తరుణముసాపాప్తమైంది రాజకుమారుండును
మంత్రికుమారుండును చిన్నతనంబునుంకియు విచ్చిన్న సేవా
పాశబద్ధులై సంచరించుచున్నారు అంకు రాజకుమారుండు
రాజ్యకార్యంబుల గన్పెత్తినాడక, జన్మనియగు భార్యఁడను
తల పెట్టిక కాలము వ్యర్థపుచ్చుచున్నాడు అంకు రాజ
చింతించి వారినిరువురను విడదీయ చతురోపాయంబును
ప్రయత్నించి విఫలమయ్యెడయ్యెడ మంచిపనియైనది
ఎవ్వ రేవని చేయదగిననాగో వారాపని చేసిన రాణించును;
కాని యితరులు పూనుకొనిన తలవంపులు 'కాకమానునా?
రాజనేర్చిన చతురోపాయంబులు శాత్రువులయెడఁ పనికి
వచ్చును; కాని మిత్రులకడ సాగునా? మిత్రభేదము పంచ
తంత్రములం దొంటి. ఆతంత్రము బాగుగ ఎఱింగినవారంగ
నలు. అందు ముఖ్యముగా పేరొందినవారు వారాంగనలు.
ఆలుమగలను, తండ్రికొడుకులను, అన్నదమ్ములను, ప్రాణ
మిత్రులను, యుగములో వేరుచేసి గర్భశత్రులుగ చేయుట

ప్రథమాంకము

పాపల కగుఁబొల రంగరించిపోసిన కులవిద్య. కాన వేశ్యా కులంబున పుట్టిన నే నాజయంతజయపాలుర విడఁదీయు లెంతవని? రాజుగారు నన్ను పిలిపింది వారిద్దఱకును కయ్యము పెట్టి వేరుజేసిన వేనూటఁదువార్లు కట్టుమిచ్చెద మన్నారు. కనుక, కడుచాగ్రతతో ఆవని చేసివచ్చెద. (కొంచెము దూరమునడచి నిలిచి) మిత్రుల విడఁదీయుట బహుదోషము కాఁబట్టి నాజంతకాత్మ, “ఁద్దువద్దు”ని వెక్కడు లాగు చున్నది కాని వేనూటపదునాల్గైంత కప్పబడిన వచ్చును? ఎంతకాలము పట్టును? ఇప్పుడో అనాయానంబుగ ఒకగడియతో దొరకవచ్చును. అదియునుగాక నేను చేయువని ఒక విధముగా మంచిది. ఎట్లన రాజసుతుండు రాజ్యకార్యంబుల ముట్టఁన్న ఇప్పుడిట్టబడిలేదు; కాని, యుక్తవయసువచ్చిన భార్యను పుట్టి ట ఉంచివేయుట గొప్పతప్పు. దాన పెక్క నర్థంబులు కలుగుటయేకాక ఒకప్పుడు ప్రాణహాని కూడ సంభవించును. గాన,

హిందూస్థానిక్యాల్ — ఆది.

ఇప్పుడే పోయి ఆ - యిద్దఱ నెడఁబాపెద;	
తప్పక భూపాలుని - మెప్పు లంది వచ్చెద	ఇప్పు!
ఇట్టివనులను చేయ - ఏ మాటిజేటిరాము!	
ఎట్టి దిట్టరి నైనమేము - బుట్టగా వేయఁగల	మిప్ప
ఆడుది పూనుకొసిన - మూఁకులొకంబులులమ్	
లీలగ ముట్టడింపఁ - జాల నమర్దురాలు	ఇప్పు

ద్వితీయరంగము — ఉద్యానవనము
(మంత్రీకుమారుడగు జయంశుడు ప్రవేశించును.)

జయం—

కాంబోది - రూపకము.

నిక్కపున్నేహితుండు - చిక్కుట దుర్లభము!
ఒక్కడైన నూరికి - ఉండు లతి వ్రము || నిక్క||
పని చేదేని యున్నచో - పల్కుచు కడుతియ్యగా
దినము వతు రింటికి - పని తీసనంత దాడ || నిక్క||
పరిచయమున్నవా రెల్ల - వయస్కులు కావరకు!
పరిచయమైశుభము - కరము భేది మున్నది || నిక్క||
మిత్రుని బోలు మిత్రుని - ధాతి నొక్కని గాంచితి!
మిత్రపదమణి చాల్చు - పాతుండు జయపాలుడు || నిక్క||
ఎవడురా అక్కడ ?

పనపా—(ఎగురునచ్చి చేతులుబోడించి) బాబూ ! ఏమిసెలవు ?

జయం—జయపానాడు వచ్చినాడా ?

పనపా—వచ్చెదనుని కబురంపె గాను. కాని యింక ఏ రాలేదు.

జయం—నరే, (లోనికిగొయ ఒకచోగూర్చుండి) మిత్రుడివివరము
రాకుండుటకు హేతు వేదేని ఉండవలెను.

గీ|| అతని, రాజాపెనేమొ కా • ర్యార్థ మెచటి

క్షన; తాపని చిక్కేది • యైన వచ్చె

నేమొ! ననఁ బిల్వ మాయుటి • కేగెనేమొ !

ఎకమ కన్నదురుచు నున్న • నిప్పు డకట!

తండ్రి తన్నెక్కడకైన అంకిత నాతో చెప్పుకుండ పోవునా ?
వచ్చి చెప్పుట, వ్యవధిలే న్న సేవకునిచేతనైన కబురంపడునా !
ఏదేని కష్టమునచ్చిన ఈపాటి? ఉరెల్ల అల్లుడొనరా ? దైవానుగ్ర
హంబున నాచెలికాని కట్టిదొనఁగూయ పొనఁగకుండు ఈకా ! (యో
చించి) అతడు తన జనకునితో మాట్లాడుచుండవలె; లేనా నాకా

అను మాయుంటికి వెళ్ళియుండవలె. అహో! జయపాలునకు నాయకులగుల సుహృద్భావ మగణ్యముకదా! భూరిసామ్రాజ్య వైభవోపేతుండయ్య గర్వము రవ్వంతయు లేక, తన తండ్రినేవకుని కుమారుంఁడని నన్ను నిరసింపక, తన అన్నవలెనే ఎంచుచునామాట యందు గౌరవముచూపుచు, ఎంతరహస్యమైన నాచెవిని వేయకుండ ఉండలేడుగదా!

నీ! కష్టకాలంబున • కంటికి తెప్పరీ
 తిని కాచువాఁడు న • దిత్తుఁడు కాఁడె?
 బంధువు లందఱుఁ • పాఱిదోలిన చేరఁ
 దీసె • వాఁడు న • దిత్తుఁడు కాఁడె?
 మనసు మాటల • పనుల భేదములేక
 ఎప్పుడువాఁడు న • దిత్తుఁడు కాఁడె?
 అవసర మైనచో • ప్రాణమీయఁగ వెను.
 దీయనివాఁడు న • దిత్తుఁడు కాఁడె?
 ఎప్పుడు మేల్గోరువాఁడు న • దిత్తుఁడు కాఁడె?
 ఇట్టి విరుపమగుణములు • దొట్టికులుకు
 స్నేహితుం డెల్లవారికి • చిక్కు లుడిది;
 కాని నాభాగ్యవశమున • కల్గెనాకు.

జయ—(ప్ర)వేళించి, తనలో]

మోహన — అటతాళము.

కమలములను రాత్రిరాఁగనే విడుచు రవి మిత్రుఁడా?
 సమయమునకు ననికి గాని-నగుండుండనేల? కాల్పనా॥ కమ॥
 చెలికానికెపు డేదైన- నెడుగు నచ్చునప్పుడు
 చలచల్లఁగ జాతిపోవు-స్వార్థపరుఁడు హితుఁడా! కమ॥
 భుజము భుజము కలిపితిరుగు- కుజచుల్లె స్నేహితులా?
 నికముగ ఆజయింతుఁడే- నేస్త మనఁ దగినవాడు! కమ॥

జయంతుఁ డొకగడియ కనబడకున్న నామనను వలగా చిక్కిన చేవవలె కొట్టుకొనుచుండును. భోజనసనుహంబులంతవ్వు తక్కినకాలంబులం దిరువురము రామశ్రీని వలె ఎడబాయకం దుము. పాపము! అతని మామగారు వచ్చి ఎన్నోసార్లు పిలి సను, లేనిపోని వ కలు కల్పించి, “లేవునచ్చెన, మాపునచ్చెద,” ననికాము వుచ్చుచున్నాడే కాని యుక్తవయస్సువచ్చిన సతినీచూచుట కొకసాక్షయైన వెళ్ళలేదు. అందుకు కారణమతఁడు నన్నువిడిచి ఉండలేకం లేకుదా! సెబాస్! అమూల్యమిత్రపదరిత్నమున ధరింపఁదగిన వాడు గుణవంతుఁడగు జయంతుఁడే

చ! ధనముగలానియి టికడఁతప్పక కాకులరీతి ఎ దతో దినునుచేరుచుండు); కడుశియ్యగ వల్కుచుండుస్త్రీతమ లో ఘనముగ చేయుచుండు; మఱివైష్ణవువచ్చిన కాసులై పోయినముఖమింతచూపరునరేకదా పిల్చినవల్కు డొక్కఁడుకా

మఱియు అవసరమున్నప్పుడును, సామ్రా విచ్చలవిడిగా కర్చు పెట్టునప్పుడును, అహోరాత్రములు నీడవలె వెంటనంటియందు చలికాండు), వారి అవసరము తీఱివేసుకను, డబ్బు కర్చుపెట్టుట మానినప్పుడును. చల్లగ జాతిపోవుటయేకాక శత్రులయ్యెదరు, అట్టి కృతఘ్నుల, అధమాధముఁ, విత్రేదోహులను వట్టికట్టి, తాలఱున్వి సగముచంపి నక్కలకప్పజెప్పినను పాపములేదుగదా! కానిదెవాను గ్రహంబున ఎట్టి సుగుణంబులు గలవాఁడు మిత్రుఁడనఁదగినవాఁడో అట్టి సుగుణవంతుఁడు జయంతుఁడు నాకు లభించినాఁడు. అతఁడు నాకంటె ముందుగనే ముచ్చటికివచ్చి నాకొకఁడెదురుమాచుచున్నాఁడు కాఁజోలు? ఎవఁడక్కడ?

వసపా—[వంగినమస్కరించి] యువరాజచంద్రా! ఎమనుజ్జి?

జయ—జయంతుఁడు వచ్చినాఁడా?

వసపా—చిత్తము. వచ్చియున్నాఁడు.

జయ—ఎంతసేపైనది ?

వనశా—నుమాన అరగడియ కావచ్చును.

జయ—సరే నీవని చూచుకొనుము (ముందుకుపోవును)

వనశా—చిత్తము (నమస్కరించిపోవును.)

జయం—(నాలో నాయెడమక నీయుద్ధావసమునకు వచ్చినప్పటి నుండు కొట్టుకు నుచున్నది. ఏమిచెడుగు కానున్నదో తెలియదు. కానియిట్లు కానున్నది కావోడు)

బయ్య—మిరిమా! జయ తా! (దగ్గరకుపోవును.)

జయం—అహా! జయశాలా! వచ్చినావా? (కొంగలించుకొని) నేడేల ఇత జగము సీతవి ?

జయ—మానాన్నగారిలో మాటలాడుచుడుటచే కొంచె మాలస్య పై నది క్షమింపుము.

జయం—రిసరి క్షమించుట కేమిలవ్వచేసితివి? నేనన్నిసార్లు ఆలస్యముగా రాలిదు? కాని మతేమి వింతలు ?

జయ—నీకెలియని వింత లేమున్నది? నాకు పట్టాభిషేకము చేసి పిత్రిట వానప్రస్థశ్రమమును స్వీకరింప నిశ్చయించినట్లు మానాన్నిగారు చెప్పినారు

జయం—అందుకు నీవేమిచేసావు? బప్పుకొనినావా లేదా?

జయ—“ఇంక కొంత కాలము నన్నిట్లు స్వేచ్ఛగా తిరుగనిండ్” నిశ్చయించి వచ్చితిని.

బయ్య—చా! చా! ఎంతపొరచాటు చేసినావు !

జి. ఎన్నడు రాజ్యతంత్రములనెల్ల యథావిధిసంగ్రహించెదో? ఎన్నడు నీమఖాబ్జమున ఇంకనుయౌవన కాంతిదోచునో? ఎన్నడు చేతి లడద? ఎన్నడు శాంతినినొసఁగెదో అటు చెప్పుచునుండ నీజనకఃశిట్టుల పలుకుటకూడువా? నఖా !.

జయ—చెలికాడా! రాజ్యధారము వైబడనంతవఱకే యీవిధములు ఈసుఖములు గాని అది వైబడన పిమ్మట మనమిద్దర

మీగతి హాయిగా ముచ్చటించుటను వీలుండదుగదా!

జయం—ఏమట్లునుచున్నావు? నీవురాజునైన నన్ను నీకగ్రహకు రానీ యవు కాబోలు? బాల్యస్నేహితులకవగు నన్ను మఱచి పోయెదవుకాబోలు !

జయ—(కొంగిలించుకొని) ఎంతమాటాడినావు ! నేను రాజునైన వృదు నీవు మఱియి కాకుందువా? ఒకవేళ నారాజ్యాధిపత్యమే మనస్నేహంబున కడ్డుపచ్చినదానిని స్మృతచాయంబుగా ఎంచి విడిచిపెట్టెదనని నమ్ముము.

జయం—అట్టే న—నీకీజాకెందుక? శీఘ్రంబుగా రాజ్యాధిపతికై రక్షవు కమ్ము.

జయ—ఓయీ! రాజురాజుని పేరుగొప్పేకాని వానికుండు మనోవ్యాకలత వేటొక్కని కుండదు సుమా.

మ॥ తనపౌఖ్యంబులు లెక్కనేయక నదాధ్యం బుపాసించుచుక జనకవంతులు పాపునరికి. వ్యసనానశ్చుండు కాండ వే కనులక రాజ్యమునేలుచుక, రిపులదోర్గొంబు చెండాడుచుక జనులుక డైముమెచ్చునట్లు నడువనొసలభ్యమా మిత్రయా !

పంక—(ప్రవేశించి, తనలో) ఇంతసేపటికి నాగమ్యస్థానము చేరితిని. కాన నేను వచ్చినకార్యమింక అతిజాగ్రత్తతో చేయవలయు. పండగుతో కాయగుతో తెలియదు. ఎటులైనను నాప్రయత్నిముమాత్రము మానను. ఒకవేళ నా వాచిక వాటి యిపుడు వాగ్దాటు దెబ్బలాడుకొనినను మరల ఎన్నటికైన కలిసికొనకమానరు. అప్పుడు మరిస్నేహము మఱింత దృఢపడును. కానిమ్మ అగొడవనాకేల? రాజకమారండున్నాడో లేడో తెలియలేదు. తిలబోవుచు రుచి అడుగనేల? వెళ్ళి చూచెద. (ముందుకు వచ్చుచుండును.)

వసపా—నిలు నిలు. ఎవరావచ్చుచున్నది? (ఎదురువెళ్ళి) ఎవరునీవు
ఇందు రాబనిదోమి?

పంక—నేను వారకాంతను. యువరాజదర్శనార్థ మిచ్చితికి వచ్చితిని
వసపా—ఏమి? వారకాంతవా? ఏవారకాంతవు?

పంక—ఏవారకాంతనో నీకు తెలియదా?

వసపా—ఏవారకాంతనో నేనేమెఱుగును? ఏడువారములున్నవి.
అందులో సోమవారకాంతనో మంగళవారకాంతనో శనివార
కాంతనో నాకేమి తెలియును?

పంక—చాలుచాలు. ఇంత తెలివిగలవాడవని అనుకొనలేదు నేను
సానిని.

వసపా—(నవ్వుచు) సానివా? అలాగుచెప్ప. మొదటనే తేటమాట
గచెప్పరాదా? ఈపాక్షగీర్వాణమెందుకు? నరే చెప్పినచ్చిన
ఇచ్చటకేడిండుము. (వచ్చి) యువరాజా! తమదర్శనార్థ మొ
సానివచ్చి బైట తమయజ్ఞ కై వేసియున్నది ఏమిసెలవు?

జయ—ఏమి? సాని వచ్చినదా? ఎవరికొఱకు?

వసపా—చిత్తము తమకొఱకే

జయం—(నవ్వుచు) మిత్రమా! ఇన్నాళ్ళకు దొరకిరావు. కానిమ్ము
కానిమ్ము.

జయ—(వసపానితో) ఛీ! మూర్ఖా! తిన్నగా తెలుసుకొనిరమ్ము
పోమ్ము.

వసపా—చిత్తము (పోవుచు.)

జయం—నాతో చెప్పినావు శావు. పోనిమ్ము కొత్తచెలుల సంపాదిం
చుచున్నావా? నరే. నేనెందుకీక్కడ? పోయెదను. (లేచును)

జయ—(చేయివట్టుకొని) జయంతా! నీతోడు. నాకేమి తెలియ
దు. కూర్చుండుము.

వసపా—(సానితో) ఎవరికొఱకు డచ్చినావు? తిన్నగా చెప్పము.

పంక—(తనలో) ఇశిడిట్లడుగుటకు కారణమేమైయుండును? (ఆలోచించి) ఓయీ! అక్కడ ఎవరెవరున్నాగు?

వనసా—రాజకుమారుఁడును మంత్రికుమారుఁడు నున్నారు.

పంక—(నవ్వుచు) సరే; తెలిసినది. ఇద్దఱిఁకొఱకునువచ్చితినిచెప్పము.

వనసా—(వెళ్ళి) వ్రోహా! మీయిద్దఱిఁకొఱకును వచ్చినదట

జయ—(నవ్వుచు) మిత్రమా! ఇప్పుడేమనెదవు?

జయం—సానిపిల్లగదా! సమయస్ఫూర్తిగ చెప్పివది.

జయ—రావచ్చునని కబురంపుదునా?

జయం—వద్దు వద్దు. నామాటనినుము.

ఉ॥ మానినిఁడంగావలయు మానముపై ఆభిమాన; మట్టితో
మానముమీఁద చిన్న మభిమానము లేక ధనంబె గొప్పగా
మానసమందు నెంచి అనుమానములజ్వలించి హీనురాలి
సాని మెలంగుఁగా; పలదు లలితకు చెందు చేనిచ్చుట

జయ—(నవ్వుచు) జయంతా! ఎదుకీధయము? అది అబల. అందులో సానిది. మనల నేమిచేయఁగలదు;

జయం—వెలయాడ మాయలతోపని ఎడతెడఱో ధనగావా
రోగ్య ప్రాణంబుల నమ్ముజేసికొనినారు మనునఁగా ఎంత?
కాన దానిని చేరనియఁడుటేనర్హతయెಂಬు. వేలుమానిన
మండ్రమిఁగుజాతి సానిజాతి. కాన నామాట నినుము.

జయ—దానిమాయతో పడినపుడుగదా చెడుట? ఈజయపాలుఁడు
గులభసాధ్యుఁడు కాడని నీవెఱుంగవా?

జయం—అట్టి ధృఢనిశ్చయమే నీకున్న రానిమ్ము.

జయ—నేవకా! నీవు త్వరగాపోయి ఆసాని సంప్రము.

వనసా—అత్తము. (వెళ్ళి) యువరాజుజయ్యెనది; వెళ్లుము. బహుచూ
సము చెఱినగమా; మఱచిపోకుము.

కంక—[చిఱునవ్వుతో] పవేశించి] యువరాజచంద్రా! నమస్కారము
వత్తి) మారతిలకమా! వందనము.

జయ—నాగాంగనా! నీవిచ్చటికి రాబనియేమి?

వంక—రసికశిఖామణీ! తమిదన్ధనార్థమనేక దినములనుంసి వేచియుంటి
ఇన్నిదినంబులు దైవానుగ్రహంబున తగినసమయంబు నం
పాప్రాప్తమనది

జయ—[తనలో నవ్వుచు] ఔరా! ఏ మీటక్కరి మాటనేర్పు;
ఇతఁడు రసికశిఖామణియట' ఈతోత్తు. ఇతనిదర్శనమునకై
అనేక దినంబులనుండి కాచుకొనియున్నదట! ముఖస్తుతులకు
కల్లలకు వేశ్యఫట్టివిల్లుగదా! తియ్యనిమాటలచే వీనిని పొంగ
వేసి గోత పడఁదోయి ప్రియత్నించుచున్నది.

జయ—నాకై నీవెంతగా ఎదురుచూచుటకు కారణమేమి?

వంక—నా నృప్యగానానినంబును తమకు చూపి తగునక్కా
నము నందవలెనని యుంటిని.

జయ—[తనలో] ఊ. ఊ! అంతకంతకు సరసము ముదురుచున్నదే.

జయ—అలాగునా? జయంతా! కొంచెమునేపు ఈమె అటపాటలు
కని విని వినోదింకమా?

జయ—వద్దవద్దు ఇప్పుడైన నామాటని త్వరగా దీనిని నాగనం
పుము తాము గుద్దనేల? చేయి నొవ్వనేల

గీ॥ ఎప్పుడీహాతినాతులకా • తప్పకుండ

దూరముగ ఉంచుకొనుచు • దారయంగ;

చనువు రక్షింతు నారి కొ • సగినయెడల

వదలకుండు బలరక్కసి • పొదలఁగిది.

జయ—వినోదముగాక యిండు తప్పేమున్నది? ఎటులైనను దీనికి
కానుక ఈయక తప్పదుగదా. ఆపాటలు చూచియే ఇత్రము.

జయం—ఏమీ? తప్పలేదా? కాసునకు మానము తెగినమ్ము వేశ్యకు
చేరనిచ్చుటే తప్పు; పిమ్మట దాని అనందగ్భ వ్రాలావము
లకు చెవియొగ్గుట గొప్పతప్పు ఈతప్పులుచాలక యింక దాని
ఆటపాటలు చూచెదవా?

నీ! వెలబోటి నెఱనీటు ♦ వలెవాటు తగుగోటు
కాంచిన వింతగా ♦ కానవచ్చు;
వెలనారి నుడితీరు ♦ చెలువారు నడసారు
కనువారి సంతోష ♦ మునను జేల్పు;
వెలయూలి వాలుజూ ♦ పులు టకు, లుక్కులు
స్థిరచిత్రములనైన ♦ శదర గొట్టు;
ఆటపాటలు మంద ♦ హాసముల్ పైట జా
ర్పులు మోహవార్ధిలో ♦ మండివేయు;
దొంగచూపులు మనసును ♦ దొంగిలించు;
కన్ను సన్నలఁ జ్ఞానంబు ♦ సన్నగిల్లు;
పిదప మగవాడు దానికి ♦ భృత్యుడగును;
ఉపాపంబుల రెండిట ♦ ఎగ్గు గాంచు

మఱియు పొట్టపోసికొనుటకు నాలుగు కొక్కిరిబిక్కిరి పాటలు
సగము సగము కంఠపాఠము చేసిన ఈ నిరక్షరక్షత్రి రసిక
సిరోమణివగు నీ యుల్లమును రంజిల్ల జేయఁగలడా?

నీ! ధనమున కాశించి ♦ వినుట కనువుగాని
పచ్చిబూతుల నెల్లఁ ♦ పాడుచుండు;
రాగమాలిక దక్క ♦ రాగ మేదియు కూడ
తీరుగా పాడఁగా ♦ నోరు రాదు;
ఎలుగుగొడ్డు విధాన ♦ ఎగిరి గెంతుట కాని
మానితస్మత్యము ♦ మాసిపోయె;

నన్నిచాతపురోగి ♦ చందము గనబడు

నట్టుల అభినయం ♦ బాచరించు;

ఇట్టే నోరు విప్పినయెడల ♦ చుట్టకంపు

కోసూరము వలకును ♦ కొట్టుచుండు;

ఇట్టి వెలయాండ్ర నేనిది ♦ హెచ్చరించ

కూడదయ్య ముమ్మాటికి ♦ కూడదు నుమ.

కాన నాకెంతమాత్రము దీని ఆటపాటను చూచుటకిష్టము

లేదు. నావలుకులయందావంతయైన నీకుగారవమున్న దీని

శీఘ్రముగా సాగవంతుము.

పంక—రాజకుమారరత్నమా! నాదొకమనవి చిత్తగింపుడు

సీ॥ అభినయగానాదు ♦ లడుగఁటి పోకుండ

భూమి నిల్పినవార ♦ మేము కామె?

జయ—[నవ్వుచు] జయంతా! ఇప్పు డేమనదవు?

జయం—ఏ మందునా? వినుము.

మానాభిమానము ♦ మాని దానిని వీధిఁ

బెట్టి అమ్మచువారు ♦ వీరు కారె?

పంక—భార్యలు లే కేడ్చు ♦ బ్రహ్మచారుల వెత

లెల్లదీర్చెనువార ♦ మేము కామె?

జయం—హేయమై సంధిమా ♦ ఎల్లరోగంబుల

కారయఁ పుట్టిండు ♦ వీరు కారె?

పంక—శుభకార్యముల కెల్ల ♦ శోభ సంపూర్తిగా

ఇచ్చెడువారల ♦ మేము కామె?

జయం—లక్ష్యాధికారుల ♦ బిక్షకులుగఁ జేసి

వెళ్ళగొట్టెడువారు ♦ వీరు కారె?

పంక—సురల రంజింప ఆ ♦ చ్చర లున్న నరులకు

ఇంపు గూర్చెడువార ♦ మేము కామె?

జయం- మూడువంతు లకాల ♦ వుంజావుల కకటా !

కారణ మెయ్యెడఁ ♦ వీరు కారె?

పంక- కామశాస్త్రమర్మజ్ఞుల ♦ మేము కామె?

జయం- నిమలసంఘకంటకములు ♦ వీరు కారె?

పంక-- సామి! నిత్యపుణ్యస్థల ♦ మేము కామె?

జయం- ఔర! మనుజన్మగాలముల్ ♦ వీరు కారె?

పంక- ఇట్టి అనదృశ్యకీర్తితో ♦ ఎచ్చరిలేడు

సానులమించు చాసలు ♦ జగతిఁగలరె?

జయం- ఇట్టి పరమదుర్మార్గుల ♦ నిటుల తెలిసి

చేర నిచ్చుటే పాపంబు ♦ ఇల్లొకాడ !

పంక—మంత్రీకుమార శేఖరా! దాతలచెంతఁజేరి యిట్లు కొండెము

లాడుట సజ్జనులకు పాడియా ?

జయం—పాడిగాకేమి? పాత్రాపాత్రములరయక బహుమతులిచ్చుట
చాల పాపము.

జయ—జయంతా! నీవలుకు లాదరణియంబులే. కాని విదునిమించు

లీమె నాడించుటకు నాకు సెలవిమ్ము.

జయం—నేను చెప్పవలసినది మోమోడక చెప్పితి పిమ్మటనీయిష్టము.

నేను వలదనిన మానదవా?

జయ—తప్పక మానివేసెదను?

పంక—(తనలో) అయ్యో! ఈజయంతుడు శనివలె ఇక్కడ చేరి

నాడే! నాపాచిక పాటినీయఁడు కాబోతా ?

జయం—నీవినోదప్రవాహంబును నేనేల అడ్డవలెను? కానిమ్ము.

జయ—వారాంగనా! నీయూటపాటలఁ గల నిపుణత విదునిమువం

బులో తూపవలయు త్వరపడుము.

పంక—చిత్తము.

మధ్యమావతి - ఆదితాళము.

సామీ! యిటు చూడరా - సరుయ మిదేరా, నా! సా!

కామజితసుందరా! నామనవి వినరా, యిటు రారా! సా!

ఈమోడి విడనాడి - నామొట్ట చెవి నిడి

స్వామి నను ముద్దాడి - సరసము లాడరా, నీదానరా! సా!

ఇంత సిగ్గేలరా - ఏల రా వేలరా

పంతముమానరా - వగకాడా! నామోవి, పానకమిచ్చెద! సా!

(పాడుచు స్వత్యము చేయును)

జయ—ననపాలా! ఇటురమ్ము. (పానిచెవిలోచెప్పినట్లభినయించును.)

వనపా—చిత్తము. (పోయి ఫలపుష్పాదులు పశ్చేరముననుంచుచును
రాజకడకు తెచ్చును.)

జయ—(జయంతునకిమ్మని కనుసైగ చేయును)

జయం—[జయపాలునకిమ్మని కనుసైగ చేయును]

జయ—ఆమె కిచ్చివేయుము.

వనపా—[ఇచ్చివేయును.]

పంక—[పుచ్చుకొని] యువరాజచందా! పోయివచ్చెద. సెలవిండు.

జయం—మంచిది. వెళ్ళుము.

పంక—దయచించుము. సచివసుతాగౌరవా! సెలవిండు. పోయివచ్చెద

జయం—మంచిది

పంక—నన్న మఱచిపోకుడు. పక్కగాబోయి మెల్లగ ఈలవే
యుచు చేతులు తట్టుచు] మింతి! మమార శేఖరా! మింతి!
మమార శేఖరా!!

జయం—[వెనుకకు తిరిగి చూచును.]

పంక—[రమ్మని సైగచేయును]

జయం—[వెళ్ళి] ఎందుకు పిలిచినావు?

వంక—(నవ్వుచు) ఏమియులేదు; వెళ్ళుడు. మతాబా! (దాగి యుండువా.)

జయం—(తనలో) ఔరా! ఈటక్కరి నన్నెంత పరాభవించినది! (పోయి కూర్చుండును.)

జయ—(నవ్వుచు) జయంతా! కోడలికి బుద్ధిచెప్పి అత్తయేమో చేసి నవట! నీవంటిదే.

జయం—ఏ మట్లనుచున్నావు? నీ పెండు కానామెతపోడినానో నాకు స్ఫురింపకున్నది.

జయ—అవునవును. స్ఫురింపదు. నీవు చెప్పినటుల లంజమాయ... వడినవాని తెలివితేటలు నశించుట వాస్తవమే! సత్యముగా ఇప్పుడు కనుగొంటిని.

జయం—ఏమి? నేను లంజమాయలలో పడితిని! చాలా లు ఎవరైన వినిన నవ్వగలరు.

జయ—కన్నలారణజాచుచున్న నన్నే బూకరించెదవా? నిన్నది సైగ చేసి పిలువలేదా? నీవు వెళ్ళలేదా?

జయం—అవును. పిలిచినది. వెళ్ళితిని. వెళ్ళినందుకు తగిన పరాభవ మైనది.

జయ—నీతో చెప్పినది.

జయ—దగ్గఱకు విలిచి, “దాసరీ! నీకన్ను లొట్ట,” అనునట్లు. “ఏమియులేదు; వెళ్ళు.” అన్నది.

జయ—సే, హితుల కడనాదాపరికములు కల్లులు? వా! మంచిన్నే హితుల కడ! ఇన్నాళ్ళకు నీగుణము తెలిసినదిలే.

జయం—(అశ్చర్యముతో) ఆ! ఇదేమి జయపాలా! నిష్కారణముగా నన్నేల నింపించెదవు? ముమ్మాటికి నేను చెప్పినది సత్యము! సత్యము!! సత్యము!!!

జయ—చీ! మిత్రద్రోహి! విశ్వాసహీనకా! నాకన్నుల దుమ్ముగొట్ట నెంచుచున్నావా?

ఉ॥ ఇన్నిదినాలనుండి మది నెన్నితి పొగనకుండ నంచు ని
 న్నన్నన! మోనపోతిగదరా! వెలివుచ్చితి నీదున్నహసం
 పన్నతి, నీదుమోనపు స్వభాము. నిచబుద్ధిచార వ)
 చ్చన్నపు ధూర్తత్రుండ! పంప వహితాత్మతినన్న భూతమా!
 జయం—(భయోత్పర్యముతో) నేనమా? ఇదేమి? హాస్యమా?
 జయమా? నా మతిచోవుచున్నది

జయ—నీతో హాస్యమాడుటకు నేను సాని ననుకొనుచున్నావా?
 పచ్చకానూలగోగికి లోకమంతయు పచ్చగా అగవనట్లు
 వివరింపమోహంధకారింబున బడిన నీకందిటును సానులవలెనే
 కానవస్తును.

జయం—(విచారంపాదంబులదనలో)నీనిగినిజముగాకోపమువచ్చియే
 నన్ను నిందించుచున్నాడు (పెరి) మిత్రమా! నామాట
 లందు నీకు నన్యాయము లేదా? నేనెన్నడైన నీతో అసత్యము
 లాడితినా? నేను కొత్తవాడనా? చిన్నతనంబునుండియు
 నామనసెరింగిన నీవీ తెఱంగున దురభిప్రాయపడుట పాడియా?
 నాతలిదంబులను చూపుకొని తినినట్లు; నాతో ఆవెలయా
 లేమియు చెప్పలేదు. ఇండుకింత కోపమేల? ఈమర్భాషలేల?
 నీకనీతీతిబకవ్రేటున నాకంత ముత్తరింపుము. (నరీపించును)

జయ—చీ! చీ! దూరముగా పొమ్మ. నీవెంటిమిత్రద్రోహుల దండింప
 యము డండు తెఱుంగవా?

జయం—మిత్రతనమా! ఆవేశ్య నాతో ఏమియు చెప్పలేదు. నీపాద
 మాలతోడు (జయపాలుని పాదముల బట్టుకొనును.)

జయ—(తన్ని వేసి) చీ! అధమాధమా! నీనక్కవినయంబులింక చాలిం
 చిపోమ్మ.

అథానా ఆది.

పోరా కదలి పోరా—లేరా నాయెదుటనండి॥ పోరా॥

వరా సిగ్గులేదా యింక ఇటుల పొంతులాడ, వేగ॥ పోరా॥

నీమెఱుంగు చూటలెంది- నిశ్చయముగ మోసపోతి;
 నామనంబు నొచ్చె చాల-బుద్ధి వచ్చె నేడు॥ పోరా॥
 చాలుఁ చాలు నీదుచెల్కి- జాల మేల? లేచిపోర
 కాలఫణిని చేరదీసి- పాలు పోయఁ దగున తెలిసి॥ పోరా॥

జయం—[తనలో] నాయెడమగన్నదనినందుకు ఫలము వెంటనే
 కనఁబడినది. (పైకి) హా! జయపాలా! వెన్నకంటె మెత్తనగు
 నీచిత్త మిప్పుడేల యింత గట్టిపడినది! నీకింతకోప మెక్కడ
 నుండి వచ్చినది!

శహనా-త్రిపుట

శాంతింపుమా సఖా!- శాంతింపుమా దయా
 ఇంతతోందర కూడ- దెందు నాచూట నిను! శాంతి!

జయ—ఔరా! ద్విపాదపశువా! సిగ్గుమాని నాకు నీతి చెప్పె
 దవా? పొమ్మ (తో)సివేయును.)

జయ—కల్లలాడు నేను; నా- తల్లితోడు నమ్మమా

ఉల్లముసకొంచెము- యోచింపుమా నేస్తమా॥ శాంతి॥

జయ—వనపాలా! ఇంకను చూచెదవేమి? వీనిని పైకి గంటివేయుము

వనపా—అయ్యా! ప్రభువులకు ఆగ్రహము వచ్చినప్పుడు సన్న సన్నగ

జాతిపోవుట మంచిది రంకు. (చేయిపట్టుకొని లాగును.)

జయం—నేస్తమా! నీకిది న్యాయము కాదుసుమా.

జయ—ఔర! నేను చెప్పినచొప్పున చేసెదవా? తన్న మందువా?

వనపా—అయ్యా! మంచిగాచెప్పిన వినఁబడదా యేమి? నడుపుడు

నడుపుడు (తో)యును.)

జయం—నిలకడపై నిజము- నీకే తెలియు నయ్య?

తలఁచుచుండుమా నన్ను- సెలవిమ్మా పోయెద! శాంతి॥

జయ—పొమ్ము.

జయం—నిర్దోషి నగు నన్ను మఱదిపోకును. (పోవును)

జయ—(తనలో) ఈవేళ నామనసంతయు పాడైపోయినది. ఇంటికి వెళ్ళి మానాన్నగారి సెలవువుచ్చుకొని మాలత్యవారింటికి పోయెను. (పోవును.)

పంక—(పైకివచ్చి సంకోషముతో) సెబాస్! నాయెత్తు చక్కగా ఫలించినది. ఇప్పుడే రాజకడకు వెళ్ళి వేనూటపదునల్ల వుచ్చుకొనెద. (పోవును.)

ద్వితీయాంకము

పృథమరంగము — రాజమూర్తము

[విచారగ్రస్తుడగు జయంతుడు ప్రవేశించును.]

జయం—కలకటా! కటికివిధి? ఎంతపొర పాటు చేసితివి! ఎంతపొర పాటుచేసితివి! నృప్తి రనని విజ్ఞప్తి గుచుండువేకాని నీనృప్తి యంతయు తప్పు కుప్పకదా?

ఉ॥ త్యాగికి బల్ దరిద్రదశ, ఆశ్రయభికి చా సంధల్,
భోగి కజ్జర సంకటము. భూరిదరిగిన కె తొ ఆశలిక,
జోగికి పుత్రసంతతి, వసుధానేత కపుతతార్తి, ఉ
ద్యోగికి దుర్బలత్వము మహాన్నత దేహపలుత్వమల్ల బై
రాగికి కూర్చుండెదవు రా! మతిమాలిన పాపపున్వీధి!

ఇదియునుగాక సన్మాన్యనకల్పాయువు, దుర్మార్గునకు దీర్ఘాయువు, సుందరానికి వికలాంబుని, కలలా గికి నుంవరాంబుని, కొడుకు కావలెనని కోరుచుండు లకాంతకు కూతును, కూతురు కావలెనని కోరుచుండు వెలయూకి కొడుకును, ప్రాణన్నేహిణులకు విరోధంబును, అన్యోన్యమరాగంబుగల వంపతుల కెడబాటును, సమకూర్చు నీవు కంటి కగపడల్పావుగదా! బ్రహ్మహత్యా మహాపాతకంబు మాట అటుండనిమ్ము. లోకులకు మహాపకారంబు చేసినవాడ నగుదును. హా! ప్రాణసఖా! జయపాలా! ఎంతతొందరపడినావు!! మనము కలిసికొనిన వేళావిశేషంబుకాకున్న నాపై నీకేదిపటకెన్నఁ డునులేని అనుమానము నేడేల కలుగును; అంతకోవ మెక్కడనుండి వచ్చును. హా! తొత్తా! ఎంతపనిచేసితివి! మిత్రరత్నమా! ఈదినంబున

నన్ను విడిచి పిట్టి నీవు నూమగారి యింటికినన సిద్ధమగుచున్నావా? నీవు నాయెడ ఆకారణముగ శత్రుభావము వహించి, ముక్కుమొగ మెఱుంగని వానివలె నీచుండగు నేవకునిచే గంటించివేసితివి; కాని నాకు నీయందు మిత్రవాత్సల్యము తప్ప, విరోధభావముగాని కోపముగాని రసంతయు లేదు. కాన నేనుమాత్రము నిన్ను విడుచునదిలేదు. మిత్రద్రోహనాయు కృతఘ్నుడననియు నీచుడననియు నీవు నన్ను తిట్టితివి. కా మ్ము నేల్లివాడను కానని పనులచే రుజువుచేసి చూపవలసిన భారము నాది. ననుక నేను నీవెంటనే వచ్చెదను (కొంతదూరము నడచి) ఈవేషముతో వెళ్ళిన లాభములేదు. భైరాగివేషముతో పోయెదను. (పోవుట.)

ద్వితీయరంగము—పొలిమేర

[రంగదుఃఖితులు భానుమతి ప్రవేశించును]

భాను—

నీలాంబరి - తిరుట

న్యాయమా కన్నెడచేయుట? - నాథా! రాట్కులయోధా!

మీయనుగ్రహ మిప్పటికైన - యీయబలపై రాలేదా? న్యా!

తోడి—రుణ్ణుల - గూడి సౌఖ్యములఁ దేలి

యూహకులకా రావ - మా వతివిరహగ్నిగూల! న్యా!

ఏడేండ్లను డి న్నజూడ మీ - రేవేళ వత్తురో యని నే

వేడుకతో చూచి చూచి - విసిగిపోతి: నిరాశ యయ్యె! న్యా!

హా! ప్రాణేశ్వరా! దైవానుగ్రహంబున సుగుణరత్నాకరుండును, సుందరాకాశంకును, సారతర శస్త్రాస్త్రాది విద్యావిశాండుండునగు విభుండు నాకు దొరకెగదాయని అమందానంద ముందుచుండ నన్నిట్లు పరాభవించి సాటివారిలో తలయెత్తుకొని తిరుగనీయకుండ జేయుట మీకు ధర్మమా? నను కంటజూడ కుండుటకు నేనేమి తప్పచేసితిని? నాయుండేమివంక యున్నది? మాయూరి అమ్మలక్క

లందఱు నన్ను కనినప్పుడెల్ల, “మగడిమెరు విడచి పెట్టినాడా”ని ఒకరి చెవులొకరు కొఱుకు కొనుచుందురు. సామగ్గరోజు, అందు యోడిచేడ... దఱును దివ్యాభరణములు ధరించి, మేల్దుకూలములు మైగట్టిచిదిగ్రలా సంబుగను డ నేని టబి మూ...బడి సిగ్గుచేసికి కా లేక కందుచుందును తల్లిదండ్రుల సమక్షమున చుచుందురు హా! మనోహరా! నేనెన్ని యుత్తరం...లు న సినను, ఒక్కదానికైన బట్టుపెట్టుకొనినట్లు జనా బిచ్చినాగు కారుగదా! నా జననీజనకలు తాము కడుచక్కనివారని అనుకొనబడి వింటి కాని కన్నులార మి-నుందరవదనారవిందమును తిలకించి సంపించుచుండు భాగ్యము నా కింతవఱ కబ్బలేదు కదా! పెండ్లి యెరుదినంబులను పాడసిగ్గు నానెత్తిపై కూర్చుండుటచే ముఖమె తలేకపోయితిని. అయ్యో! పతి యెప్పుడువచ్చి ఆదరించునో అనునాశచే

మొడిసెట్టెనె యింతదాడ - బొందితోడ ఉంటిగాని

ఉండజాల ఇకమీద - ఉసురుల బాయుదాన॥ న్యా॥

కాత్య—(నవేశించి తనలో, ఇదేమి! ఈ నిర్జనప్రదేశంబున భూతములు కాట్లాడు ఈ కటికిచీకటిలో స్త్రీయార్తనాదము వినవచ్చుచున్నది... సావము! ఆమెను పిచాచములు పీకికొని తినుచున్నవోదుర్మార్గులైన బాధించుచున్నారో! (నలుకలు చూచి) అదిగో! ఆమెట్టిచెట్టుదగ్గర ఒక స్త్రీరూపము కాన్పించుచున్నది. [వెళ్ళి] నారీమణి! ఎవరు నీవు? ఈ యర్ధరాత్రంబున ఇచ్చటి కేల వచ్చితివి?

భాను— అమ్మా! మీరెవరు? ఎక్కడకు వెళ్ళుచున్నారు?

కాత్య—నేను యోగిని, గంగానదియందు స్నానమాడబోవుచున్నాను.

భాను—అల్లీ! నమస్కారము. నన్నుగూడ తీసికొనిపోయి గంగాదేవి కప్పజెప్పుడు. మీకు చాల వుణ్యముండును.

కాత్యాయన—యవతీరత్నమా! ఎవరిదానవు? గంగలోవడుటకు నీకేమి యుపద్రవము వచ్చినది? నాతోచెప్పము. చేతనగుసాయము చేసితీతెడను.

భాను—తల్లీ! ఏమనిచెప్పదు? పతిమన్నన లేని సతిగతి వితగదా!

కాత్యాయన—నిజము నిజము. కాన నీవునుమంగళివలె అగపడుచున్నావే. నీకీ విచార మెందుకు?

భాను—పుణ్యస్థ్రీనైనను, భర్తృవిరహదుఃఖసాగరంబున పడి చివుకు చున్న దానను.

కాత్యాయన—అయ్యో! పాపము! ముక్కుపచ్చలాటని నీకట్టి గట్టియి క్కట్టు దాఁపరిందినది! కారణ మేమమ్మా?

భాను—నాదురదృష్టమే కారణమనితలంచెద. అంతగంట ఒండొక కారణ మగవడకు.

కాత్యాయన—తిగదు తగదు; నీకింక సాహసము తగదు. నామాట వినుము. కొంతకాలము చూడుము.

భాను—ఎంతకాల మోర్తును?

సీ॥ పరిణయంబై నాకు ♦ వర్షంబు లేదాయె;

వల్లభుం డింక న ♦ నొల్లదాయె;

ప్రాయ మెడారిలో ♦ పడిన వర్షంబాయె;

పదిమందిలో నగు ♦ బొటలాయె;

చెలువంబు కానఁబూ ♦ చిన మల్లెపూనాయె;

కోరిక ఒకటైనఁ ♦ తీరదాయె;

తల్లిదండ్రులకు నా ♦ వల్ల దుఃఖంబాయె;

ఆశి లన్నియును ని ♦ రాశలాయె.

దినము నాకు విచారమే ♦ తిండి ఆయె;

ప్రాణములమీఁద ఆరుచి అ ♦ త్యంతమాయె:

మొండికెత్తి మౌకెన్నాళ్ళు ♦ పుత్తునమ్మ!

చాలు ఈసాదు బ్రతు కింక ♦ చాలునమ్మ!.

ముందేమి దుర్బుద్ధిపుట్టునో? ఏమి అపనాదుల పాలకుదురో?
కనుక నన్నాగంగాధానని కప్పజెప్పాను (కాళ్ళపైబడును.)

కాత్య—(లేవఁదీసి) వెట్టినానా! కాల మెప్పు డొక్కరితిఁ
డెఁ నా? తొందరవడకుము జగన్మాతయనుకాళిని నీకోరిక
కొనసాగ పూజింపుము.

మంత్రోపదేశము చేసెను; రక్త. (పోవుదురు)

తృతీయరంగము—అంతఃపురము

[విచారించుచు భువనసుందరి | పవిత్రీయను]

భువ—బౌగా! పాపముగదా! వానది కులాలె నీ వెక్కడనుండి నేఁ
డుట్టిపడితివిరా! నావాలిటి శనికాండపుకాన మగఁడవు కావు.
మగువమక్కువ ఎ వ్వనియందు తగిలియుండునో వాఁడేమగఁడు
కాని పుస్తకట్టివాఁడా మగడు? చా! కాఁడుకాఁడు. నీ వెక్కడి
పతివి? నే నెక్కడినదిని? ఆనందబాధలు నాఁడే పోయినది...
మానాన్నగా రెన్ని పార్లు కబురంపినను రాక, ఈ కీళ ఏమొగ
ము వెట్టుకొని నన్ను చూడ వచ్చితివిరా? నీతోనె నా బతుకు
న్నదని అనుకొని కాఁజోలు పిలిచినపుడెల్ల బిగువు చూపితివి?
వెట్టివాడా! నిన్ను తలఁడన్న మగని ఇంకొక్కని నే నిక్కడ
సం దించి, నీమూట మరచిపోతినని యెఱుంగువా? ఎత్తిగి
యున్న ఎందుకు వచ్చినవు? ఎప్పుడెప్పుడు దయజేయునోయని
నీవు వచ్చువఱకు కాచుకొని యుండుటకు నీవు డబ్బిచ్చికొన న
బాస ననుకొంటివా? నీ వొక రాకొమరుండవైన సేనాక
రాకొమార్తైనను. కాని నే నింతదాక నిరాటంకముగా అనుభ
వించుచున్న సుఖంబునకు పానకములోని పుల్లవలె అడ్డువచ్చి
తివికదరా! పాపాత్ముడా!

బైవిదాద్రీ - అటతాళము.

ఎదురు వచ్చితివిరా? - ఏనా? చుట్టటికము?
 ఎంతెంతో చచ్చుచుండ- నీవు? పోతి వటరా? || ఎం||
 పాపి! రాయు ననెను పాబలు - వ్యర్థముకాదు
 ఓపిశాచు! నీతోడ- కాపుర మేకేయ నొల్ల|| ఎం||
 ఎల్లమనీ! ఈనీచుని- కాళ్ళున్ను- న నయేనేని
 కలుకుండల న్నించెన- నల్లమేకల బలివేసెన|| ఎందు||

బౌరా! తానొకటి తలచిన దైన మొకటి తలచునను పెద్దల
 మూల కల్లకాచుకదా! చీకటురాశు! తప్పుడప్పుడు వచ్చు,
 ఎప్పుడు పాచుద్దుల మేదరిమగని కూడి హాయిగ ఉడునని
 ఉవ్విళ్ళూరుచు తిథు, లెక్కించు, నేను చీకటిరాత్రి
 యగుటచే నామోహన ముద్రాబుద్ధి లజ్జకును చేలియలి
 గట్టును మీటి పొలిపాటుమండ. పెరుగొడవడువున వీడ
 డునచ్చిగాను. ఏమిచేయదు? రాత్రి యల్లుడులుట? వీలుం
 డదు పడకది ఇంభవనంబును మురిపించునట్లులంకరించి
 నారు. రాత్రిఁడిసంతన న కొరికిదగ్గట కంపెదరు. హా!
 దైవమా! నాకీతద్దేయము తప్పుటెట్లు? ... వానితో ఒక గడియ
 యైన ఉండ లేను నామనసునకు నచ్చినవాడ మేదరిబావే
 వానినీటు, వానిగోటు, వానిహాసు, వానివయసు, వానిబాళి,
 వానిబాలి, ఈవందిని కొనినను కనబడవు. నామేదరివగకాదు
 కొండము నల్లగానున్న నేమి? నీలమేఘశ్యామిడు వాని
 మొలగుడ్డయు తలగుడ్డయు. మాసినట్లు పైకిగవకునేకాని
 అవి కాంచనాంబరంబులు. వాని చేతికత్తి సుదర్శము;
 వానితో భోగ మిందభోగము. వాని కమ్మగుడిసె వైకుం
 ఠము. కనుక నేటిరాత్రి ఏలాగునైన వానినిగూడినుఖంప ఎన్ని
 విధములైన ప్రయత్నించెద.

(నంగనాచిలను దాసివ్రేళ్ళినును.)

నంగ—అమ్మా! దేవిగారు మిమ్ము అలకరించుకొనుటకు సిలును చున్నారు.

భువ—ఏమి అలంకార మే! నాకేమియు తోచకున్నది. ప్రొద్దుట నేను కాప్పినపని చేసినావా?

నంగ—వెంటనేవెళ్ళి వానితో చెప్పినాను.

భువ—చా! నేనొకటితలంచిన దైనమింకొకటి తలంచెను. ఏమి చేయుదు?

నంగ—అమ్మా! దీనికింత విచారమేల? ఇప్పుడేవెళ్ళి తమభర్తరాణ వానితో చెప్పెదను.

భువ—వద్దు, వద్దు, నే. డెటులైన అక్కడకు వెళ్ళవలెనని ఉన్నది. నాకోరిక ఫలించుటకు ఏదైన ఉపాయము చెప్పగలవా?

నంగ—[అశోచించి] మత్తుమందున్న, తమకోరిక ఫలించును.

భువ—అదేమిచేయును?

నంగ—దాన ప్రాణభయము లేదు కాని పాలలో కలిపి యిచ్చిన, మతిపోగొట్టి గాఢనిద్రలో ముంచును.

భువ—(సంతోషముతో) ఆలాగుననా? ఆ దెక్కడ చిక్కును?

నంగ—ఎటుకలవాండ్రదగ్గఱ దొరకును. కాని వారు సాధారణ ముగా ఈయరు

భువ—ఈయుంగరమును తీసికొనివెళ్ళి ఎటులైన ఆయందును తీసికొని రమ్మ (ఉంగరమిచ్చి) తీసికొనివచ్చిన, నీకమందిబహుమతి చేసెదను

నంగ—చిత్తము [పోవును.]

భువ—[జగత్త-ఒకపిట్టకైన, తెలియకూడదునుమా. (తనలో) ఇప్పుడు నామనసు కొంత ఉదుటబడినది. (పోవును)]

స్వగీతరంగము—అంతఃపురప్రాంతము

[జయంతుడ సన్యాసి వేషమున బ్రవేశించును]

జయం—(స్వగీతముగ) దైవానిగ్రహంబున జయపాలుడీ గడియ
వఱ: సన్ననేకపగ్గాయములు చూచియున్నచు గుఱుతుపట్ట
లేదు. సెబాస్ ఈ వేషము నాకు బాగుగా సరిపోయినది.
సన్న చూచినపుడెల్ల ఎండో శ్రోతబోవు బైరాగినని అను
కొనుచున్నాడుగాని తన బాధ్యస్వేహతుడనగు జయంతుడ
ననివాసికి తట్టుటలేదు అని మి చిదేశదా!... ఈ సమయంబున
ఆతడీ భువనసుందర మందిరంబునువేరి, ఆమె ఎఱుగిడి సౌఖ్య
నంద వలనమృత్యుండును నేనో ధూళిధూసంబగు నేలపై
బాడని గడగడ కొట్టుకొనజేయుచలిలో మోకాళ్ళను
కొలిచిందుకొని పండుకొనవలసినదే కదా! అక్కటా! జన్మని
యగు భాగ్యును విడనాడియుండు బుర్ర తెలివితక్కువ!

చ॥ కలసతి చెంతజేరి కడు ఘరిమితోడ త ముద్దుపల్కులన్
వలుకుచు మెల్లమెల్ల, చిటునవ్వునవ్వును, సర్మగర్భపుం
బలుకుల బుగ్గంగ, తములపాకలచిల్కలనోటికిచ్చుచుకొ
నలలిత సౌఖ్యదోలికల జక్కగ ఊచుచుగాదా బావులే!

సాధ్యులుగుంతత్వరలో అతవారింటికిపోయినాముద్దుగుమ్మను
చూడవలయు. ఇప్పుడీ విచారమును దూరముగా పాఠదోల
వలయు లెకున్న వచ్చినవని పాడగును. (మీఁదుచూచి)

గీ॥ ఇంకు నడుగులకు మడుగు లిడదలంచి
అలనిశాంత పఱపించి + స్త్రీనజ్ర
పాళి పొదిగిన నీలితి + వాసి యనంగ
అలరు సహవా! తారలతోడ + ఆనసంబు

చాల రాత్రయైనది. ఖగళోయి ఆయంతఃపుర బహిర్ద్వార
ముకడ పరుండెద. (ముందునకు నడిచి నీలిచి) అబ్బ! చలి అంతకంత

కక్కవగుచున్నదే! నూదుఃఖలె శరీరమునంతయు పొడుచుటచే
బాటిమలెత్తి శేతవ: నకాయను స్మరణు లెచ్చుచున్నవి (గొంగళి
తీసి కప్పకొని) బలే!

గీ॥ ప్రియుని తఃకాగిటను హత్తి • ప్రితిశోడ
పొడుచలిబాధఁజాపెను • పౌఢయటు
వటుల నానంతి విరహము • పరమగుణ
వానచలికామును కా • పాడెనహా!
గొంగళి! నతిలేనికొఱత • కొంతితిర్చి. (పోవును.)

పంచమరంగము—శయనగృహము

జయ—(ప్ర)వేశించి తనలో) కటకటా! నేను నా పాఠమిఱుగుడు
జయంతఁడు జ్ఞప్తికివచ్చుటచే నానంతోషమంతయు చల్లాటి
పోయినది నాచిత్తము వానిచూడ తి తర పడుచున్నది.
ఆనేళ కోనాద్రోకమున తొందఁపడి వాని దుర్భాషయాసి
తగిలవేసితిని. అతఁడు కలనెన కల్లలాడఁడని ఎఱిగియు, వాని
మాటలు నన్నునైతిని. చా! నేనెంత మదమతిని! ఆమాయ
లాడి వారాంగన జయంతఁడు తన్నుండిండుటచే అగి,
వానిని పరాభవించుటకై పిలిచి పొమ్మనని నాకిప్పుడు నిటు
చున్నది... అతఁడిప్పుడు ఇక్కడుండిన వానిగడ్డము పట్టుకొని
నా అపరాధము క్షమింపుమని బహుధముల ప్రార్థింపనా!
అతఁడు నాకిప్పు క్షమించి, నన్ను మునుపటివలె ఆదరించిన
గాని నాకు చిత్తవిశ్రాంతి కలుగదు. కానిమ్మ; కేటిరాగి
ఎట్లోగడని రేవుప్రార్థింపటనే బయలుదేరి మాయూరివెళ్ళి
మొదట వానిదర్శనమే జేసెదను. అతఁడు చాలమందివాడు;
తప్పక నాతప్పును క్షమించి నన్నాదరించును. (మంచముపై

గూర్చుండి) ఈ పడకగదియే యింతసాగనుగా ఉన్నప్పుడిందు వసియింతు కాంతామణి ఎంత అంద తైయై యుండునో!... ఏదీ? ఇంకను రాలేదే. (నలవంటిచూచి సంతోషముతో) అదిగో! నా ఆలోచనచోరములవిందు, నిండుపున్నమనాటి చందు, ఆమూల నుదయించినట్లున్నది.

భువ—(కోపము బయల్పడును.)

జయ—(తొంగిచూచి, తలయూచి) వా! ఈయింటిమిన్న యింత చక్క నిదని నేను మున్నెటింగియుండిన ఇన్నాళ్ళూ ఇందునా?

చ! అలసగు మోముగోమెరి యాడెను పెన్నెటిగుంపుసాంపు క న్నలకల లోళ్ళు బెళ్ళలు మనోహరమో అధరంబుడంబు, న వ్వులకల ముక్కులు నునుబుగ్గలజ్జగు యి. కొనుజాను మై చెలునము పొ. కమార! పెరిచేడలకబ్బునె వీసమేనియున్?

భువ—(తనలో) అదిగో! పెద్దకొండముచ్చవలె మంచముపై కూర్చుండి నోరు తెరిచుకొని చూచుచున్నాడు. నాకు భయ మగుచున్నది. నాప్రాణము పోయిన సరేకాని వానికడకు వెళ్ళను

జయ—(తనలో) ఈభవ్యమంగళ విగ్రహంబు నంతచూచినను తనివి కా. న్నది చూచుచున్న కొలంది మఱింత మనోహరంబుగ అగపడుచున్నది ఈకా తాలోకచూడామణి నవయవనకళా సంపూర్ణదివ్యా గదగ్మనలాభంబైనపుడు మతిపోవుననుటకు సందియములేదు. మాయురే!

సీ॥ రాహువునకు ఓడి + రాకేందుబింబంబు,

సశిమోముగా మాటి + సాఖ్యమందె;

చీకటుల్ సూర్యుని + ధాక కోర్కెగ లేక,

చెలి కురులగ మాటి + చింతమానె

ఉప్పు నీటను పడియుండ లేక వగడ,

మింతిమోవిగ మాటి ♦ యింపుగాంఁకె;

స్థిరుఁడు కాఁడని రవి ♦ వరఁదద్దుములు కాంత

కనులై! సదానాద ♦ మున మినింగె;

కనక మగ్గికి భయపడి ♦ తినుపుచొచ్చె;

గాలికి నెఱచి అరఁటు లం ♦ కమలఁజేరె;

బౌం! ఈరామ ఘనసురూ ♦ పాభిరామ;

భువన నుందరీరత్న మీ ♦ ముద్దుకుక్క

నన్న చూడనలెనని పుట్టె డాశయన్నను, నన్న కేరనలెనని
మనసెంత తొందఱపడుచున్నను, సిగ్గుమా లినసిగ్గును భయమాలేగ
భయమును, తన్ను కట్టుకొని బాధించు ఁడుటచే తొయెత్తలేక,
ముందఁడగిడ లేక చల్పిడుగుఁడిన నానిసిలె అట్టనిలబడియున్నది.
నేనే వలుకఁగెద (ప్రకాశమాగా) దేవీ! నేనిటనండఁగా నీవిట్లు
లజ్జాభయసిశాచంబులకు చిక్కి పరితపింపనేల? ఇటుము నాయంక
పీరిపై నిన్నుగూర్చుండజెట్టి, చు.బనాది రక్షాధరిణియు నిన్నలంక
రించి, ఆపాడుపిచాచముల నిన్నితమందెప్పుడును బాధింపఁగను
నట్లు భూస్థాపనము చేసెనను [చేయిపట్టుకొనబోవును]

భువ—(తప్పించుకొని పోయి దూరముగా తనలో) ఆబ్రహ్మ నిన్ను
భూస్థాపనము చేసిన నాకీమనస్తాప ముండదు కదా !

జయ—దూరముగా పోయెదవేమి? నన్నెఱుంగవా? మన పెండ్లి
దినములలో,

గీ॥ నీవు నావక్క గూర్చుండి ♦ నాపుకావో!

ఒకరిపై ఒక్కరు తలఁచా ♦ లుంపలేదో!

చేడ! నీవు నేనును బంతు ♦ లాడ లేదో!

అప్పు డుండనిసిగ్గు నీ ♦ కిప్పు డేల ?

భువ—(తనలో) చిన్ననాటి ముచ్చటలు తలంచుకొని లొట్టలు వేయుచున్నాడు. ఈ భువనసుందరి ఆభవనసుందరి కాదని యెఱుగలేనివాడు.

జయ—సుందరీ! నీసుందరముఖారవిందమును దర్శింప బంధుమిత్రాదుల విడిచి, ఆత్మముతో రాగ నీవిటుల ముద్దుమోమెత్తక దాచుకొనకనేమి? అ! తెలిసినది

గీ॥ ఇంగుళల దీపములకాంతి ♦ కందుననియె,
చలువతూ గోడలవన ♦ తొలగెననియె
కాంచినంత నే నాకనుల్ ♦ కలగెననియె,
ఏచి విరహాగ్ని నన్నద ♦ హించుననియె,
ఎత్తున్నావు ముఖరాజ ♦ మిరియిన్న!

భువ—(తనలో) నేను కటబడగానె మిరపకాయలు తినిన కాకివలె అటచుచున్నాను. మంచిమాటలచే నీనిని గోతబడదోయి వలెను. (పైకి) ఇన్నిదిన బులకీ దాసురాలు తమకు జ్ఞాపకము వచ్చినదా? పోనిండు నేటికైన మీమొగముచూచు భాగ్యమబ్బినది. అదే పనివేలు.

జయ—(అంతోషముతో) వా! వా! కల్యాణీ! ఇంతసేపటికి నన్ను ధన్యునిగా చేసిరావు. “కష్టభరీ” అయిన నారోగ్యక్తి వ్యర్థమగు నా? కాని—

భువ—కానియని ఊహింపనా? చెప్పరాదా? పోనిండు; దాచుకొనుడు

జయ—కొమ్మా! చెప్పటకు నాకు జంతులేరు గాని జేముటకు నీ వెక్కడ జంకెకవోయని భయమగుచున్నది. అయినను జెప్పెదను. తరువాత నీ చిత్తము, నాభాగ్యము.

కవిరాజవిరాజితము.

మరుచి శిరాగ్నినిచిక్కి శరీరము ♦ మండుచున్నది చూడగదే;
పరుడనుకాయకదా సమస్యజ ♦ పంజరమండున దాచగదే;

వరమధురాధరపాన మసార్పు • పానుతితో ఇడి కావడే;
 పరియనకన్నను పొవునుప్రాణము • సారలొచన! నమ్మకం!
 భువ—(తనలో) తథాస్తు! తుదిపలుకులు త్వరలో పలింతునుగాక!
 జయ—చెలీ! చెలీ!... ఇంక మాటలాడవు కాబోలు! శిష్టినను
 తప్పే! చెప్పకపోయినను తప్పే! జడదానికొదిగి తిరుగు
 మగజన్మమెతుటకంటె అపవిత్రమైన మౌనమైన పుట్టుటమే నీ
 వెంతటకర్మవే!

గీ. ఎంతలపున్న, బూపాట • మెంతయున్న,
 వెలీ! చూపక లోలోన • కలతపడుచు,
 కోరినచ్చిన మగవారి • చేరక
 బిగువుచూపుచు మురిపింతు • మగువ లకట!

భువ—(తనలో) నీవట్లు మానువై వున్న నాకీవి వారముండదుకదా!
 జయ—కామినీమణీ! నీలో నీవేమో గొణుగుకొనుచున్నావు,
 మాటలేవో పైకవి నాకు శ్రవణానందము చేయరావా?

యమునాకల్యాణీ—తీర్తగతి.

మాటలాడవే చెలీ! - మనవి చే కొనవే;
 ఏటి కింతకోపమీ - దాసునిపై నయ్యో. మాటా||
 నేను చేయుతప్పుల - నీవుగాక ఎంతెవరు
 మానిపమగుడయ - మన్నింతురు? చెప్పుము|| మాటా||
 జాలమేన, సతి! నీ - పాలబడినాడనే?
 పాలలోనముంచెదో - నీశ్వలోన ముంచెదో|| మాటా||

భువ—(తనలో) నిన్ను నడినముద్రములోముంచెద. తొ. దరపడకు.

(పైకి)

మత్తకోకిలలు.

భువ—ఇంతతొందర చెంద పడియె?

జయ—

ఏమిసేయుదు? సుందరీ?

భువ—శాంతమూనుట చాలా మంచిది;

జయ— చాలు, ! తులు చాలునే;

భువ—ఇంత కొంతగ ఎందుబోయెకొ ఇన్నినాళ్ళు? మరోవారా!

జయ—స్వాంతమందు నే నీటుకొమ్మన వన్నగీతిగ ఉండెడి.

భువ—చాలు చాలు ముఖస్తుతుల్ ప్రియ!

జయ— చాన నమ్మన నానుకల్;

భువ—వీల నమ్మగ పూరుమాళ్ళి?

జయ— బేల! ఇట్లన న్యాయమా?

భువ—వీడనాడు, న్యాయమా నను?

జయ— వెట్టి నే విడనాడిక;

బాలమేటికి నాదు కేరము సైచి ప్రోవ నన్దయక

భువ—ప్రాణవల్లభ! వ్యర్థమాయెను ఆటుకొక్కటి వర్షముల్;

జయ—చాన! మింకనదా: క్షిప్త విచారమందుట కూడునా?

భువ—నేను భాగ్యహీనురాలను.

జయ— నేనె భాగ్యవిహీనుడక;

భువ—నే న నేకగ ధన్యనైతిని,

జయ— నీకృపారస మీయెడక

మానినీమణి! చిల్కి నావయి నన్ను ధన్యని చేయవే.

భువ—తామెపుడు వత్తురో ఎపుడు నన్నాగరింతురో అని నాడు చెఱునన్నసీత శ్రీరామునికై పరితపించునట్లు మీకై వగచి వగచి కృశించుచున్నదానను. చిటికె వేలి ఉంగరము సీతకు కంకణమాయెననుమాల అతిశయోక్తి కాని నాయెడ అది స్వభావోక్తి అయ్యె. ఎన్నడు మీదగ్గన బగునో ఎన్నడు మీసేవచేయు భాగ్యమబ్బునో అని తల్లడిల్లుచుమీవవిత్రనామ మంత్రమే జపించుచున్నదానను.

జయ—సతీవతంసనూ ! గతించినదానికి విచారించిన లాభమేమి?
 నల్లగలువల నుల్లసమాడు నీకనులేట్టవాటు. ఏడువకము
 (కన్నులు శుడుచును)

భవ—రమణుడులేని రమణి యశావసవలసనంపద తెడారిలోకురిసిన
 వర్షమువలె నిర్భకంబుగదా. లోకానంద సంధాయకంబగు
 పండువెన్నెల విజహిణులపాలిటఁ కార్చిచెచ్చి, ఉల్లమును
 రంజించు మల్లెలు మొల్లలు మున్నగ పూలు కఱకటమ్మలై,
 అమృతరసభోజ్యపదార్థంబులు కషతుల్య బులై బాధించును
 గదా !

జయ—నేను లేనపుడు నీవు బాధపడుదు సహజమే కాని నీవుండియు
 నేనివుడు బాధపడుచున్నాను. ఇందు కేమిందువు?

భవ—మగలదు మిగుల మాటకారులు. వారితో మాటలాడ
 మాబోటి బోటులకు పాటమగునా?

జయ—శాపము! ఆడువాండు) వట్టిముద్దరాఁడు; వారికి మాటలే
 రావు. పురుషు లోటికింకవలె వాఁగఁచందురు. స్త్రీలు
 మాటయు నుందియు లేక చల్లగ కొరవలు తీయుచుందురు.
 అయినన,

ఉ మాటలనేర్పెయున్న, అసమానముశంబు ఘటిల్లురచ్చలక;
 మాటలనేర్పెయున్న, తనమాటయెందుదియొచ్చెడొ నెగ్గెడుక;
 మాటలనేర్పెయున్న, నలినాక్షుల చిత్రములన్ హరింపనొ;
 మాటలురానివాని కవమానము చేటును కల్గు నెల్లడక.

భవ—(నవ్వుచు) తక్కినవానిమాట కేమిగాని తమ మాటనేర్చుచే
 ఎందఱు సుందరుల డే కముల దొంగిలించినారో?

జయ—ఓ మాటనేర్చుననే కాక బహువిధముల అనేక కాంతామ
 ణు, స్వాంతముల హరించితిని. చెప్పెద వినుము.

సీ॥ సగరాజమనుకాంత + నానగుమామును

కన్నార వీక్షించి + నన్ను వలచె;

భువ—(తనలో) అది దిక్కుమాలిన ముండగాకున్న నీ కోరితి మొగ
మును చూచి వలచునా?

జయ—నోయోగజేయు నా * మాఁగుమీసలు చూచి

చంద్రిక యనురామ * జాబు లంపె;

భువ—(తనలో) వారమున కొకసారి కత్తిరించుచుండిన నూఁగు
మీసములు గానే అగడదురు.

జయ—మణిమాలయను నతఃమణి నాదురూపంబు

సొబ గెంచి రమ్మని * కబురులంపె;

భువ—(తనలో) అహో! ఏమారూపు! మొద్దులు మూటగట్టు
చున్నది.

జయ—నలినాక్షి యనునాతి * నాదుమాటలనే రప్ప

రసి మెచ్చి నామీఁద * రంగువడియె;

భువ—(తనలో) తములవాఁడరంగు కాఁజూలు;

జయ—నాదువాహన ధైర్య బలదులు కని

కఃక మనుకాంత నామీఁద * కన్నువేసె;

భువ—(తనలో) నీ ధైర్యము లెవరెఱుంగరు? నిలఁబడిన కలియఁ
బడుదువు; కలియఁ బడిన పాటిపోదువు.

జయ—ఇంక, ఎవరె.రు నన్ను మోహించినారో

తెలియఁ జెప్పిన * బల్లన తెల్లవాఱు.

భువ—(తనలో) నోటిమాటకు కఱవాయని సిగ్గువిడిచి కోరితలు
కోయుచున్నాఁడు. (పైకి) ఆలాగున చెప్పుడు. అంతమంది
మందయాసలు మిమ్మా మోహించుటచేతనే నన్నింతవఱకు
విడిచిపెట్టినారు. వా రిసగ్గఱకే వెళ్ళుడు.

జయ—అబ్బ! ఆమాట మఱి వడలవు కాబోలు? పెక్కుమంది
నన్ను ప్రేమించిరి. అందు నా తప్పేమాన్నది? తుదకు నేనెవ
రిని వలచి పెండ్లాడితి నో నీకు తెలియదా?

భువ—పెండ్లికిని ప్రేమకును చాల భేదమున్నది.

జయ—నిజమేకాని నాకు అట్టి భేదమావంతయు లేకునుమా.

భవ—కావలసి య, అనాటిపెండ్లికిని, ఈనాటి ప్రేమకును ఏడు సవత్సరములు భేదము.

జయ—ఎంత చమత్కారముగా మాటమాటల నన్ను దెప్పవలెనావు?

భవ—మిమ్ము మోహించిన మోహనాంకులలో నీవని నచ్చి ది ఒకతైన లేదా? తామిపు డామెకడఁ జెల్చియున్న, నాకు—
పొరబాటు—మీకు ఈకథ లే యునుగదా? ఇప్పుడైన—

జయ—నీనికపమతనులతాపా దర్శనభాగతిశయమును చూచిన తరువాత : న్ను విడఁగడిపోవుటకు కాళ్ళుఁచుకొంటి?

సీ॥ పున్నాగయాన! నీ * ముదులుగరు మో

మఖిలసంకటవార * నాని కాదె?

సారంగనయన! నో * నూంతు నీమోవి

సాటిలేని మధుగా * శయయు కాదె?

భూపాలతనయ! నీ * పొగరు పెన్నెద అహో!

వరపుణ్య మంగళ * గిరియె కాదె?

ఓవరాళికచ! నీ * యొప్పిదంబగు కౌను

మాయురే! నిజముగా * చూచు కాదె?

తరుణి! నీదుపల్కులు పంచ * దారలు భద;

అఖ పుణ్య స్థానము నీ * యండఁ గలవు;

కాన నిను విడనాడి పో * కాళ్ళురావు

అట్టె మురిపిచి చ.వకు అన్నుమిన్న!

భవ—మీముఖస్తుతులకు ఉప్పొంగురానను, కాను. 'విన్నపును.

విడువ' నని నాపై బట్టు పెట్టుకొనెడు.

జయ—అ! అలాగున ఏదో దారిచూపి నన్ను ఆదరింపుము. నీవరి నున్న నాప్రియకుగు వస్తువులపై బట్టు పెట్టుకొనెడు.

చ! మెలతరో! ఎప్పునిన్విడువ; నిక్కము; నీనగుమోముతోడు నూ
మెలతరో! నీనుమాటెప్పుడు మీరను; నీనునుమోవితోడు నూ
లలనరో! నన్నునన్నల మెలంగెద, నీజగిలుగ్గతోడు; వే
నలుకల లేల? నీనుమృదుపాదములాన; త్వదీ యభృత్యుడ౯.

భువ—(తప్పించుకొని, తనలో) అందుకూడ నీవు నాకు పనికిరావు
జయ—ఎ తటక్కరి మెతటక్కరివే!

గీ! తీపిచూటల నను లొంగఁ • దీసిచావు;
చిటునగవు • దాసునిగ న్న • చేసిచావు;
సంగ నటచేతిలో ననఁ • బటిచిచావు;
కాని, క్రియసున్నగా చేయఁ • బూ తకట!
బావయగుఁగాని యెందైన • నంగ పెరటి
కంఠ బావకాఁ డనుట్లు • చేసి తట !

కాశమిక్ర. (ను చముపైకూర్చును.)

భువ—(తనలో) ఏల నైత్యబాధించిన విషమించును. చనువున విషము
త్రాగింపవచ్చును; కాని బలిమిని పాలుత్రాగించుట కష్టము.
(దగ్గరకుఁబోవును.)

జయ—(త లో) ఈమెకు నాపై ప్రేమలేకపోలేదు ఇప్పుడు నేను
బిగువచేసెను. (పైకి) ఏల దగ్గఱకు వచ్చెదవు? పొమ్ము.
చంఁగు దుడ్డుశరణార్థి యందు నిట్టిదే.

భువ—నతులనే ములు పతులు మున్నింపకన్న మతెవరుమన్నింతురు

కమాచి—చావు!

జయ—ఎంతమాటకారివే - ఏగు మిచటనుండి వే;

భువ—పంకగింప న్యాయమా - పడఁతిపై మీగతి౯
(చేయి పట్టుకొనబోవును.)

జయ—(తప్పించుకొని)

చాలు చాలు; పోవ పో - జాణ! తెలిసెనీమది! ఎం!

భువ—బేలచేయతప్పల - కేల యంతకోవము? పం॥

జయ—(చెంతకువచ్చి)

కోరి పిలిచి నప్పుడు - కొట్టు ఎక్కి నావుగా! ఎం॥

భువ—కోర నేల వేరే? ఈ - కొమ్మమీసాతైగా! పం॥
(కొగిలించుకొనుచు)

జయ—(కొగిలించుకొనుచు.)

వెంటనే తె దిగును.

తృతీయాంకము

[వధమరంగము అంతఃపుర బహిర్ద్వారము.

[జయంతలుడు కరుండి యిరుగును]

భువ—(మెల్లగఁబ్రవేశించి) అమ్మనాయనా? ఇంతనేపటికి కాయమ
మందిరమునుండితప్పించుకొనివి కడరవ్వంతచప్పుడైన ద్వార
పాలురు లేతురో అను భయంబున ఊపిరి బిగబట్టి పిల్లివలె
మొల్లగ తక్కుచు తాటుచువచ్చితిని. కాళ్ళుగల గజ్జెలందె
లెక్కడ నగుట్లు బైటబెట్టునోయని వానిని మీఁది కెగ
ద్రొసితిని. నన్నవరును పోల్చుకొనకుంక, నగలన్నియు తీసివేసి
సాదాసిచీర కట్టుకొన్నాను. ఈమాటువేషమున నన్నవరు
గురుతుల్యులగుదురా?

జయం—(మేల్కొని యొడలునిటిచి) ఊ, ఊ, ఊ, ఊ, (కాళ్ళు
దగ్గఱగ ముడుచుకొని పరుండును.)

భువ—ఇంక నేమిభయము? నావగకానకడవు హాయిగావెళ్ళెదను.
ఇక్కడ ఎవ్వరును లేరుకదా! (నలువ్రక్కలు చూచును.)

జయం—(తు)ళ్ళివడిలేచి ఆ! ఏమిది? ఈకోటను కనిపెట్టుకొని
యుండు బ్రహ్మరాక్షసి కాదుగదా! “ఇక్కడ ఎవ్వరును లేరు
కదా!” అనుచున్నది. కంటఁబడిన నన్ను మింగివేయును
కాబోలు? ముసుగు పెట్టుకొని పరుండును.)

భువ—పికాచములు వేటలాడు ఈయర్ధరాత్రుల దెవరుండురు? జార,
చోరులకే యీకాలము శుభకాలము.

జయం—(లేచి) నేను పొరబడిని. రాక్షసికాడు. కంఠధ్వనినిబట్టి
స్త్రీయని తోచున్నది. అదిగో అక్కడ ఒక కామినినిగ్రహ

మగపడుచున్నది ఈమె నోడులేక యీ యర్థరాత్రమున ఎక్కడకు పోవుచున్నదోకదా!

భువ—అక్కడ నా పెండ్లిమగఁ డెలుఁగు గొడ్డునలె గుఱ్ఱుపట్టి నిద్ర పోవుచున్నాఁడు. పాలలో కలిసి యిచ్చిన మత్తుమందు బాగుగా పనిచేసినది కాని, శీఘ్రముగా వెళ్ళిరావలయు ఇప్పటికే చాల అలస్యమైంది.

జయం—(శవులు మూసికొని) ఈమె జారిణి. (పక్కలోనున్న మగనిని మోసఁబుచ్చి జంతుమగనితో నల్లాపములాడఁ బోవుచున్నది! బేరా! స్త్రీసుహిమ! బుద్ధిలేని మగవాడు! పెండ్లి! పెండ్లి! భార్య! భార్య!! అని రేయింబగళ్ళు పలువరింతురే కాని స్త్రీ మాయవర్మంబు లెఱుంగలేకున్నారగుదా!—ఎవఁటిపిల్ల? ఎక్కడినుండి వచ్చుచున్నదో? జయపాలుని భార్యయేమో. (లెంపలుకొట్టుకొని) హరీ! హరీ! పాపము శమించునగా! ఈపె ఎవ్వతెయో తెలిసికొనవలయును

భువ—హా! పాపపుడయ్యమా! ఏడుసంవత్సరంబులనుండి రానిచుగని నే డేల తీరికొనినదిన్నావు! శాత్రవులా మధురాపురముపైబడి దాని నిర్మూలము చేసిన ఎంత బాగుగనుండును!

జయం—(ఆశ్చర్యముతో) ఏమి? ఏడేండ్లనుండియు ఈమెకు భర్త సమాగమం కాలేదా? శాత్రవులు శ్రీమధురాపురరాజంబును భ్వంసము చేయవలెనా? (కోపముతో) ఓసీ! చండాలురాలా! ఏమికూసితివి? (చుండుకుబోయి తగ్గి) తొంకరపడిరాదు. దీని వృత్తాంతము తెలిసికొనవలయు.

భువ—ఓరీ! జయపాలా ఇన్నాళ్ళకు నీభార ఇచ్చట నున్నదని జ్ఞాపకము పచ్చినదా?

జయం—(త్రుళ్ళిపడి) నాలనుమానమే నిజమైనది ఆహా!

భువ—నీయింటికివచ్చి నీతో శాత్రురము చేసెదననుకొనుచున్నావా?

పెట్టివాఁడా! నీ మోసమునకు తగుమోసము నేను చేయలేనా?

(పోవును)

జయం—ఇప్పుడు నేను వివిదియు కన్దయు న్వేషచూ! నిజమా!

కాదు. స్వేషముకాదు నాసిమిగ్గుతుని— గాఢకాడకున్నది
ఓసీ! కులకళంకిని! ఎంతపామున కొడిగట్టితివే! నిన్ను దూఱ
వలసిన పవిత్రదు నిన్నింతవఱు. శౌరిచూడని నాదలికానిదే
తప్పు. ఔరా! కాలమహిమ ఎంతవిచిత్రముగా ఉన్నది!

చ! కటకట! ప్రక్కనున్నపతి కన్నులనుమ్మరుకొట్టి మెల్లగా
విటునిగృహాన కేగితివి వెళ్లుచునున్నవో ఆరకలాడియి
క్కటికవిశీధులందు నుది కందక శిగ్గుధయంబుజేగ; ఎం
తటి తెలుదైనవజీయుచురు నారులు; వారలనుమ్మరాదుగా.

దీని అంతుమగఁడెవ్వఁడో కనిపెట్టవలయును (పోవును)

ద్వితీయరంగము - మేఘరియిల్లు.

కరటకము—(పచారుచేయుచు దశలో) ఈయాలపొద్దుట రాత్రి
తప్పుండ వత్తావని ఆనం నాసిముండనేత కబురంపిందిగదా!
ఇంకా రానేదేవి! (ఆలోచిం) నాలాంటి మొగుడింకెవడేనా
దొక్కినాడు కానాలి? లేకంతేయి త ఆలస్యం ఎందుకవాలి?
...రానీరానీ నూపితాను నాతమానా. నాకోపం యింకా
దాని తెలిసేను, నేననలే పిచ్చిచుండకొడుకుని. గుండెల
మీద కాసి యలానానేతాను రాజకూతురైతే నాకేటి?
నాను రమ్మని బతిమాలానా దాన్ని? కానీ కానీ! పులుసునోకి
దుమ్మునేకండా తన్నేత్తాను. తనోతమాట నూసుకుందారి
వత్తేవత్తాది; పోతేపోతాది. నాకేటి? దీని బాబులాటి
ఆడోళ్ళు నామీద రంగొడ్డారు. (మోసము దువ్వుచు)

నాకు ముండ కే లోటా? సై అంతే డబ్బెపదకొం పునుది
పాశాత్తారు. ఆ! అందెలనప్పడవుతోంది. వత్తున్నట్టు ది

భువ—(తలుపు కొట్టును)

కర—(తలుపు తీయును.)

భువ—(ప్రవేశించి కరటకుని కొగలించుకొన బోవును)

కర—శావ! మారంగుల న. నన్ను గానావంట న పేతాను
ఓగుదుక్కి. సువార్.

భువ—(భయముతో) నీకింకా నమెందుకు వచ్చినది? నేనేమి తప్పు
చేసినాను?

కర—తప్పు నేదు; గిప్పు నేదు నువ్వుయింట్లోకి రానూ వొచ్చు
ఎల్లిపో! (గెంటివేయును)

భువ—నీకు వేయడములు పెట్టెనను. నా తప్పు క్షమింపుము.

కర—చీ! నంజా! ఈరోజూ చమిచడమే? ఈయాల యెందుకింతా
లస్యం శేళావ? నిజం సెప్పు

జయం—(మెల్లగ ప్రవేశించి తనలో) ఎవరిదీయిల్లా? (కలయ
జూచి) ఇది మేదరికొంప, ఆ కొంకము) వ్వా దీని రనుట!
గీసిన పందిచందనమున నున్నాను కంటికి నిబ్బరముగా
కనబడుచున్నాడు. ఇ తకు వలపురూపును, ఆకలిరుచియు,
విచారింపవుకదా! (నాగియుండును.)

భువ—ఈవేళ కొంచెమాలస్యమైనది కారణము తగువాత చెప్పెదను.

కర—ఎవడిగిరికో ఎల్లాచ్చి ఆ స్వం అయిందని బాంకతానా?
నిద్దరోకుండా కనిపెను పందిడానికి నీ గున్నానా? అన్ని
అబద్ధాలే; అన్ని అబద్ధాలే. (చేబుతీసి కొట్టి బోవును)

భువ—(తప్పించుకొనును.)

జయం—(తనలో) ఔరా! ఆగర్భ శ్రీమంతురాలగు రాజు, మారి
అధముండగు మేదరివానిచే దెబ్బలు తిరుచున్నది! కలలోకూడ
ఇట్టి విచిత్రముజరుగునని ఎవ్వరు నూహికవరుగదా!

గీ॥ విమలమాలతీలక కావ యరమున లేగు

నాశయించిన మేను గా యంబుగాదె?

కుసుమకోమలి మొఱచి ని కూడనేని

కాలితాఘోషదక్క సా యంబుకలదె?

నేదరయ్యా గట్టిగాకాలితోతన్నము చేతనైనకంఠముకత్తరింపుము.

భువ—తనుటకు మంచిభక్త్యములు తెచ్చితిని నీకక్కఱలేదా?

కర—(తనలో) అజేటోగాని దీనిమొగం నూనేప్పటికి నాకోప
మంతా పోయినది (పైకి) ఏయే?

భువ—ఇదిగో (ఒడినుండి తీసియచ్చును)

కర—(వెన్నతట్టుచు సంతోషముతో) సెబాస్! నవ్వుసాలా మంచి
దానివేపిల్లా! నీమీద నానిజంగా కోపం కనుసుమా.

భువ—కోపము లేదా? మఱొందు నన్ను చేటతో కొట్టవచ్చినావు?

కర—నీ నాదగ్గర బయట వుండోనేదో నూడ్డాకి గమ్మతు చేశానెనిజంగా
కోపంవస్తే కాల్తో తన్నీను? సెప్పు? నీవరికి నిన్నుకొట్టినా?

భువ—(తనలో) అహో ఏమా మేరరివాని రసికత! మాట
నేర్పు!! రసవంతము ఆంధ్రభాషావధూటికి లేనివంకలు
తెచ్చుచున్నాను. విశారదులకు పెద్దలిం బయలువెడలి
వీని కంపునోటినుండివచ్చు అపశబ్దములె సుశబ్దములని సభల
వాదించి ఆంధ్రభాష నుద్ధరింపరుగాక!

భువ—నేను తప్పించుకొనకున్న నా సాక్షిమగుకో కదా!

కర—ఇంకెప్పుడూ ఆలా సెయ్యనేయే; రామే; కూకడోయే.

భువ—ఈమాటలక్కడకు! నీ అసన మున్న ఇట్లే అనుచుందువు?

కర—ఓసేట! తెమ్మాండం బద్దలైపోయినట్లు చెప్తున్నావు? కొట్టినంతే
నమ్మాల; దా. (దగ్గరకు వెళ్ళును)

భు—(ఒకమూలకపోవును)

కర— తెమ్మాంగు - త్రిశిరితి

సక్కాని సిన్నదాన - ఓ సన్నాని సకముదాన!

సుక్కాల రాజుకన్న - బలె, పోనైన మొగముదాన!

నీ, తియ్యనిమాటలు, తిరగుపాటలు-నీటులుగోటులు, నీ కేచెల్లును
రా నాచె తకు, సాలు సాలు కోపము-

మానుమింజంతము, రాయె ముద్దులగుమ్మ! నక్కా||

రాయంచనశలదాన - ఓ, రాచవారి పిల్లదాన!

రాయే లేయే చెజజాణ - ఓ, రత్నాల సగలదాన!

నీ, కోపము మూసినె, ముద్దోకటియనె - కొట్టను తిట్టను ఎ||

ఎవ్వడు కొట్ట - రా నా చెంతకు... నక్కా||

నీతోను మాటలాడ హా, విన్నంతో ముద్దులాడ!

నీతోను నరసమాడ - నీముద్దుమాము చూడ!

నా, చిత్తము మిక్కిలి, కోరుచునున్నది - చేయకజాలము, పం
తము మానుము! రా నాచెంతకు... నక్కా||

భువ—చీ! దూరముగా పోయ్యు.

కర— నీపాడల్పాల్పమంటావే. (వట్టుకొని) చమించే, చమించే
చమించే (లేచి) నరా? కోపం పోయిందా?

జయం—(తొంగిచూచి తనలో శివ! శివ! నాప్రాణమిందుని భార్య
నొక అధముడు ముట్టుకొనుట చూడవలసివచ్చినది. చేవలేం
వానివలె ఊరంధ్రవలసివచ్చినది. చీ! ఎందుకీజన్మము?
(మటుగుపడును.)

నాటకురంజి—అటతాళము

భువ—చాలు చాలు పోర- చాలు నీడుచెడ్చి!

జాలమ యె ఇంటికినే- పో-యె దక్కా|| చాలు||

కర—ఎందు కింకొకోపమె- ఏమి నేసినానా?

సుందరీ! కోపముమాని, రా-రా-రా|| ఎ||

భువ— తప్పచేయలేదా?- తన్నరా లేదా

తప్పత్రాగి ఉన్నావా? నే-రా-ను|| చాలు||

కర—అలుగుతావా? పిల్ల! ఆశ్వమాడితేని!

అబ్బ! ఎంతజాణవే, హా-హా-హా!

ఎం!

భువ—ఔర! మాయ కాడ! హాస్య మాడినావా?

అబ్బ! ఎంతగడుసువు. ఔ-రా-ర!

చాలు!

కర—మాయ లోకమంత—మాయ నీవు నేను!

మాయకోప మొడుక్కే—ఒ-య్యా-రీ!

ఎంత!

(చెయివట్టుకొనును.)

భువ—(నిడిపించుకొని) నేడు నామనసేవియు బాగులేదు; పోయెదను.

కర—ఏవేవేవే సెప్పె; నాతోసెప్పె.

భువ—నీతో చెప్పిన ఏమిలాభము? ఆర్చెదవా? తీర్చెదవా?

కర—ఆ ! ఆగుతానా ? తిరుత్తానా ? కోపంవస్తే అగ్గిబుగ్గినేనేను ?
(మీసము దుప్పుచు) నాతిమానా నీకొకాయెరికినేడు. అగ్ని
రావుణ్ణి. నీపానానికి నాపానం అడ్డు.

తెమ్మాంగు—మిశ్రగతి.

ఏమి ఏమి చెప్పగదే - ఎందుకిటు శేడ్చెదవు ?

ఏమి!

భువ—నామగండువచ్చెనయ్యో - నాకేమిలోచదాయె!!

నా!

కర—ఏమాస్సెమ?

భువ—

నిజంబుగానె

కర—ఎప్పుడొచ్చినాడె?

భువ—

ఈదినంబుననే!

కర—పో, మాయాలాడి!

భువ—

నీతోడనుమా

కర—అయ్యో! నామాట ?

భువ—ఆలోచింపు మాలోచింపు మాలోచింపుము!

నామ!

కర—రేపటికాణ్ణుంచి మూయింటికి రాకు. తెలితే నాపానాలు పోతాయి. ఇంక నీకూ నాకూకల్లు-దండాలెడతాను. బేగలిపో.

భువ—ఇంతేనా నీవు నాకు చేయు నాయము ?

కర—నానే.వి నేనీది నవ్వు ?

భువ—మన సౌఖ్యంబున కడ్డువచ్చిన దుర్మార్గుని ఏమి కనీసము చేస
మున్నదా ?

కర—ఆణిసంపేస్తే మనకే అడ్డు ఉండదు.

భువ—మూటలచే ఏమిలాభము ? నీకింత ధైర్యములేదుకదా !

కర—అమ్మా బాబూ ! నావొల్లకాదు. ఆమెడలో కేలాగెల్లడం ?
దొక్కిపోతే సంపేతారు . . ఇదిగో! బేసైనక త్రితాను. మెల్లిగా
యెల్లి దెబ్బకిసంపీ ఇంద (కత్తినిచ్చును.)

భువ—(పుచ్చుకొని) సరే. ఇప్పుడే వచ్చెదను మేలుకొనియందుము
(పోవును)

కర— బ్రదంసుగూ. కత్తిజాగర్తు.

జయం—బోరా! ఎంతనాహాసమెంతసాహసము! మనుషులుమిగులతెగు
వరులు అందు భువనసుందరి రాచబిడ్డ; మీఁదుమిక్కిలిజారిణి
ఇక సాహసంబున కేమిలెక్కువ? జారిణులగు పతి, సుతుడు.
తల్లి, తండ్రి యును విచక్షణతి, అభిమానము రవ్వంతయు
నుండదుకదా! వారి కడ్డువన వారిని గర్భశిశువులుగ నెంచి
చంపఁ బ్రయత్నింతురు (కోపమాతో) బోరా! పలువా! ముది
మిచే మతిలేప్పిన చిలువా! నలువా!

గీ॥ బురదలో పుట్టిన కమలః మునకు పుట్టి

నట్టి నీతల బురదకు ః పుట్టిపెల్లు;

కాన మంచికెడల నెంచుః జ్ఞాన మేని

కనికరంబేని నీకెట్లు ః కలుగు మూఢ

నాచెలికాని ప్రాణమునుతీయ, ఆటంకులాడిని నృజించినావా!
ఆకులంట యెట్లు వానిఁజంపి నీయిద్దేశము నెఱవేర్చునో
చూచెద. (వడిగపోవును.) (తెరవ్రాలును)

తృతీయాంకము-అంతఃపురము

(భువనసుందరి మెల్లగ ప్రవేశించును.)

భువ — కత్తి నొక మూలఁబెట్టి మెల్లగ మంచకడకు వెళ్ళి జయ
పాఠుని బరీక్షించి తనలో వీడు గాఢనిద్రలో మునిగి ఒడ
లెఱుంగున్నా. నాపని చేసివేసెద. (కత్తిదీసి నటకబోవును.)

జయ — (లోపల) ఓసీ! భర్తృసహాణీ! జారీణీ! ఆగుమాగుము.

భువ — (నటకీవేసి కత్తిరొక్కమూల బడవేయుచు)

జయ — (ప్రవేశించి) ఓసీ! భర్తృసహాణీ. జారీణీ! ఆగుమాగుము.
(జయపాఠుని చెంతకు వెళ్ళి చూచి మతిపోయి నిలబడిపోవును.)

భువ — (భయవిహ్వముల మాటరాక జయంతుని చూచుచుండును.)

జయ — (కోపముతో)

జా॥ ఓసీ! ఏమిది మేఁకనన్నె స్మృకమా! ఓ గోముఖ వ్యాఘ్రమా!

ఓసీ! జాణీ! ధూర్జరాగా! ఓమతీ! ఓ భర్తృవిద్వేషిణీ!

కాసంజేవియు సిగ్గులేక మౌనికై ఖండించితే వాసివి!

ఈనశ్శక్త భుజ గి నీయుసుగు లిద్దే కోరికలెల్ల కాచునో.

భువ — (శర్మరక్త ముగిసినలో) వీడెవ్వని? దేశతయా! దయ్యమా!

(తెలివి తెచ్చుకొని, ఓరక్కభటులాగా రంధ్రరంధ్ర. నాభర్త

వెంట్రో శూర్మాస్త్రులవచ్చి చూచిచేసిండు. నన్ను గూఢజంప

నున్నాడుండు.

భటులు — (లోపల) అరే! అంతఃపురదోహ! నిలు నిలు. (ప్రవేశం
తురు.)

మొధ — అరే! మంకమతీ! వీర శబరక్షి కంబకు అంతఃపురములోని
కెట్లు రాగలిగితివిరా?

జయ — మీరచటి సోమకపోతులు కావలియుండ, ఇందు జొచ్చుట
కెసరికేని యేమి అభ్యంతరముండును? గంజాయి త్రాగి

మైమఱచి నిడించుచున్నవీగు ఈసాధంబున జగురుచున్న
వివరీతింబు లేమి తెలియునురా ?

భువ—చీ! వదరుబోతా! నోరుమూసికొనుము లేకున్న పండ్లురాల
గొట్టించెదము.

రెంభ—ఎవడవురా కీవు? నీయూరు పేరు లేమి?

జయం—అదంతయు నీకెందుకు? నీపనిని నీవు చూడకొనుము.

మొ-భ—అరే! సాధువృత్తినున్న కిరాతా! నిష్కారణముగ రాజకు
మారుని చంపితివేమిరా?

భువ— నామనోహరుని జంపి నామానభంగము చేయవలెని
తలందినాడు.

జయం— (చెవులుమూసికొని) నారాయణ! నారాయణ! (కోపముతో)

కమించి-అటతాళము.

పాప త్మరాలా! చీ! చీ!- కోపమాటఁ ద్రుంచెడఁ || పా||

పాపమునక కల్లతాడదే? భర్తృసంహారీ! హరిణీ|| పా||

హనిని! నేనఁటచంపితి - హచాలా! చాటనోర్మాసిగో|| పా||

భువ—భటులారా! నోటిపై దన్నకింక జూచెదరే? నోటికి వచ్చి
నట్లు కూయుచున్నాడు

జయం—అంతలాడి బొంకగా చాలదా? - జంకెదె కలకలంకమా!
బొంకగా||

రెం-భ—అరే? పేలుడుగాయా! నడునడు (నంటును.)

జయం—ఎక్కడకురా?

మొ-భ—రాజుగారి ధర్మసత్రపు తెరిసాలకు. (లాగికొనిపోవుదురు)

భువ—వాటిపోగలదు. భద్రము. మానాన్నగారితో చెప్పి వీనినిచిత్ర
వధ చేయించెద. (పోవును.)

(తేరవ్రాలును.)

తురీయరంగము-చాపడి

[చంద్రశేఖరుడును కళాఃంకుడును ఆసీనులై యుందురు]

చంద్ర—మంత్రీవరా! సకలశాస్త్ర విశాగద్యుగు మీరును నాన్నగా
రును కలసి చేయుకార్యములందలి తిప్పాస్సలెంచుటకునాబుద్ధి
చాక్షుషును విన్నవైరాగికి విఘండన దంపన మత్రికూరంబని
నాకు తోచుచున్నది.

కళా—(మ దహాపయితో) యువరాజా! బాలుడవగుటచేసికాదుగ్నా
ర్థులకు విధించినశిక్ష కఠినముగా నగవడవచ్చునా, కాని శాస్త్ర
సన్నతమే.

చంద్ర—తప్పుచేసిన దేవతలైన నిందార్థులు, దండగార్థులు. కాని
సృష్టికి నాయకమణియును మానవరంగమున చేసిన ఒకనిపాగా
మలను తీయుటకు గాజులకేయి అధికారమున్నది? అటుల
చంపుటనైన కలుగు లాభమేమి?

కళా—పదవిపై దేవసమానుడు రాజు శిష్టసంరక్షణంబున, దుష్ట
శిక్షణంబున, ఆయనకు విధి. ఇతర సరవాంతికులు లోకసౌఖ్య
సాలంబునకు వేరువురుగులు. వారుండరాదు.

చంద్ర—మీరు చెప్పినది విశ్వసనీయమేయైనను, జీవహింసకు బహు
లుగా శాశ్వతకఠిన కారాగృహశిక్షవలన, నరహంతకు డెన్న
టికైన పశ్చాత్తాపము చెంది ఇహసౌఖ్యంబులకు, పూర్తిగా
చెడినను పరసౌఖ్యంబున కంతగా చెడఁడని నాయభిప్రాయము
దీనికేమి కాని ఆతఁడు దోషియని మీరెల్లు నిర్ధారణము
చేసితిరి?

కళా—భవనసుందరీ ద్వారపాలుర సాక్ష్యమునుబట్టి దోషియని రుజు
వైనది.

చంద్ర—నాకు నిర్దోషియని తోచుచున్నది.

కళా—ఏమి? ఆమహాపాతకుడు నిర్దోషియా? నీవలుకులు వింతగా
నున్నవే?

గీ! బాలుడవు; నీకు లోకాను + భవము లేకు,
కాన, వానిపై వేషము + గాంచి బ్రతుని
పాఁడమాయొండని యభి + ప్రియవక్తరి
వతివిసయము ధూర్తుల చిన్నా + మనగివినవ?

చంద్ర—గారు సాక్ష్యమునుబట్టికదా వానిని దండించినారు. అది సీ
కాదు. సాక్ష్య మొకమూలఁ బెట్టి, మన బుద్ధిబలము నుపయో
గించి సత్యాసత్యముల పరిశీలించవలయు. గిరార్లు చేయలేదు.
ఇంతియేకాక భువనమందరివట్టివే. ఆమెనిప్పుకన్నలారా
చూచినవాఁలకెవ్వరునులేరు మఱి ద్వారపాలకులూ పరమ
నీచులు; వారిని నమ్ముటకు వీలులేను.

కళా—కన్నలార ఆదుర్మార్గుని శయనశృంగాంబున చూచి నట్టుకొని
నట్లు ద్వారపాలురు నెప్పుచున్నారే.

చంద్ర—చా! ఆనీచుల నమ్మరాదు. నేరగాని బట్టుకొనకున్న నాన్న
గారు దండింశరను భయమున దారిబోవచున్నగానిని బట్టు
కొని యుండివచ్చును. వానిపాపపుష్కలములలోనింపఁ, దై
భీతిలేక తాత్కాలిక సుఖంబునకై యెట్టి దోహంబునైన
జంకక చేసెదరు. మఱి వారాసాక్షుల డబ్బిచ్చియో భయ
పెట్టియో తెచ్చిరి.

భటు—(ప్రవేశించి) మంత్రికేశ్వరా! ఆకైరాగిని శిరచ్ఛేదము చేయ
వలసిన కాలము సమీపించుచున్నది. దయచేయుడు.

చంద్ర—మంత్రినత్తమా! నేడు వానిని జంపవలయు. రెండురోజుల
వర కాగుడు. ఇంతలో న్యాయాన్వయము నేను పరిశీలించి
చెదను. ఇందుకు నాన్నిగారిని నే నెలవడిగెద.

కళా—సేవకా! యువరాజాజ్ఞయైనది రెండుదినంబు లాగుడు.

భటు—చిత్తము (పోవును)

కళా—చంద్రేశ్వరా! నీకు వానియందంత యభిమానమెందులకు?

చంద్ర—అయ్యా! ధర్మమునకై దెబ్బలాడుచున్నాడనే కాని మానముచే గాదు.

కం! నరసింహ తేలిసియొ తేలియొ

పొరపాటానరించినయెడ ♦ మోమోడక. ఆ

నెంసును జూపవలె బతికి

బరువడి; లేకున్న నాడు ♦ పాపాత్ముడగు

మతియొకమాట భటరక్షిశంబగు సంతిపురములోని శాబై
రాగి యెట్లు పోగలడు

కళా—అదియే నా కాచ్యుగ్యంబుగ నున్నది.

చంద్ర—దొంగతనముగా ఎట్లోలోనికి వెళ్ళెననుకొందము. వాడే చంపిన వానిదేనాముపైగాని బట్టలపైగాని రక్తపు డాగొకటియు కానబడదేమి?

కళా—చాల నేర్పగా చంపినాడు.

చంద్ర—అట్లేయనుకొందము. వాడేల మాభావకై విచారింపవలె?

కళా—అదంతయు దొంగ వేషము.

చంద్ర—మంచిది. నిన్నమీరు సభలో. నీవు శంపినట్లు రుజువైనది నీ శిష్యుడెప్పుడొనదవు? అని వాని నడిగినపుడు వాడేలమాట లాడడయ్యె?

కళా—ఏమిబాంకినను లాభము లేదని యూహించెను.

చంద్ర—అందుచే మాన మర్థాంశకారమని శిక్షించినారు. అంతేనా?

కళా—అవును.

చంద్ర—వా! ఏమివ్యాయము? ఒకపక్షమువారి సాక్ష్యమునుబట్టి దండించుట మిక్కిలి అన్యాయము.

కళా—శాడు మాటలాడుకున్న మేమేమి చేయగలము?

చంద్ర—చతురోపాయంబులచే వానిని మాటలాడించి, వాడేమి చెప్పినో విని, విమృట తీర్పు చెప్పవలె. (లేచి) రండు: నేను

మాటాడి చెదను. మొదట నాన్నగారికడకు వెళ్ళిన పిమ్మట
చెఱసాలకు జోవుదము.

కథా—మంచిది. (పోవుదును.)

(తెర వ్రాలును.)

పంచమరంగము - చెఱసాల

(జయంతుడు విచారించుచుండును)

జయం—(విచారముతో) బేరా! విధాతా? దుర్గుణన జాతా! నీవు
కలు సున్నమున నీవు చాలువడి చేసినసృష్టికి చెదనంబై
మృత్యువు నవయానవశోభితుల మింగివేయుచుండు. నివు
సత్యలోకంబున పొల్లు సరోవరంబును మోదకమలాననుండవై
మర్మలోకంబున బుగుచున్న చిత్ర విచిత్రంబులనుకానుచు
ఓనోదిచుచున్నావా! సిగ్గులేదా! నిన్న మృత్యువెక్కడ
మింగివేయునో యను భయంబున ఆశక్తులగు మానవులను
దానికి బలియిచ్చుచున్నావా! పుట్రిన రక్షనార్థమై విజ్ఞానాం
బుల ధారవోయుట తిల్లినందులకు సహజ సద్గుణమై యుండ
నీవేమిరా యిట్లు చేయుచున్నావు? ఓసీ! మృత్యువా! వేట
కాడ మెత్తనై లీతి మూడుకాళ్ళవూడ బరుగెత్తునను
నట్టులా బహుజరాధరంబున ఆశక్తుడై యుండుటచే నేవచ్చు
గా అచ్చువేసికొని ఆజాతురీతిని క్రమ్మురుచున్నావా?
కానిమ్మి. నూసుకాకులను తిన్నరాఁబులుఁగునకొక గాలివాన
ఎన్నటికైన రా మానుగా? హా! వయస్యసత్రమా! జయ
పాలా. నన్ను విడిచిపెట్టిపోవుట నీకు ధర్మముకాదు సుమా!

॥ హా! సుగుణాలవాల! విబుధావళి సముత సాధుశీల! ఆ
ప్సా' సువిచారలోల! జయ గల! నిమగ్న విడనాడలేక, న
వ్యాపిగమాటి నిమ్మ వెనుకాడెను నావయిఁగోపగించి, న
మానముచేసి నేనువొరఁబోలని చోటికిఁ బోయినాడవా?

ఎంతలో ఎంతవివరీతము జరిగినది! చుట్టమని భార్యను జూడ రాగ్న మృత్యువై దిగమింగెనుగదా!

సీ॥ ఏల పూదోట కా + వేళను బోతిమి?
ఆతొత్తు రానేల + యప్పుడటకు?
నచ్చబో. ఇచ్చిన + బహుమతిఁ గొనిపోక,
నన్నేల రమ్మవి + నన్న చేసె?
చేసిన, నేనేల + సిగ్గులే కేగితి?
ఏగెను నన్నేల + హితుఁడు కాంచె?
కని, అది యేమన్న + దని నన్నడుగ నేల?
అంతి, నానో దెబ్బ + లాడనేల?

గీ॥ అతవారింటి కతఁడేల + అరుగుదెంచె?
ధర్మఁ జూప ఆజ్ఞఁగి + తలవనేల?
అదియెఱింగిన నే వెను + కై తినేల?
కటకటా! నొసటఁగల వా! + ల్లడవఁదరమే?
(చంద) శేఖరుఁడును. కళానందుఁడును ప్రవేశింతును.)

చంద) — (మెల్లఁగా) అయ్యా! అతఁడు తనలో ఏమో అనుకొను చున్నాఁడు. ఇక్కడ మనము పొంది వానిమాటలు విందుము.

జయం — సిమ్మకారణముగా జయపాలుఁ డీపాడుదేశంబునకు బలియై నాఁడుగదా! యుద్ధభూమిలో ధన్యుద్ధంబునగిట్టినను, మఱే దైన జబ్బువచ్చి చనిపోయిన నింత విచారముండదుకదా! ఒడలుమఱచి నిద్రపోవుచున్నపుడొక పిటికిపండ వాని కంఠము త్తరించెనుగా! వాని సంరక్షణార్థమై నేను పోవ నన్ను పట్టుకొని నాపైని నిలవ నాగోపించి, రాజు నాకు మరణదండ నము విధించినాఁడు. అక్కటా! కాలమెంత వివరీతముగా నున్నది! ఉపకారముచేయబోయిన అపకారము వెంటనే వచ్చుచున్నది.

చంద్ర—(మిల్లగ) వానిమాటలు జాగ్రత్తగ వినుచున్నారా?

కళా—(నీల ఊచును.)

జయం—(నిట్టూర్పు విడిచి) బౌరా! కలికాల మహిమ !

నీ! ధనిశుడు కల్లలాడి * న నిజను దురు;

పేదవానిని నడుల * వినరు సభల;

మృచిత్రుడను పరీ * క్షించు పథులు తేరు;

తిన్నగా నడచిన * శిరిడి తదు!

మే లొనరించిన * కీడు వెంటనే వచ్చు;

నిజము చెప్పినా కల్లు * నిష్ఠురంబు;

కాసువ కీజిచ్చా * కల్ల లెన్నియొ పక్క

పాపాత్ముని దైవ * బలము మెండు;

గీ! దానధర్మముల్ చేయ వా * సంబు రాదు;

పరుల కొరలు తీయగా * వచ్చుచేయ

సజ్జనాళికి దైవంబు * నాయవడడు;

న్యాయమేయూర పెదకి * కానబడదు.

చంద్ర—(ప్రకాశముగా) అరే ఎవడురా అక్కడ?

సేవ—యువరాజా! నమస్కారము ఏమిఅనుజ్ఞ?

చంద్ర—ఆనేరగాని పైకి తీసికొనిరమ్ము.

సేవ—చిత్తము (చెఱసాల తలుపుతీసి) బౌరా! పాపాత్మా! పైకి రమ్ము. యువరాజాజ్ఞమైనది.

జయం—నాస్థానములు తీయ యువరాజా వచ్చెను? సరే. (పైకి వచ్చి నమస్కరించును.)

చంద్ర—నీ పాపపరిహారము చేవుని పార్థించుచున్నట్లున్నావే?

జయం—లేదు లేదు. చేవుని దూషించుచున్నాను.

చంద్ర—(నవ్వుచు) చేవుని దూషించుచున్నావా? ఎందుకు?

జయం—న్యాయాన్యాయంబులు బరికిలింతు జ్ఞానము రాజుల కీయ
లేదని.

కళా—ఓరీ! పలుగాకీ! మాగాజుగారిని నింపించుచున్నావా? నీ
నాలుక చీల్చెద జాగ్రత్త

జయం—చావసిద్ధముగ నున్నవాఁకి పముద్రము మోకాలిలోతు
కదా!

చంద్ర—నూ నాన్నగారు నిన్నన్యాయముగా శిక్షించిరా? నానో
చెప్పము.

జయం—కెప్పిన నేమిలాభము? కంఠశోషములన్న రవ్వంతయు
ఫలములేదు.

చంద్ర—నీవు సిద్ధోష్ణవైనట్లు రుజువు చేసితివే! నేను నిన్ను రక్షిం
చెదను.

జయం—నిజమేనా? ఈమాటల న స్మరించుచునా?

చంద్ర—నిరభ్యంతరముగా నమ్మకచ్చును.

జయం—అట్లయిన నేను ఆపాతకిని నేటిరాత్రిగాని, రేపురాత్రిగాని
పట్టియిచ్చెదను. యువరాజా! నాకంటె వచ్చెదవా?

చంద్ర—లేప్పక వచ్చెదను.

జయం—మఱొకమాట. ఒంటిగా నాక రావలయును. వెంటనేవ్వ
రుండరాదు.

కళా—ఓరీ! రాజద్రోహి! ఇప్పుడు చేసినపాపము చాలక ఈబాలుని
కూడఁ జంప నెంచుచున్నావా? యువరాజా! వీనిమూలలు
పెరికివా? నీవొక్కడవే రాత్రిపూట వీనివెంట బోవలెనట
వెళ్ళెదవు కాబోలు?

చంద్ర—నేనొక్కడనే వెళ్ళెదను నాకేమిభయము?

గీ॥ వజ్రపునునుక ఎవుడైన † బ్రద్దలగునె
మేటికొండయొక్కటి దాని † మీదఁ బడిన?

అనమబలాశాలి కుదయించి * నట్టి నన్ను
చంపగలఁడె యీసింగన్న * సదీవవ్యా!

నీ యిష్టానుసారంబుగనే వచ్చెదను. సేవకా! వీరిని చెఱి
నుంచుము. మంత్రిపర్యా! రండు. (పోవుదురు.)

(తర వ్రాలును)

చ తు ర్థ ం క ము

ప్రసంగము—భువనసుందరి మేడ.

(జయంతుడు చంద్రేశ్వరునితో బ్రవేశించును.)

చంద్ర—ఇక్కడి కందుకు నన్ను దీసికొని వచ్చినావు? ఇది మా యక్కమందిరముగదా?

జయం—అయ్యా! నిశ్చయము అడుగనము. నేను చూపునదంతయు చూచుము; చెప్పినదంతయు చేయుము. రమ్మ మనమీమూల నిలబడి యింక జరుగు చర్య చూతము. (ఒకమూల నిలుచుందును.)

భువ—(మేడపైనుండి నిచ్చెనగుండుకొరెండుమెట్లు దిగును.)

జయం—(రాజమానకు ప్రేరితో జూపును.)

చంద్ర—(అశ్చ్యుతతో ననలో) ఎవరది? మాయక్కమందిరము లోని కెటువెళ్ళినది? (ముందుకు వడిచకి నడుచును.)

జయం—(చేయిపట్టుకొని) ఇటురా. (లాగి) ఎక్కడకు వెళ్ళెదవు?

చంద్ర—ఆ నిచ్చెన లాగివేసిన అది కింద డబ్బున బడును. వెంటనే దీనితో దానికంత మెగుర వేసెద. అది భూతమేమో?

జయం—(ప్రక్కగా) మీయంటిభూతమే. (పైకి) ఇప్పుడే తెలియును. ఇక్కడనుండి కదలక చూచుచుండుము.

భువ—(కిందికినికి నలవంకిలుదూచి మెట్లగ ముందుకునడచి నిలుచును.)

చంద్ర—(తనలో) ఈమె మాయక్క ఎక్కడకు వెళ్ళుచున్నదో!

జయం—ఎవరో తెలిసిదా?

చంద్ర—తెలిసినది చూడకుండు. పతివియోగదుఃఖ మాపుకొన
లేక నీటిలోనో నిప్పులోనో వక్షటకు వెళ్ళుచున్నది.

జయం—అ! అలాగుననా! అంతప్రతివ్రతయేమి?

చంద్ర—నిజము భర్తకై నివాహారంబులు మాని పట్టలేని శోం
బున ముసంగి యున్నది.

భువ—(మెల్లగ నడచుచు వెళ్ళిపోవును.)

జయం—అదిగో. ఈ యర్థరాత్రంబున పతినైన చేయుటకే వెళ్ళు
చున్నది.

చంద్ర—(కోపమునో) ఏమి కూసినావు?

కం. ఔరా! నోటికి వచ్చిన

తీరునఁ గాటు లఱచెడు మతిఁ చెడెన? తులువా!

మారాడితి నా చీల్చెద

వారక నీజివ్వఁ ఈ కృపాణము చేతన్.

జయం—అయ్యా! తొందరపడి నామీద నేల శోపపడెనవు?
కోంచెము సేపొచ్చుము. యధార్థస్థి నీకే బోధపడును.
త్వరగా రమ్మా. (పోవుదురు.)

(తెరపడును.)

ద్వితీయరంగము - మేదరియిల్లు.

[కరటకుఁడు పచారు చేయుచుండును]

కర—(తనలో) అది లెచ్చి సంపేసిందంటగాని, మొన్న రాత్రిరే వత్తా
నని యీయూరకీ ఈ శ్నేండా పోయింది. రావోతే పోనాది;
దాని సిగ్గొయ్య. నాకత్తలు పోయింది గండ. అది రాజుగారికి
దొక్కిందంటే నాపానాలు తినేతారు. ఈమలో కల్దమంటే
బయంగుంది. మా లచ్చీ! నూకాలమ్మా! ఇంకెప్పు
డిలాంటివను చెప్పును లల్లీ! బుద్దొచ్చింది. ఈగండం తప్పి

నాను ప్రజల్లోపడితే నీకు మంచిగొట్టిపోతుని బలేత్తాను తల్లీ!
నీకందుక్కో హా శ్చరణా యేసికం యేత్తాను.

భువ—(తలుపుకొట్టును.)

కర—(భయముతో నడవలో) అమ్మకాబో! పక్కొట్టుకోడానికి బం
టోసులు గావాల వచ్చారు ఎవి సేసిది?

భువ—(తలుపు గట్టిగా కొట్టును.)

కర—(మెల్లగా నడచి తలుపుకన్నములోనుంచి చూచి తనలో)
ఎవలో తేలకండున్నాది. ఎవలైతే నాకేప్పుయం? ఆకత్తి
నాదికాదని బూకరించేత్తాను. మరేటి? సాచ్చివేటి? (వైకి)
ఎవల్లాళ్ళు?

భువ—నేను. తలుపు తీయుము.

కర—అమ్మనాయనా? నువ్వంటే? సంపేసిపోనావు(తలుపుతీసి)తలుపు
గుడ్డేటప్పటికి గుండె గుబేలుమన్నాది.

భువ—(ప్రవేశించి) నేనుండగా నీకేమిభయము?

కర—నీమీదేబారం ఏసినానుగాని యేది సేసినావేటి? వచ్చి
సెప్పినావుకావు కబురంపినావుకావు. దా; కూడో
(హిర్ష్యుండును.)

భువ—ఊరంతటికి తెలియుగా నీకే తెలియదా? చిత్రియగా
నున్నదే?

[జయంత, చంద్రశేఖరులు ప్రవేశించి, ఒకమూల నిలుచుందురు]

చంద్ర—(ఆశ్చర్యముతో) ఇది మేదరికొంప. ఇక్కడకుమాయక్క
రాసేల?

జయం—(నాపై కొందాకక గోడిదిగావు) నేనవు డల్లెలయనకలసి
వచ్చెనో యిప్పుడు బోధపడిననా?

కర—తెల్పిందిగాని గుండెలు లటుకూ లటుకూమంటున్నాయే. ఏవి
శేతావు సెప్పి? (వైక జేయివేయును.)

చంద్ర—(కోపముతో) ఔరా! కామాంధా! ఏమి నీపాగరు?
(ముందుకు బోవును.)

జయం—(అడ్డుకొని) నిలు. ఎక్కడకు వెళ్ళేదవు?

చంద్ర—ఆయథమాధముని హస్తమును తుత్తునియలు చేసెదవు.
వాడేడ? ఆమెయేడ? నుట్టుకొనుటేడ? (ముందుకు నడచును.)

జయం—(వట్లుకొని) తొందరపడక జరుగునదంతయుఁ జూడుము.

చంద్ర—ఇంక ను జూచునదియేమి? నన్ను విడువుము

జయం—నేనువిడువను. నామాటవిని తిన్నగా జరుగునదంతయుఁ
జూడుము.

భువ—మొన్నరాత్రి యిక్కడనుండి యిట్టి వెళ్ళి మెల్లగా గది
లోకి బోయినాను. అక్కడనామగఁడు గాఢఁద్రోలున్నాడు

జయం—వినుచున్నావా! తొందరపడక జాగ్రత్తగా వినుము.

భువ—అంత నీవిచ్చిన కత్తితో నొక దెబ్బకు వానిని మాత్రానిను
జూడబంపినాను. కాని—

చంద్ర—(పండ్లు కొలుకుచు) ఓసీ! ముందుకు నడచును.

జయం—(చంద్ర) శేఖరుని నోరుమూసి పట్టుకొని) ఊఁ. ఆ గు.

కర—కాని అని పూరున్నావేవి? సెప్పే పిల్లా!

చంద్ర—ఓసీ! క్షీరనిభ సత్కులకళంకినీ! జాణిణీ! (ముందుకుమును)

జయం—(పట్టుకొని కోపముతో) నిలు ఎంత చెప్పినను వింటేమి?

చంద్ర—ఆపాటికిపలుకులు నాచెవుల కలుగులై యంత పెట్టుచుండ
నే నెట్లూరకండఁగలను? విను (విడిపించుకొనబోవును)

జయం—నేను విడువను.

చంద్ర—విడువుము.

జయం—విడువను

చంద్ర—నామాట విను.

జయం—నామాట విను.

చంద్ర—చీ!

జయం—చా! నేనువడినకప్తము వ్యర్థము చేసెదవా? జాగ్రత్త
ఇక్కడ ఇప్పుడు నీయిష్టము పనికిరాదు.

చంద్ర—నీ బుడిబుడిపలుకులకు జడియుట కీ చంద్రశేఖరుడు గాజులు
తోడిగించుకొనలేదు. వదలుము.

జయం—నేను వదలను ముందడుగిడితివా మనపని చెడును ఓర్పి
యుండి వినవలసిన దంతయు వినుము.

చంద్ర—ఈదుర్లయంబును జూచుచు అశక్తునివలె ఒకమూలఁబడి
యుండమందువా? శ్రుతియధర్మమేనా?

జయం—ఇప్పు డట్లు చేయకతప్పదు.

చంద్ర—అయిన నాకీకత్తి యెందుకు? (కత్తినుద్దేశించి)

చ॥ అనువమ ధైర్యసాహస బలాదులఁ గీర్తినిగన్న రాట్టిభా
మణుల కరంబున న్నిలిచి మన్ననలందెను శస్త్రరాజమా!
ఘనతర పావకర్ములను గ్రహనంద్రుంపని నన్నుబోలు భీ
రునికడ్డున్న నీయశము రూపఱు;కాపున, లేచిపోగదే!
(కత్తి నేల బాటవేయును.)

భువ—ఒక బైరాగి నాపడకటింటిలోనికి వచ్చినాడు. ఏలాగున
వచ్చినాడో తెలియదు.

కర—(అతముతో) ఏటి! బైరాగోడొచ్చాడా? నువ్వొక్క సంతకం
సూచాడా? సెప్పి.

భువ—ఆఁ. చూదినాడు.

కర—(గుండెలుకొట్టుకొనుచు) అమ్మబాబూ! నాకొంప నాగేరి
పోనావే. ఆళ్ళికూడ సంపేనేపోనావా?

భువ—నేనెందుకు చంపవలె? మా నాన్న గారితో చెప్పిచంపించినాను.

కర—మీబాబుగో యేటి సెపినావ్?

భువ—అబ్బెరాగియే నామగనిని చంపినాడని చెప్పితిని. మానాన్నగారు నాకూటలు నమ్మివానికి మరణదండనము విధించినాడు. ఈవేళ భటులు వానిని చంపివేసినారు.

కర—(సంతోషముతో వెన్నుతట్టుచు) బేస్. బేస్. మంచిగమ్మశు సేశావే. ఇంకమనకేం బయం నేను.

చంద్ర—అరే. కామంధా! ఏమిరానిపాగరు? (వెళ్ళి మేదనివీలు పై దన్నును)

కర—అ. ఎవ్వడాడు? (లేచును)

భువ—(తుళ్ళిపడిలేచి మూలడాగుకొనును)

కర—(చూచి) ఎ ఆపోబోవును.)

జయం—(వట్టుకొని) ఎక్కడకుపోయెదరా? నిలు. (కాలికోలేస్తే ముందు* తోయును)

చంద్ర—(గట్టిగా నీలవేయును.)

భటులు—(వవేళించి) యువరాజా! ఏమనజ్జ?

చంద్ర—వీని బట్టుకొనుడు. ఒక స్త్రీకూడ ని దుండును; వెదకుడు.

మొ-భ—అడుది ఎవతెయో యున్నదట! ఏదిరా చెప్ప.(లేన్నున)

కర—అడదా? ఎక్కడిదీ? నేచే నానొక్కన్నే యిక్కడ ఉన్నాను.

రెం-భ—కలలాడెనా? నిజము చెప్పము (లేన్నును)

కర—సో. పతోడు. నా కెంకినేను బాబూ!

రెం-భ—ఇంక నదియేమాటా? గట్టిగా దగ్గరినగాని చెప్పనే (లేన్నును.)

కర—సెప్తా. సెప్తా. అల్లామూలు. ది

భటులు—(వెళ్ళి) మూలదారునావా? పైకిరా. (చేయివట్టుకొని పైకి లాగి చూచి, విడిచి, అశ్చర్యముతో) ఈమె మారాజు కూతురు. ఇక్కడకేలాగున వచ్చినది?

చంద్ర—భటులారా! వీరిద్దఱును గొనిపోయి చెరనుంచుడు. అయ్యా! ర.డు; బాదము. (పోబోవును.)

భవ—తమ్మడా! చంద్రశేఖరా! నా మానము తీసెదవా?

చంద్ర—ఒసీ కులటా! నీ వెక్కడి యక్కవు? నేనెక్కడితమ్ముడను?
ఆనంబు-ధము నేటితో నరి. యశావనమదంబున కన్నుగానక
నీమానము నీవే తీసికొనినావు (పోవును)

జయం—(చంద్రశేఖరుని వెంట బోవును.)

భటులు—(కంటకుని భవనసుందరిని తీసికొని పోవుదురు.)
(తె. వాయిలును)

తృతీయరంగము—రాజనభ

[సురర్యనగాజు, కళాన-దుడు, చంద్రశేఖరుడు,
కరట-డు, భటులు నుందురు]

సుర—మంత్రవరా! ఏమిసమాచారములు? చిరంజీవి వెళ్ళినకార్య
మేమైనది?

కళా—దేవా! చిరంజీ బాలుడయ్యు, కళాగ్రబుద్ధి గలవాడగుటచే
కష్టపడి జయపొంది జరిపిన పాపిని పట్టుకొనినాడు.

సుర—ఏమి? జయపొంది జరిపిన దుర్మార్గుడొకపటతాపసికాడా?

కళా—కాదు. కాదు. పొరబడి మనము శిక్షించినారము కాని
యతడు నిర్దోషియని తెలియవచ్చుచున్నది

సుర—అలాగుగా? నా సుద్దులయల్లని జరిపి నన్ను దుఃఖమున
మించిన తెంపి యేదీ?

(భవనసుందరియు, సురనాచియు, భటులును ప్రవేశింతురు)

సుర—అమ్మా! నీవేల నభకు వచ్చినావు?

కళా—దేవా? ఈమెయే యాతని జరిపినదని యువరాజు అభిప్రాయము.

సుర--(ఆశ్చర్యముతో) ఆ! ఏమి? నామద్దుకూతురు నాయల్లుని
జరిపినదా? చా! ఇది యేటిమాటలు?

గీ॥ భవుని రాకకై మిగుల నాత్రంబుతోడ
 దిన మెదురుచూచుచుండు నా యనుగు కూసు
 రిట్టి ఘోరకృత్యము చేయ నట్లుకొనునె!
 నమ్మటకు వీలులేదు; నే నమ్మజాల

శంధ్ర—నాన్నగారూ! తామిప్పుడు న్యాయాన్యాయంబులు పోశి
 పలిం సింహాహాసంబున నధిపసింది యున్నారగాని బంధు
 త్వము చూడటకుకాదు. కనుక నేను చెప్పనదంతయు సావ
 ధానంబుగ శోపము మాని విని విమ్మట మీ చిత్రానుసారంబున
 చేయ బొర్లిచెద.

సుద—మంచిది. నీవేమి చెప్పెదవో చెప్పుము.

శంధ్ర—చిత్రము. ముఖచిహ్నముఁబట్టి యాబైరాగి నిరపరాధి
 యని నాకుఁ దోచుటచే రెండు దినంబుల వఱకు వానికి
 విధించిన మరణదండన మాపుఁడని యమ్ము నేను వేడితిని
 గదా. తర్వాత నేనును మంత్రిగారును గూడి వాని చెతకుఁ
 బోయి మంచిమాటల నడుగఁగా జయపాలుని జంపిన ఘోరముని
 జూపెదనని చెప్పినాడు. అందుకు నేనస్మృతించి నిన్నటిరాత్రి
 వానితోఁ గలసి యీమె మేడకడకు వెళ్ళితిని అంతఁ గొంత
 నేసటి కేమి నిచ్చెనమోదినండి మేడ దిగినది.

సుద—రాత్రిపూట దొంగతనంబుగ నీమె మేడదిగుట కేమివని
 యన్నది? సరిగాఁ జూచితివా? ఈమెయేనా?

శంధ్ర—స్వప్నముగాఁ జూచినాఁడ ఈమెయే. విమ్మట నీయధముని
 యింటమాటినది. కనఁబడకుండ మేమీమెవెంటనే వెళ్ళితిమి.

సుద—(అశ్చర్యమితో) ఈమెఁరియింటికా వెళ్ళినది! (కూతురు
 నుద్దేశించి)

గీ॥ రాణివాసంబు నందుండు య రాచబిడ్డ!
 విరుని గోల్పోయి నట్టి నీ యాభ్యుదయము

అద్దేయ మేరయింటి • కరుగ నేల?
పసుపు తీసితిదనె నా • పాత్మరాలా!

చంద్ర—నువని నెట్లులచంపినదో యీదుర్మార్గునితో! జెప్పచుంటు
నేను చెవులార వినినాడ. ఈశ్రు యాసన్నాసికి 'దే'యు
లచే బాపను గావనెంచి నాటిరాతి దీనినెని వెళ్ళినాడు
కాని వెనుకగుటచే నట్లు చేయక పోయె అంతదనగుట్టు
గొడ యతడు బయట బెట్టునోయను భయమున విదియా
నీ బురు వానిపైమోపినది. ఇది నాకు తెలిసినది.

సుర—ఓరీ! అధమాధమా! ఇప్పుడుచిరంజీవి చెప్పినదంతయునిజమేరా?

కర—హ్రావబో! అనన్నీవచ్చబద్దాను, నాకేమిశెట్టు, నేనెట్టి
స్థితి. ఆబంటోతులుకిబట్టలూకే యిచ్చాచుకానని నన్నొ
ట్టులన్నాడు తపోత మీసిత్రం; నాభాగ్యం.

చంద్ర—కన్నలారాజూచిపట్టుకొనిన నాచెంతనే బాంకెవవా? ఈ
కత్తి యెవరిది? (ఇచ్చును.)

కర—(పుచ్చుకొని చూచి) నాదాన్నాచే వుండిగాని నాది గాదు,
అదెవ్వళ్ళదో? (ఇచ్చివేయును.)

చంద్ర—నిజము చెప్పితివా నీకు శిక్షతగ్గును; లేయెడలఁ జచ్చెదవు
అగోచించుకొనుము.

కర—(తినులో) మంచునా గుంటే వున్నాడు కాని యెంతపనిచేసినాడు
నాకొంప తీసేసినాడు.

చంద్ర—మాటాడవేమిరా?

కర—చిరంజీవిబాబో! మరబద్ద మెందుకాడాలి? ఇన్నాళ్ళకిపాపంపం
డింది. ఆకత్తినాడే; నానే యిచ్చాచు

చంద్ర—నినుచున్నారా? అదిసీయింటికెనానాళ్ళకుంకివచ్చు చున్నది

కర—కానాళ్ళబట్టివొత్తున్నాది. మాయంటికి రావొద్దు పోయే అంతే
పోయేదికాదు. భూతంనాగొద్ది మాయంటిమీద పడేసి.

బాబూ! వచ్చినతరువాత పాపాంట బాగుండదని తలుపు తీసి
పాణ్ణి.

చంద్ర—మియిద్దటకు రాయభారములు వడుపుచుండు దుర్మతి
యెవరు?

కర—ఈ దాసీనంజేబాబూ! ఎన్నివగలెట్టకందో నూకుబాబూ.
ఇలాంటివన్న సేనేకడించింది.

సుద—ఓసీ! దాసీముండా దీనికంతకనీవాకారణము?(చటకబోవును)

చంద్ర—(అడ్డుకొని) శాంతింపుడు ఏమే, ఏమే చెప్పింది నిజమేవా?

కంగ—చెప్పినట్లుచేయకున్న ఈయన్ను కేమికొవము వచ్చునోయని
చేసితిని, క్షమింపుడు.

చంద్ర—నాన్నగారూ! దాన దాసీజనంబుల ప్రవర్తననుగూర్చిచా
రింపకుండ చేరనిచ్చుటవలన సత్కుటుంబము లనేకము లిట్లన
కీర్తి పాలగుచున్నది.

సుద—తక్కిన బానిసమండలకు బుద్ధివచ్చునట్లు దీనిముక్కు చెవులు
కోసి యూరెల్ల వారము రోజులు తీర్చుచు ఓసీ సత్కుల
కంటకమా! నాటివారిలో నన్ను చిన్నపుచ్చితివి కదే మర్మనీ!

కంగ|| మేకులు మేనక కొట్టిన,

భీకరమృగపాళి వారలఁ జెట్టిన నిమ్మక,

నాకని శేషముతీటునా?

నాకడుపు చెటువ జనించి ఁ నావఁట? చెనఁటి!

భువ—దీనికంతకుఁ గారకులు రామే.

[ఒక భటుడు జయంతుని దీసికొనివచ్చును.]

సద—[పండ్లు కొడుకుచు] ఓసీ! కూడా! ఏమి పేరీలుచున్నావు? నీకు
నేనా మేదరిమగనిఁ గట్టిపెట్టితివా?

స—ఇంతదాక న న్నత్త వారింటికి పంపించుట మీ కేతవ్వ.

మొద—

కమాది — రూపకము

చీ! చీ! చాండాలిని! నా - శెంతనుండి లేచిపో;
చీ! చీ! మాటుచెప్పెదో? - సిగ్గులేక యిం! బాడినో! చీ!
జారకము చెల్లునే - సంసారి నారి కాయ?
శ్రీరవార్ధి బోలుతులము - తెలిచినావు మర్మనీ! చీ!
ఏమి లాఁతివాని మరగి - యింటినిగని చంపెదో!
కావినీ! నిన్ను జీవముతో - కాల్చివేళ కోపమాటదే! చీ!

సాయనా! చిరంజీవి! నీ చిత్తానుసారంబుగా ఈ దోహాలు
దండింపుము. దీని మొగము నేను చూడలేదు (పోవును)

చంద—చిత్తము, మంత్రీసత్తమా! భువనసుందరికి శాశ్వత కఠిన
కారాగృహశిక్షయు, మేదరివానికి వదేండ్లు కఠినశిక్షయు విధం
చితి. సన్యాసినిరపరాధి కావున వెంటనే విడిచివేయునది ఆర్యా!
ఋషివర్షా! నిమ్మన్యాయంబుగా శిక్షించినందున మన్నింప
పార్థింపెద. పౌరపడుట మహజనైజము. కష్టమనక
ఘాతకులను వట్టి యిద్దినందుకు మీరనేక వందనములు.
మఱి మీకేదేని కోరికయున్న తెలుపుడు.

జయం—యువరాజా! నేను కాశికి పోవుచున్నాను. కాన జయపాలుని
అస్తుల నాకొసంగెడువేని వానినిగొనిపోయి గంగలోకలపెదను.

చంద—చిత్తము, ఆలాగుననే యిచ్చెద. మంత్రీవరా! ఆదోహాలు
భద్రముగ చెఱఁ జెట్టింపుడు.

కళా—అటులే చేసెద. భటులారా! వారిని పీడికొనిపోండు (పోవును.)

భటులు—(భువనసుందరిని మేదరివానిని పీడికొని పోవుదురు)

జయం—అయ్యా! రండు. (పోవుదురు)

(తెరవాయిను.)

తురీయరంగము - సాధోపరిభాగము

(జయంతుడు దుమ్ములమూటను వట్టుకొని వ్రేవేళించును.)

జయం— (స తోషముతో తనలో) అహో! చంద్రశేఖరుడు నిజముగా ధర్మాచారమని చెప్పనొప్పు. ఏమి వానిబుద్ధికుశలత! దైర్యము! సాహసము! భువనసుందరివంటి కుమార్తెలు నూతురు పుట్టుకంటే చంద్రశేఖరుని బోలు బాలుఁడొకఁడు చాలఁచా వంశ ముద్దించుటకు? అతఁ డడ్డువడి నాపాణములు గ్రక్కించిరాఁడు .. చా! ఎదువచ్చిన సంతోషము? ప్రాణసఖుడు పోయిరాఁడు గదా. వాని వెంబడి వచ్చియు, సర్వమెఱింగియు, వానిని గాపాడలేకపోతినిగదా! ఈ దుమ్ముల సకలకలుషచిభంగ - అభంగ-గంగాతరిగిసిలో చేర్చి వాని ఋణము తీర్చుకొనెన. వారణాశికి పోయెద. పొట్టకై వీని వారిని ఆశ్రయింపనేల?

ఉ॥ ఎందఱో రాజు లీజగతి నేలిరి; ఎందఱో పోయిరార, లింకెందఱో వచ్చువారు; కలఁజేసికుడొ నృపుడొక్కడేనియుగా ఎందును కష్టనష్టములె; ఇట్టి యనిత్యులనేవ కాల్పరా? పొందుగ నచ్యుతంగొలిచి పొందెన నర్యయ సౌఖ్యసంపదల్.

నా మంత్రిపదవి జయపాలునితోడనే పోయినది. మఱొక రాజుకడ మంత్రిపదము స్వీకరించి వానిని కొలుచుట యాజన్యమున నుండదు. ఇక నన్య దేశంబునకుబోయి యేదేని స్వల్ప ద్యోగంబునకు ప్రయత్నింపవలె అందుకొక గొప్ప యద్యోగిని ఆశ్రయించి అట్టచుకుగల్గు కలుగవలె. మఱి వాఁడు నీచుడైన,

సీ॥ దేవదేవ! మహాను • భావ! నీ సాటివా

ర్భునిని లేరని వానిఁ • బాగడవలయు;

కొట్టినకా కసనకా • తిట్టినకా గెంటికా

తలనంది పడియుంక • నలయు గెల్చు;

దినము బాబాఱుకఁ ♦ జని కూరఁ దేవత
కాని యిచ్చిన, అణా ♦ కాని పెట్టి;
ఏద్యేకు పిల్లల ♦ నెత్తుకొనవలయు;
దీప మింటి మట్టును ♦ తిరుగవలయు;
బాబుగారివయ సా ♦ పాదింప దిన మమ్మ
గారిని నేనింది ♦ నీరవయ;

గీ॥ నడుమ నడుమ లంచంబుల ♦ గట్టవలయు;
జ్ఞానమును చూచి పనులిచ్చు ♦ కాలమేగె;
అకట! గొప్పయింటను వుట్టి ♦ నట్టి నేను
చేయఁజాల నీవనుల; నేఁ ♦ జేయఁబోను.

ఒకవేళ సిగ్గుచిడిచి ఆనీచకార్యంబులఁ జేసినను, దానఁగలుగు
ఫలము స్థిరము కాదుగదా! కక్కర్తివడినను గడువునింపవలె
అదియునుగాక వ్రేలిరోజు చెమటలు కాలుకట్లు కష్టపడి ధన
మొంత తెచ్చి మోతగారాబముగా ఈ శరీరమును పెందినను
తుదకు భూమిపాలేకదా.

చ॥ తనువొక గాలిబుట్ట; ఒగి దానికిదిబ్బుల నన్ని చక్కినన్,
కనకపుఁ బూత పూసినను, కష్టమెకాని ఫలంబు లేదుగా;
చనగ నె ప్పాణవాయువులు చప్పనఁగూలెడు; అంతదానినిన్
కనుగొనరాఁడెవండు; కొఱగాదది అప్పుడు గ్రుడ్డిగవ్వకేన్
కాన నస్థిరంబగు నీ దుమ్ముల పంజరంబునకై బ్రతికెడు నాల్గు
రోజు లేల ప్యర్థముచేయవలే? ఈచెంతనే యున్న మాయత్త
వారి యూకిఁజోయి నాభార్య యెట్టిగుణవంతురాలో తెలిసి
కొని పినవ గాశీశ్వరుని పద సేవ చేయబోయెన. (హేలును.)
(తెరవ్రానిను)

పరిచయ రంగము-భానుమతి మంధిరము.

(జయంతిఁడు కూర్చుండి యుండును.)

జయగ — (తనలో) ప్రొద్దుట జరిగిన సంభాషణయునుబట్టి యీ యిల్లు

నా యత్తవారిదని విశదంబైనది. ఆనృద్ధదంపతులు గాయత్రీ
మామలు ఆపదునారేండ్లపనిశిబామ్మ నామిద్దుగమ్మ. ఆమె ప
యము, లజ్జ. మాటలు చూడ గుణవంతురాలని భోచుచు
చున్నది. స్త్రీస్వభావ మామె కన్నులబట్టి చక్కగా గ్రహింప
వచ్చును. కాని కొంఁటు సుందరుల డెందంబులు నారికేళ
పాకంబులు. సుభువుగాఁ గొఱుకఁబడవు. కనుకఁ బూర్తిగాఁ
దఱిచి చూచినఁగాని నాయనుమానము పోదు. అదిగో!
వచ్చుచున్నది.

శ్రీరాగము - రూపకము.

శంకరా! రిపు వారా! - నెజ్జన క్షేమంకరా!

కాంకరీ ప్రియంకరా! - సర్పరా డ్భాషణా! ॥ శంక॥

బాలసుధాకర ధరా! - కాల నేత్రాకరా.

శూలభాసిరకరా! - కిలగళ! పాపహర! శంక॥

(భానుమతి ఫలపుష్పంబులఁ బట్టుకొని ప్రవేశించును)

భాను—మహాత్మా! నమస్కారము, ఈఫలపుష్పంబు స్వీకరింపును.

జయ—శ్రీఘ్రమే ధర్మప్రేమాన్నద వగుదువుగాక! (పుచ్చుకొని)
నారీమణి! కూర్చుండుము.

ధీర! గంగాధరా! - మేరుభూధరధరా!

మూరనన్నతిపరా! - మూర గర్వావహర! ॥ శంక॥

(పూజచేసిపువ్వులుకొని తీసి) ఈపుష్పంబుల నైకొనుము (ఇచ్చును.)

భాను—(పుచ్చుకొని కన్ను నద్దుకొనును.)

జయం—నందియ మెందులక? తప్పలేదు. సిగలో, దుఱుము
కొనుము:

కం॥ బలితపునీగలో పూలున్

లలితంబగు నాసికంబు + పక ముంగరయుక,

చెలువగు కన్నులఁ గాటుక,

కలచో అందంబు హెచ్చు + కాంతామణిరో!

భాను—(విచారముతో) నా కందమెందుకు? చందమెందుకు? ఎవరు చూచి యానందింపవలె?

జీయ—వీ ట్లచుచున్నావు? మొన్న మొన్న కన్నువిచ్చిన నీవింతవిరక్తిచూర్గంబున బడనేల?

భాను—చుహానుభావా! మీకుఁ దెలియని దేముందుకు? పతివిసర్జిత కాంత జీవచ్ఛవంబుగదా. శవమునకు సింగారమేల?

జీయ—అ! నన్దణభివగ్గు నిన్ను నీభర్త విడిచిపెట్టినాడా? పాపము! ఎంతవని జరిగినది? కారణమేమైయుండును?

భాను—కారణ మిదియని నాకుగాని నా తల్లితండ్రులకుఁగాని నేటివఱకుఁ దెలియదు.

జీయ—అలాగునా? పెట్టివాడు; వాడే వచ్చుచులే తప్పలేదు; పూల నలంకరించుకొనుము.

భాను—చుహాత్మా!

చ. కురులను దుశ్శవగాచనదు? కూర్పరగరామ శిగస్సుచుంబు;లా
భరణము లుంపరాదు; నెఱివస్త్రముకాటుకయెప్పు ముట్టఁగా
నరివడ; దింకవీడియుము సారతరాన్నము నంటరాదు? స్త్రీ
వరు నెడబాసియున్నతటి; పాజ్జులు మీకిదికొత్త ధర్మమా?

జీయ—(తనలో) అబ్బో! పిట్ట చిన్నదైనను, కూత ఘనముగనున్నదే! నేనీ శ్రీరంగసేతులు వినిమాసపోవు వాడనుగాను. (పైకి) నిజమేకాని పసిపిల్లవగు నీ విప్పటినుండి పైనిర్భంధనలఁ దెచ్చి పెట్టుకొని కష్టపడనేల? బౌరా! దుష్కర్మదా! ఎంత పొరపాటు చేసితివిరా?

భాను—మునీవర్యా! ఆనన్మార్గనితోఁ గలసి సుఖంబు నోచుకొనని యాదాశ్చర్యమైతిని నందింపఁదగు? కాని యాయననెంచుకు నిందించెదరు? నేనుగాకున్న నన్నుఁ దలఁదన్న కన్నమిన్న వేటాఁ తె వారి సేవ చేయును.

జయం—వెట్టిదానా! నిరుపమ సౌందర్యరాశిగను విన్న మందిచేసి
 కొని సుఖంపక సిరి రాసున్న మోకాలొడ్డు మూర్ఖువలె
 నిన్నుఁ దృఙ్మించిన నీమనంకు నిర్భాగ్యుడు; కాని నీవు కావు
 నాని పదసేవచేయ నిన్నుఁ బుంచును దరులుచచ్చుటకల్; కాని
 జగన్మోహినివగు నీ విష్టవడిన, రాజాధిరాజులు బాఁసీలై ని
 కన్నునన్నల సంచరించెదరు.

భాను—ఋషిరాజా కడుపుఁజిచ్చు నార్పుకొనఁ దిరుగుచున్న కోడి,
 అమూల్య నవరత్న భంజంబుల కంటె నొక కందిగింజను
 గొప్పగాఁ జూచునట్లు, మనోహరుని పదసేవ చేయఁ గోరు
 చున్న కలఁతి, వాని కాలి గోటియెడ నంకు గౌరవం బఖండ
 మండలాధిపతుల యెడ నుంపదని మీ రెఱుంగరా?

జయం—(తనలో) ఈకలి పలుకులు నా సందేహాంధకారంబును
 నిర్మూలము చేయుచున్నవి. మాటల కణగుణ్యంబుగా
 మదియు, పనులు నన్న నాభాగ్య మగుణ్యంబుకదా! రూప
 వతియు గుణవతియు నగు కలకాలతమ బాసి సన్యసించుటకు
 నేను పిచ్చివాడనా?

నీ చక్రికి గల దొక • చక్రమేకాని, ఈ
 కంతకు రెండు చ • క్రాలు గలవు;
 శ్రీపతి కట్టెడు • చేలమే కనక మీ
 భామిని మేనల్ల • పసిడి ముద్ద;
 శింభుండు తలనర్థ • చంద్రునిఁ చాల్చిన
 నిండుచంద్రుడిమే • యడిఁగలఁడు;
 కంఠమందు విషంబు • కలదు కంఠరున కీ
 చానకంఠముంనుధా • సంకులంబు;
 గీ! కనుక, ఈమెకు నన్నిట • వెనుక వచ్చు
 వారి నాశ్రయించుటచేత • ఫలం లేదు;

ఈ సభివంతంసము నా శ్రీ * యింతునేని,

రక్తి, భక్తియు, ముక్తి, నం * పా' వ్యమలం.

కాని సీపిమాటఁ బట్టి యీమఁ సాధ్యయని విశ్వయింపరాదు.

శ్రీ) రంగంబులను వశీక్రియనలె (పైకి) నారీతియూ! అడుగ
మఱచితి. నియతవాఁ డెవరని?

భాను—మధురము. శ్రీ సభివంతాధీశ్వరుని జయతి నామామగారు.

జయం—అలాగు నా? సుమంతండు నీ మామగారా! నే నతనిని
నిగు నెఱుగుదును.

భాను—అ! ముహూ) ఆయన మామని నిర్రెఱుంగుదురా?
స్వామీ!

జయం—అతని కుమారుడను జయంతిండు కాఁడా వాఁడేకాబోలు
భక్తి?

భాను—చిత్తియు. ఆయనే నాభర్త. ఆయన జ్ఞేమయినన్నారా?
స్వామీ!

జయం—అని (విజిచి) ఏమిజ్ఞేమయి? రాలుఁగాయ. వానిమాట
కే. కాని—

భాను—మునిసాథా! ఊరకున్నారేమి? కాని యను ఘోరపద పాశం
బునో నానవరధర్మముల విగిని బాధించుట మీకు
ధర్మమా?

జయం—అయిదుకురాలవగు నిన్ను కష్టంబు పాలేసినాఁడు గదా
యని చింతించుచున్నాను.

భాను—నామాటకేమి? ఆయన వృత్తాంతము నాకుఁ బూర్తిగాఁ
జెప్పుదు

జయం—వాని సత్తవరింటికి వెళ్ళుచు. తంకి యెన్నిసార్లు చెప్పి
చేసినను వివర, నామల ఎలలఁబడి ఇల్లుగొల్లచేసి, దేహము
పాడుకొని తుదకు దేశభ్రష్టుడై నయినాఁడు.

భాను— ఆవురూపము - రూకము.

ప్రాణేశ! నావైరింత - ఎగ యెండుకు మీకు?

నా నేర మది యేమి? - నానోడఁ జెప్ప రాదా? [పా]
 ననుగూడ మీ వెయికఁ - గొనిపో రాదె; నాథా!
 చనునే కలసది నీ - సరణి నొల్లకుండుట? [పా]
 ఎన్నఁడు దయ నచ్చునో - ఎప్పుడు వత్తుగో యని,
 ఎన్నుచుండ కిటితో - శున్నయమ్యె నాయాశ! [పా]

జయం—కొమ్మా! విచారిండుచు. ముందు నాకు వాఁడక్కడనెవ
 గనఁబడినట్టి తీశొనివచ్చి తప్పకుండ నీ కప్పఁజెప్పెనను.
 లోనికి పోదము రమ్ము (పోవుచురు)
 (తెర వసును)

పంచరంగము—చావడి.

[జయంతుఁడు వచారుచేయును నాలోచించుచుండును]

జయం—(తనలో) అక్కగతమణి పైచేవులగలనఁ బరమ పత్నివత
 వలె నగఁపడుచున్నది. కాని యంతరంగ మెట్టిదో తెలియకు
 న్నది. తన మనసునకు మగఁడు నచ్చుకున్నను, దరిగదకలో
 నున్నను, తల్లి బానియైనను; బారిణిల సహవాసయ్యునను,
 భర్త యుకేక్షించినను, దేశాంతరగతుడైనను, తాను చా
 కాలమునల్లరియైనను, ఇంటికే చానేపెద్దయైనను, బాల
 వితంతువైనను, సాధారణముగ వచ్చి బాతి గాతికైనను వ్యభి
 చారగుణ ముల్ల. అట్టిదాని నొక చిటికెలో పోల్చుకొన
 వచ్చును.

చ॥ పగలు వయారం న్నడలు పడ్లిగలింగులు, మాటనేర్పులు
 ఎదిగ నన్యహా శుల నెప్పుడుమాచుట, కోర మాపుక
 మగని నలక్యము, టను మానము లజ్జ భయఁబునీకుటల్.
 తెలువము, ప్రల్లవం న చిటుతిండియు జారి. కావాలగు

కాని యిట్టి మర్లక్షణములం దొక్కటియు అక్కర్లికడఁ
 గానఁబడకున్నది. ఇంతకు, ఈపరీక్ష చాదు. ఇంక రెండుమూడు

రోజులుండి, దాని నడతను కనిపెట్టవలయు. రాత్రికిదీ రాకుండు లకు వగలు బాగుగా నిర్యపోతి. ఏగోడమేదల దాటి భువనసుంక రవలె ఏటవాని యింటికేగునో కనిపెట్టవలయు ఈయింటిచుట్టు పోలరాత్రియంతయుఁ దిగుగుచుండెద. (తిరుగుచు పిసట నభి న్నంది) ఆ! నాయనుమానము నిడమగునట్లున్నది. మెల్లగ నెవ్వరో తెలుపు సినట్లు చప్పుడైనది (పోవును)

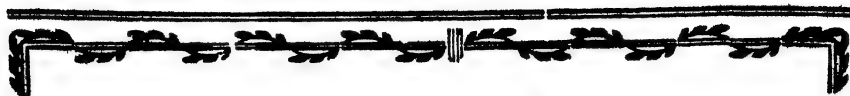
భాను — (మెల్లగవచ్చి తనగో విచారముతో) ఈరోజువఱకు నా భర్తసిడవచ్చునో రేపేవచ్చునో యును నాశతో నెమగు చుచుచుంటిని గాని నాయుం న మాముషి నా? యుండు దేశభ్రష్టుడైనాడని కప్పగానే సిరాశరెంతి. ఇన్నియేం డైనండి రాని మండిక వచ్చునా? ఎట్టిది వెంక కాళికా దేవిని సేవించిన నాకోరికతీరునని ఆయోగినిచెప్పటనే ఇంత దాక ఎట్లో ప్రాణంబులు నిల్పితి. కాని యింక నొకగడియ యైన మనజాల. విచారిభారమున నలిగి గోవు చున్నాను. ఎండైన బడి ప్రాణంబులువిడిచెనా.

జయం — (తోంగిచూచి తనలో) అదిగో! అక్కడ నిలబడి యేమో ఆలోచించుచున్నది.

భాను — (తనలో) ఆతాపసి యెక్కడ? (నలువైపులుచూచి) మునుల పిరగిత్తులు. వారి కాల్పకవోలు నిలువవు. ఎక్కడికో పోయినట్లున్నది. పోనిమ్మ. ఎండిదే నాపని కెక్కడ అడ్డు పడుకో యని భయపడితిని. జాగే? పోయెద. (పోవును)

జయం — ఊ! సీప్రాణములఁ దీయసిదే నేనెక్కడకుఁబోయి. ఔరా! దానిపైమెటుంగులఁ గనికేనుమాస గతినికాబోలు!... ఇంతకు ఎటునిర్ధారణము చేయుట? ఎటుక వున్నది. కానిమ్మ; ఇప్పు డంతయు తెలియఁగలను (నిశ్చితగా పోవును.)

(తెరవాల్సను)

పంచమాంకము

ప్రథమరంగము — కాలికాలయము.

(భానుమతి ప్రవేశించును)

భాను—ఓచ : కా! త్రిలోకారాధ్యుండగు గంగాధరున కథాంగి
వనయు మహిషాసురానేత్రలోకభయంకరరాత్రించరాధకులఁ
జక్కడిచి సాధుసంతతికి మహాపాపకారంబు గావించితి
వనియు భక్తజనుల పాలిటఁ జీతామణివనియు, విని పేరా
శతో నిన్నాశ్రయి చినందుకు చా సాయము చేసికావు
నావంటి బుద్ధిహీను లెంతయు నిన్నాశ్రయించి నిరాశచే డెను
టులు గోల్పోయిరోకదా! ఇంటిపేరు కస్తూరివారు ఇల్లెల్ల
గల్పిలంబులవాసనయను నాగ్నోక్తి నీయందు వ్యకమగుచు
న్నది. అమాయకలబెదరించి పొట్టపోసికొను నీవెక్కడ?
దాసులను కాపాడుటెక్కడ?

గీ॥ గామముల మీద జెలరేగి ♦ కరుణమాలి

యెనమలల బోళ్ళ గొట్టె ♦ జనులఁ బట్టి

కడిపుసి యెక్కఁగ శక్తి ♦ కలదు కాని

శ్రీతు రక్షింప నీతి ♦ చేసి కాదా!

జయం-(ప్రవేశించి) సగ్గ బౌరా! ఏమి! దీపతెలువ! ఊకించు
నున్న ఈ రాలయంబున కర్థరాంబుననొట్టిగవచ్చి, విట
కావి రాక కైయెదుర చూచుచున్నది ఈజగజ్జనన, భలసంకా
రిణి కన్నులముందు వ్యభిచరించు స్త్రీయెంత సాహసి గాల్తె
యుండవలె! కామాతురులకీజగమున్ను గాయము నీ కోడ
గాఁడెంత యందగాఁడో చూడవలె. (కత్తినుద్దేశించి)

చ ఖల గజ పుంసావాలిని జకా కొనరించి వణించి, రక్తధా
రణమును దాని నర్ధలిన రాజు శత్రువు! చిక్కిపోతి వి
ష్ణుడు ఎలునాశ్వసుండి తగుభోజనమేమియు లేక; కావునగా
బలసిన మర్త్యు లిద్దఱును బట్టి యొసంగెద; మేలుకోగదే.

భాను—ఓ తిమ్మరాసుర సహాధిణి! నీకు దాసుఁడ గావారు శక్తికల
దేని, యిటు దేవతాత్వ ముండనేని, నామొట్ట వింటివేని,
జాగునేయ పుడు నా కభయవాస్తవమిచ్చి నన్ను రక్షింపుము;
లేక

సీ॥ జగదేక ధీరుండు • సగరాజు కడుపున
భువనములే ముదము ద • పుట్టిరావు;
మూలకన్నలవాని • మోహి చి నానికై
చండతర తపంబు • నల్పినావు;
గడియయు కాంతుని • విడిచి యుండఁగ లేక
శివుని సామేన న • శించినావు;
లోకంబు లైన • రాకాసులను జుగించి
ముజ్జగంబుల లీల • పొందిరావు;

సీ॥ ఆశక్తి మునిరుదు • నందినావు;
సాటిలేని మహా మహా • శక్తివీవు;
నర్వశక్తిని, నీకు న • సాధ్య మేది;
నెమ్మనెఁబోది నీవజ్ఞ • ఎలుపుకొనుము.

జయం—(ఆశ్చర్యముతోఁ దనలో) కాళికాదేవిని బూజించుటకా
యీమె మున్నటికి నచ్చినది! నేనెంత దురభిప్రాయపడితి!

భాను—ఓకారీ, నిదయు ఇంతవఱకును న్నాపై రాదయ్యె, నేను నా
ప్రభువును విడిచి యితొక గడియయైనను బ్రతుక లేను. నీకు
మొగ్గుట నిద్రపోవువాని కాశ్వకు మొగ్గుట యయ్యె;
లాభము లేదాయె, ఇంతదనుక నాధవుఁడురా తీడు. నాప్రాణ

ములు నీయెదుటనే వవలెవ. నాకుది.ంగన ముందుకొనుము
(నమస్కరించి)

శవానా - త్రిపుట.

సెలవిందు పోయెద - తల్లి దండ్రులారా!
తలవక్షాడి నన్ను నా - తప్పులెల్ల మన్నించి॥ సె॥
ఛలులారా! దయతో - సెలవిందు పోయెద;
కలసి మెలసి యింత - కాలము ఛచ్చితిమి॥ సెల॥
ఆదరించి గావవే - అంబా! త్రిలోకాంబా!
నీదరికి ఇప్పుడే - నే వచ్చుచున్నదాన॥ సెల॥

(ములనుండి చురక త్రితీసి పొడుచుకొనబోవును.)

కాళి—ఓ నశివతాతలకనూ! ఆగు: మాగుఁము నీవతిభ క్తి కీన
మందానంద మొందితి. నీధర్త 'త్వ'లో వచ్చుట; చని
పోకము.

జయం—(కత్తి కీల బార వేసి యాశ్చర్యముతో నూచుచు నుచు)

భాను—(సాష్టాంగ దండప్రణామంబు లాచరించి లేచి)

దండకము అంబా! శృపాంబ! ఇందాది బృందారకానేక సదే నా
నీక సంప్రస్థి మార్గావలంబా! మునినాది భక్తాగ్రాన్థిని
చిత్తాబ్జ మార్గాదిబింబంబ! దుర్దైత్యుని ద నోస్సాను
ఘోరి ఝ ఝూంర బా! మహాశౌర్యంబ! మాయ బ!
నీచామపాత్యంబు నన్నంగ వేజిహ్వలం గుల్కు శేషహిక
నకారవంతే ఇక్ష్వంబుకానప్పుడేనందదానా? మహాపాపిని;
జేల; గర్వాంఘరాణ; కడుక; దొందరంజెంది దుర్భాషల
నోరు నొవ్వంగ; హాప్రీతిని, పాపమార్జించితి, గారి
మర్పింపవే; కావే; దాసుగాలిం గృహంజూడవే; దానం
తాన సత్పూజితా! మహాశైలరాధ్యభ సంహత! మూతా!
నమస్తే నమస్తే నమస్తే నమస్తే.

జయ — (సత్యవముతోఁడనలోనెబ్బాన్! ఈరితల మిన్ననాశ్రాం
గియగుటచే నేను తరించినాఁడ నాయునుమానమిప్పటికినిర్మా
లమైనది ఈమె నిజముగా పతివ్రత; మహాపతివ్రత; మహాపతి
వ్రత అంశకృడ నేనుండరాదు. దాసురాలియెడఁగల్గి పేమా
శ్రయముచే నీదేవి నన్నీమెను బట్టియిచ్చిన నాగుట్టు బట్ట
బయలు. కానఁ బైకిబోయెద. (పోవును)

కాళి — గుణవతి! భాసుమతీ? నీనేరంబులు మన్నించితి నీకు నాయెడఁ
గల భక్తి సంతసించితి. నీకేమి కావలెనో కోరుము.

దాసు — శాంధవీ! దూరాలోచనము లేని యీ యబల యెట్టి
కోర్కులఁ గోరవలెనో తెలియకున్నది.

కాళి — మంచిది ఈముంగర మందుకొనుము. దీనివలన నీకు ముందు
మంచి లాభము కలుగఁగలదు (ఇచ్చును.)

భాసు — (పుచ్చుకొని కన్నుల నద్దుకొనును)

కాళి — భాసుమతీ! నీ వింటికి సుఖంబుగఁ బొమ్ము.

భాసు — చిత్తము పోవును)

జయ — (ప్రవేశించి నా! పతివ్రతాశిరోమణి! అగ్నిహోత్ర సమా
నుకాలవసు నీయందు మలిన ముండునని దురభిప్రాయపడిన
యీ నుండ పతీ పాపము శుభించుగాక! నిన్నింతకాల ముపే
క్షించిన మునుంటరి కిప్పుడు బుద్ధివచ్చినది నీవతి సద్గుణ
భరిని దుఃఖపూరితమునఁ దోసి, సన్యసించిన తలకిందుగాఁ
దవయించిరినను, నరకపాపియే కాని మోక్షమబ్బదు.
అమాయకురాలవగు నీకన్నీటి నటన నాతపఃపుణ్య సాలం
బును వేళ్ళతోఁ బెకలించివేయదా? ఇప్పుడు నీకాళికాలయం
బునఁదెల్ల నాయవటగుండి, ఈదుస్తుఁడూర్చినచ్చి, ఈరాధాగృ
లక్ష్మీ భువన జంబున హాయిగాఁజేరి, దేవతలవలె నేనిట్లు

యావనవంతుడనై యూడటకు, నునుకోడం - నిగూర్చిపోక
తన మాచరించెద. (పోవును.)

(తెర వ్రాలును.)

ద్వితీయరంగము - శయనగృహము

[జయంతుడు మంచముపైఁ గూర్చుండియుండును.]

జయం—(తనలో) నా జయలక్ష్మి యింకను బ్రశ్నోత్తరముగాకున్నది.
ఎందుచేతనోగదా! బావేళ వచ్చి సిగ్గుచే నేమూ, నైన నక్కి
యన్నదా! (ఇటునటు చూచి సంతోషముతో) అదుగో!
చెలి! తెలవో! గలసి గదిగొమ్మమువఱకు వచ్చి, పాడుసిగ్గు
కా సుకలయై జాధించుచుండుటచే మంచి గిడలేక శంక
ముల బిగ్గ గాఁగిలింతుకొనుచు, చెలు లాచేతిపట్టు తిప్పించు
టచే నీలిగిలఁబడుచు, నెచ్చెలులఁ గనరుచు, మూలమూలలఁ
దూఱుచున్నది దగ్గఱబడినది. ఇంక వచ్చును.

భాను—(ప్రవేశించి మాఘను దించి నిల్చుండును.)

సీ! మహిత కళాశాస్త్ర • మర్మబులను నాన

తెలుప వచ్చిన రతి • అదిగో;

సంకార ఫలరుదీ • జవి చూపఁగా నాన

విచ్చేసిన అమర్త్య • వేళ్ళ అదిగో;

ను నివృత్తిఁ బూసఁ గో • రిన నామదిఁ గలంపఁ

జను దెందిన మరుని • శస్త్ర మదిగో;

నాభావికాలాశ • నెనుభేనుఁడు తోచ

జూపట్టు మే లేవగు • చుక్క అదిగో;

సీ! వానిగన నానొలిసోము • ఎంట అదిగో;

భాసురమగు నాధారుణి • స్వర్గ మదిగో;

ప్రీతిఁ గొన్న నా భాగ్యేందు * రేఖ అదిగొ,

లలితమైయెప్పు నాగృహ * శ్రీతి అదిగొ

పాపము! సిగ్గుచే నిటునటు గదలెక మాన్పడి నిలచక
పోయినది అందుచే విక్కిలి యాలిగొనిన బ్రాహ్మణుని ముందు
క్షుణ్ణసోపేగంబుగ నడ్డించి. ప మేచ ముగ్గు దగ్గట శిదక ముంచ
కన్న, అండెట్లు కొట్టుమిట్టాడునో, అట్లే నా వనసిపును కొట్టుకొను
చున్నది. కాన భాగ్యేల? నేనే యీమెను బలకరించెను. (దగ్గంకు
వెళ్ళి) సూర్య! నీసుంకరముఖకరదిగుబొందు నిశ్చల దాచుకొన
దవు? నేనురాహువునుగాన; భయపడ కెత్తుము. (ముగ్గుమెతబోయి)
అబ్బ! ఎప్పుడునులేని జంకివ్వదు పుట్టుచున్నది చిత్రముగానున్నదే
భాను—(నవ్వుచు మొగమొక వంకకఁ దిప్పకొనును)

జయం—నేను నట్టి పిటికివాడనని యెంచి నవ్వుచున్నా చా? నిజముగా
నేను పిటికివాడనే యైపోతిని. ఏలయు, నీవు నాకంటబడఁ
గానే నాధైర్యముపలుచనై చెవ బరూపంబున పైకిపోవుచు
న్నది ఇంక నీవిట్లు బిగువుమావుచు నన్నాదరింపనేని, నా
చాణవాయువును షాడ ముక్కనండి జాతిపోకమానవు
తరువాతి నీమెంతవిచారి చినను లాభములేదు.

(నంతఁ బోవుచు)

భాను—[మారముగఁబోవుచు]

జయం—చెల్లీ! ఎందుకీ పలు? నేనింతవఱకు నిన్నుజూచుట
రా లేదనియా? నరే. అది నాతప్పే. నీచేతి కివ్వదు చి
తి గదా. నీకోపముతీత నన్ను దఁడింపుము. నేను నడ్డంబిగా

శి|| నీకనీతీతఁ గెంబెదవి కా మని గొంకక నంట నొక్క-వే;

పీకెచు నీదు బాహుల దిగ్గఁజేచి తీముమా యోక;

లేక, మదియ వక్షమును నెట్లన కొట్టనె పూల బంతులక;

ఈకమనీయపుం బడక టంటను నన్నిక భైదు చేయవే.

భాను—(సత్వము) పాపము! మిమ్మింత శ్రమపెట్టుటకు నాకిష్టము లేదు. వైఁకెప్పిన కఠినశీఘ్ర చాము భరింపఁగలరా?

జయం—ఏమిచేయుదును? కష్టములువచ్చినపుడు భరింపక తీటురా?

భాను—మగవారు మిగుల సమర్థులు. బేలలగు మగువల మాటలచే బొంగించి సఫలీకృతి మనోరథు లగుదురు.

కాంబోధి - రూపకము.

ఇన్ని శోకలకు నాపై - హృదయేశా! దయ వచ్చెనా?

కన్నులు కాయలు కాచె - గాచికాచి మారాకై! ఇన్ని

కాంక్షుఁ డవజ్ఞ చేసిన - కాలతపస్యము వ్యర్థము;

ఇంతకు మగవర - లెన్నగా స్వార్థపరులే! ఇన్ని!

పనియున్నఁ దియ్యని - పలుకులు పలుకుచుందురు;

పనిలేనప్పు డెంత - ప్రార్థించిన గారుగ! ఇన్ని!

జయం—సుందరీ! కూరినస్మరశరవారంబునకు గుఱివైన శోకపాగంబులతోఁ గాపాడుచు వసు నాశనో నిన్ను జేరితివి. శర తూరినవాని రక్తించుటకు బదులుగా. పరుషవాక్కులంబల నెత్తిపొడుచుట పతివ్రతకు ధర్మముకాదు సుమా.

భాను—నన్నెవ్వడు నిక విడిచిపెట్టరు కదా?

జయం—కాంతార్థిమా! వెనుకఁ దెలివితక్కువచేత నిన్నుపేక్షి ది నందు కివడు విచారించుచున్నాఁడ. కన్నులార నీసుఖం రూపాతిశయంబులఁ జూచిన తరువాత నిను విడిచిపెట్టటం నేను మందనుతిసఁటె?

సీ! మోహనాంగిర! నీదు మద్దు మోమునుగన్న

పాపంబు లన్నియు * రూపు మాయు;

కామినీ! నీదు వాల్గమ్మలఁ గాంచిన,

వృద్ధున కై నను * పిచ్చియెత్తు;

బోటిరో! నీదు కె * మ్రోవని చూచిన,

ఎట్టి దిట్టయైన * లొట్టలిడును;

భావిని! నీ తను + లావణ్య మరసిన,

నైరాగ్య మంతయు + పాత్రీపు

॥ భక్త్య వాక్కులను జరా + భరమా శివ్య;

చెడిమియబ్బిన నోగముల్ + చేర వేపుడు;

ఈపు దయనేలు పుణ్యాత్ము + నెన్న వశమె

బ్రహ్మకైనను మఱి వాని + బాబుకైన?

భాను—'నిన్నెప్పుడు విడువ' నని నాచేతిలో చేయివేసి చెప్పాడు.

జయం—ఈ బొందిలో ప్రాణములున్నంతవఱకు నిన్ను నేనువదలన.

(చేతిలోఁ జేయివేయును)

(ఒకరి నొకరు కాఁగిలింపుకొందురు.)

జయం—(భానుమతి నొక యాననముపైఁ గూర్చుండఁజేసి తానొక

దానిపై గూర్చుండి) కొమ్మా! ఈమూటను ఇఁకము చేయు

ము. (ఇచ్చును.)

భాను—నాథా! ఇందేమున్నది?

జయం—తరువాత చెప్పెదను.

భాను—చిత్తము. (ఒక మూలకుపోయి వాచి వచ్చును.)

జయం—సుందరీ! మఱేమి వింతలు?

భాను—(మందహాసముతో) మీకుఁ దెలియని వింతలే నన్నవి? నా

విద్రుఱమీవేళఁ గలఁగొనుటే గొప్ప వింత. (తమలపాకు

చిల్లలనిచ్చును)

జయం—(అందుకొని వేసికొనుచు నవ్వును)

భాను—ఏల నవ్వుచున్నాను? నేను చుట్టిన చిలుకలు బాగుగా లేవా?

జయం—బాగుగా నేకేమి? రతిచేతి చిలుకలవలె నున్నవి. ఎట్టిధైర్య

స్థైర్యాదులుగల పురుషుడైన స్త్రీ చేతికిఁజిక్కిన, ఈ తముల

పాకులవలె ఎటుమఱచిన అటు మఱచి యుండును గదా య?

నవ్వువచ్చుచున్నది.

భాను—నవ్వుచు) కాంతలు వలంతులు. కాకు లలంతులని మా
మీయభిప్రాయము?

జయ—అందుకు సందేహమేమి?

గీ! ప్రేమ యును నున్నమును రాచి, + పిదప ధీర
తాదు లను ప్రక్కయినెల + నన్నదీసి,
స్వేచ్ఛయను పెద్ద యీ నె నా + పెన్నలాగి,
పురుషుడనెను తమలనాకుఁ + బూవుఁబొండ్లు
మనసువచ్చిన కిరున + మఁచుచుండు).

భాను—పాపము! పురుషు లెంతయమాయకులు! ఇక మీరు నేను
చెప్పనట్లే చేయుదురు కాబోలు?

జయ—అది ముంగు తెలియఁగలదు (ఆకులు వేసికొనుచుండును)

జయ—(మూలనుండి పైకివచ్చి కన్నులు కలుపుకొనుచుఁ దనలో)
ఇదేమి? మంచముపై నాపియు ప్రక్కలో పరున్న నేనుమూల
కెట్లువచ్చితిని? నిద్రలో తుర్చి క్రిందఁబడితివా? ఆగయ్యాలి
నన్ను క్రిందికి త్రోసివేసినదా? (లేచిచూచి యాశ్చర్యముతో)
ఔరా! ఏమి నాకలవరము? కలగనుచున్నానాయేమి? (కన్నులు
తుడుచుకొని చూచి) అక్కడ ఇద్దఱు మాటలాడుచున్నట్లు
న్నదే. అ దొకతె నాభార్య మిగిలిన మానసియెవరు?...
ఓసీ! పిశాచిరూ! ఇ టిమగనిఁ గ్రిందికిత్రోసివేసి జంతువుగ
నితో హుగ సరిసమానుచున్నావా? నాకన్నుల దుమ్ము
గొట్టితివా? ఔరా! కామాంధా! నీభార్యతో తృప్తినొందక
యీ యెంతటి పనార్థగుణవకాశవడి కుక్కవలె చచ్చుటకా
వచ్చితివి? కాచుకో (కత్తితీసి) పరదారకాండగల నీకుఁ దగు
కాన్ను యిచ్చే కైకొనుము. (పొడిచివేయును.)

జయ—హా! చచ్చితి (నేలఁబడి ప్రాణములు విడుచును.)

భాను—(తృప్తిపడిలేచి) ఎవడవురా నీవు? ఇక్కడ కెందు కెట్లు
వచ్చితివి?

జయ—కన్నుల నెత్తిమీదికి వచ్చినవా? నీ నవడనో యెంత
గవో నీయంటిమీదను.

భాను—ఛీ! మార్భా! నోరుమూసికొనుము. లేనిచో పండ్లురాని
గొట్టించెనె.

జయ—అ! ఏమి ప్రిలుచున్నావు? (దగ్గరకు పోవుచు.)

భాను—(బిగ్గరగా) నాథా! నన్నెవ్వడో చరపకచ్చుచున్నాడు.
కావారును లెండు లెండు (పైబడి యిటునటు కదిపి చూచి
హా! నాథా! (జయకాలు నుద్దేశించి) ఓరీ! మహాపాతికి! ఈ
యిన నీకేమి యవకారముచేసెనురా? (లేచి) అమ్మా!
అమ్మా! ఇటులారా! నావతి నెవడోక్కురుడు చంపివేసి
నాడు రండు, రండు. [ఇటునటు బుగ్గెత్తును.)

జయ—(నిదానించిచూచి యాచ్యర్యముతో) ఈకాంతయెవరు? నా
భార్యకాదే. ఈమందరముకూడఁ గ్రొత్తగాఁ గనబడుచున్నది.
నేనిచ్చటికెట్లు వచ్చితిని? (చైకి) అమ్మా! నమస్కారము.
నాతప్పక్షమింపుము. నీ వెవ. వు?

భాను—నేను సత్యసంధుని కుమార్తెను; సుమంతుని కోడలను

జయ—(ఆశ్చర్యముతో) ఏమి? సుమంతునికోడల వా? అయిన జేయూరు?
ఏమియుద్యోగము?

భాను—మధుపురాధీశ్వరుడవగు ధనకాలునిమంత్రి ఆశునకుమారు
డీయన.

జయ—సుమంతుని కుమారుడు జయశతుఁడా యితఁడు?

భాను—అవును, ఆశునే, హా! ప్రాణేశ్వరా! (మూర్ఛిల్లును.)

జయం—అయ్యయ్యా! నాజయంతుడేవా? (కత్తి నేలబార వేసి దగ్గ
ఱకువెళ్ళి చూచి) హా! జయంశా! జయంతా!! (చతికిలబడి)
హా! వాతవిధి! నాచే నావాణమితుని చంపించితివా?

నీ! అన్నదమ్ములరీతి * అరమర లేకుండ,

పిన్నటనుండియు * పెరిగినాము;

ఒకఁచమందున * ఒకవంచమందున
భజయించి నిద్దుర * పోయినాము,
ఒకపాఠశాలలో * ఒక్కగురుని యొద్ద
శ్రీకరకళ లభ్య * సిందినాము;
రామలక్ష్మణులట్టు * లే మంచిచెడ్డల
ఎడఁబాటు లేకుండ * మెలగినాము;

గీ! నాఁడు నాతిచెడి నిను తూల * నాడ, అలిగి
పాటిపోతివో నన్నుఁబాసి * పాణినఖండ!
అక్కటక్కటా! దుఃఖాబ్ధి * యందు నన్ను
ముంచి బాధింప నీనస్త * మించినావె?

హా! గుఱవంతా! జయంతా! కలనై, ఇతఃఘోరము జగుగు
నని మన మనుకొనలేదుగదా. సన్నన్యాయముగా నిందించిన దుఃఖ
నే నెంతయో చింతించి, సాధ్యమగునంత త్వరలో నిన్ను
క్షమాపణకొరుకొన నాతుఁతపడుచుంటినే! ఇక ఎవరిని క్షమాపణ
కొరుదును? నిన్ను పెనుక యెందుఁబోదును? హా! నేస్తమా! మా
పిల్లఁడేడని నీదల్లిదండ్రులు నీ మిత్రుఁడు జయఁతుఁడేడని పొరు
లును, నన్నిడిగిన నేనెమని చెప్పదును? ఈ మహాపాప మెట్లు భరిం
తును? ఇదితప్పట కేమె నొంతును?

భాను—నీవెవరవు? ఇక్కడ కెట్లు వచ్చితివి?

జయ—సాధ్వీరగ్నమా! నే నధనపాలుని కుమారుఁడ. మహాపాత
కుండ. జయపాలుఁడ. ఇక్కడ కెట్లు వచ్చితివో గావును తెలి
యదు,

భాను—హా! మహోహరా!

హిందూస్థానీ బైరవి—ఏకతాళము.

నను విడిచి పోతివే - నావాదోధనమా!

వినుమే నీవెంటనే - వేడ్కతో వచ్చెదను! నను॥

చేతికిఁ జిక్కినమణి - చేజాటిపోయినది;

నాతెలవా? లేక - నాకొఱవోముఫలమా॥ నను॥
 ఎతి చెంత? యుండుట - సతికి విధి కావున
 కొతుకక నగుగూడ - గొవిపోండు; వచ్చెద॥ నను॥

(జయశకునికంఠము చేతితో నడుముచు దనలో) ఇదేమి?
 అంతవఱకు రక్షణతో దడిసియున్నగళము మునుపటివలెనే గాయమే
 లన్నిగపడుచున్నది. బాష్పపూరితింబులగు నా కన్నులు పొరబడు
 చున్నవి. (పైటకొంగుతో గన్నులనద్దకొని చూచి సంభోషముతో)
 నిజముగా గాయమేలేను ఏమి వింత! (చేతులుచూచుకొని) ఆ!
 వెలిసినది జగదంబ ప్రసాదించిన యుగరవు ప్రభావమేయిది. (సం
 భోషముతో) నాథా! నాథా!

జయ — ఉ! అబ్బ! ఏమే! (ఒత్తిలి పరుగుడును.)

జయ — (తనలో) చీ! నిష్కారణముగ ప్రాణసఖునిజంపి యేమొగ
 ముతో బ్రతికియుండును?

గీ॥ కడుపుమంటకు తాతహా • నడుమ దృష్టి,
 పోవ. కనినగుడ్డను మింగు భు • జ గిభంగి;
 కోపమున మైమఱిగి దృష్టి • గోలుపోయి,
 ప్రాణుత్సాహ చంపితి • అక్కటకట?

మిత్రరత్నమా! ఇదిగో కేనుకూడ నికడకువచ్చుచున్నాడ.
 (కత్తి తీసి నటకొనబోవును.)

భాను — రాజకుమారా! తొందరపడకుము. నీసఖుడు సజీవుడై
 యుండ, నీవు ప్రాణత్యాగమేల చేసికొనదవు?

జయ — నాచెలికాదు బ్రతికియేయున్నాడా? నీక మతిపోయినది;
 పొమ్ము నాని కడ్డురాకుము.

భాను — నిజముగా నేను బ్రతికించితిని.

జయ — నీవు చనిపోయినమగని సావిత్రీవలె బ్రతికించితివా? పోపో,
 వెంగలీ! ఎట్లుబ్రతికించితివి?

భాను—వెనుక దుర్గ నాకు బ్రత్యక్షమై యాయమ్మోఘటంగరము
నిచ్చి దీన నాకు మంచిలాభము కలుగునని చెప్పినది. ఇప్పుడు
నేను నాభర్తవైబడి యేడ్చుచుండ, ఈయంగర మాయన
కంఠమునకుఁ దగులుటచేఁ బునరీవితుండయ్యె!

జయ—ఆలాగుననా! ఏదీ? లేవుము.

భాను—మందిది. నాథా! లెండులెండు. మీమిత్రుడు జయపా
లుడు వచ్చెను.

జయం—(దిగ్గసలేచి) నామిత్రుడు జయపాలుడు భూతమై వచ్చి
నిన్ను బాధించుచున్నాడా?

జయ—(ఆశ్చర్యముతో) కౌరా! ఏ మీవిషరీతము! వా! పృథివీ,
తారత్వమా!

భాను—నన్ను బాధించుటలేదు మిమ్ము చంపి వేసిరాడు.

జయం—నన్ను చంపి వేసిరాడు! వెట్టిపిల్లా! కలగనుచున్నావు. నేను
బ్రీతికియున్నాడ గిత్తి; పరుండుము.

భాను—నేను కలకనుట లేదు మీకు నామాటలనమ్మకము లేకుండు
అటు చూడుము. (చూపుచు)

జయం—(చూచి యాత్రముతో) ఇదేమి? సఖా! పామువలెపడవట్టి
చచ్చియు నిర్దోషినగు నన్ను నాధింప భూతమైతివా?

జయ—హా! జయంతా! ఎన్నాళ్ళకు నాకంటఁబడితివి? (దగ్గఱకు
వెళ్ళును.)

జయం—ఆ! ఆ! ఆ! (వెనుకకుఁదగ్గి) సుందరీ! చూచెదవేమి? కృ
పణ మందుకొనము (పరుగిడును)

జయ—(వెంటఁబడి) ఏమట్లు భయపడుచున్నావు? నీమిత్రుడ జయ
లుండనుగాని భూతమునుగాను (కతిపాటవేసి) ఇంక నీభయము
ఠీఠినదా?

జయం—కన్నులార నీచావును జూచిన నన్నే బూకరించెదవా?

జను—చూ బాగుగనున్నదే. చనిపోయినవాడవు నీవుకాని నేను కాను. నీన్నీకొనిపోడించుకొను. కత్తిరక్తముతో నిండి యున్నది, చూడుము. (కత్తికిని చూపును.)

జయ—మి యీమాయ? నీవుకాన నీకో మాటలాడు చున్న నన్న నీవు చూశినా? చనిన కేళ బ్రతుకుల్లు?

జయ—అ! అలాగున నాకికరమ్ము నాధ్వ త్నమగు నీ నతి శారీరవా దంబున భించి అన్యతపుటుంగముచే నన్ను బ్రతికింది. ది.

జయ—సుందరి! నిజముగా నన్నితడు చంపెనా? నీవు నన్ను బ్రతికించితివా? ఆయుం గమేదీ?

భాను—అవునవును. ఇ-గో యంగించు. (చూపును)

జయ—(వెళ్ళి చూచుచు) సెబాస్! కాంతా! సెబాస్! (జయ నాలు'తో) నీవెట్లు బ్రతికినావు?

జయ—నేను చనిపోయినదా నిట్లు గమనించుటను?

జయ—ఇది బాగుగానున్నది. నీవుగున మేదరవాని మరగి నాటి దాత్రి నన్ను వాని ప్రాంతాంగమున జపిశేయ, బైరాని వేషమున నీవె టవచ్చి నేని నీయెముకల గంగలో గలుప దీకొని వచ్చితిని.

జయ—సరే. నివిపుడు నెప్పిన ద తయు నిజమయ్యెదము. నీవీ? నా దుములు చూపుము.

జయ—ఇదిగో చూపెదను సుందరి! మూటవనీ?

భాను—అమూల బెట్టిగాను

జయ—(వెళ్ళి మూటకు లిసి వె వెలబోవుచు దనలో) ఏమైనవి?

జయ—(నవ్వుచు) ఆధర్మపత్ని ప్రభాంబున బ్రతికితివేకాని నీకిం కను తెలివి బాగుగా రాలేదు. ఎందుచే బలంబుచుచున్నావు!

జయ—ఈ చేతులతో నిదుమ్మన నత్తి తెచ్చిన నన్ను భ్రమింపఁ జేసెదవా? (అలోచించి) ఇలీ! మాట నిజముకెప్పుము. నే నీగదిలోని కేదన నా ట తెచ్చితిని లే ?

భాను — తేచ్చినారు. నాచేతికి దాచుమని ఇచ్చినారు

జయం — ఆ! అవునవును. నీవు దానినక్కడ పెట్టిరావు?

భాను — ఆమూలం బెట్టినాను.

జయం — ఆమూలం దేవున్నదో నీ వెలుగుతుందా?

జయం — సత్యమణీ! జంకెందుకు? చెప్పము. నేనేమియు అననులే.

భాను — అందు మనుజుని అనుటన్నది.

జయం — నీ కెట్లు తెలియును? నీ కీతడు చూసినాడా?

భాను — (జయంతునితో) నాథా! మీమాట మీటివందుకు క్షమించి
భూషం (జయంతునితో) అయ్యా! ఈయన ఆమూలం దే
మున్నదో చెప్పకుంక దాచుమని నాకిచ్చుటచే, అందేమి
యున్నదో చూడవలెనని ఆమూలం వెళ్ళి మూటవిప్పి చూచి
పెట్టగానే దుమ్ములు తగిలినవి. నేనందుల కాశ్చర్యపడి యప్ప
టియట్ల కట్టి పెట్టినేసితిని.

జయం — (సంతోషముతో) ఆ! తెలిసినది నయస్యస్తమా! ఈమె
యూర్ధ్వక ప్రభావము న నేనెట్లు బ్రతికితినిో యిది నీదుహిత
లీమతాఁకుటచే నీవు పునర్జీవితుండవైనాడవు. తెలిసినదా?
లేకున్న నీవీయంతిపురంబున కెట్లు రాగలవు? చెప్పము.

జయం — గరితలమిన్నా! నీ విపుడాడిన మాటలు సత్యమేవా?

భాను — సత్యము, సత్యము, ముమ్మాటికి సత్యము.

జయం — అహో! పతిప్రతా శిరోమణీ! మదీయ ప్రాణప్రదానీ,

ఉ॥ అప్పురం, పేరునందుకొనవమ్మ మదీయ సమస్కృతావళి

కృష్ణుని నాహితోత్తముని కన్నులుపండువుగాగఁ జూడ భా

ణముల నిచ్చినావు; నిను నాయుకగాఁ గొనియున్న నీవి భా

గ్యము నుతింప వీల్పడదుగాదె? సతీజనతా వలంసమా!

భాను — అయ్యా, నన్నింతగా పొగడడం చెందులకు? తమ ప్రాణదాత
జయం.

జయ—మిత్రగృహ, (కాలిచుకొని) నాడు దురభిప్రాయపడి నిన్ను తిట్టి తగిలివేసినను, కోపించక నన్విడువలేక నావెంటవచ్చి నాదుమ్మని గంగలోఁ గలువఁదెచ్చి బ్రతికించిన నీకేమి ప్రశ్నపకారము చేయఁగలను?

జయం—నచ్చెలీ, ఇంతయు ఆ నాడు మనము కలిసికొనిన వేళావిశేషమే కాని నితప్రకారము. నేను చేసినది నావిధియే గతింది నదాఁ గూర్చి చూచియు నిపు చింతింపకుము.

జయ—నేస్తమా, నీబోటి సుద్ధితుడు త్రిమూర్తులకైనఁ జిక్కుట దుర్లభం గదా! నా యశస్వమేకండును? అవకాశకి నువకారము చేసి బాసనీనిగాఁ జేసికొనవచ్చుచుగదా!

జయం—ఓహూ నన్ను వెక్కిరించుచున్నావా? ఎందుకీస్తోతములు? నేను చేసినది నావిధికారి ఉపకార మెంతమాత్రమును కాదు. హతీయు, కప్పకామున నిన్ను కాపాడలేనందున కుండుచున్నాను

జయ—మొదట నోకిగోయినను చివరకు గెలిచినావు. చాలదా? నీవిచారము దూముగా వారదోలవేని నన్ను చంపుకొని తినినట్లే

జయం—నన్ను మోటుచూటకు పొగడుచుండువేని, నన్ను నీవు చంపుకొని తినినట్లే.

జయ—నశే, మానివేసెదను.

జయం—నేనును మానివేసెద. కాంతామణీ! నీ సుగుణాతిశయంబు లేమనికొని యాదు?

భాను—ఇది బాగుగానున్నది నన్నెందుకు పొగడెదరు? ఆయనవంత్రై నది గదా! మీవంతుండిరొయినది కాబోలు?

జయం—

ఉ॥ ఇతరుల మేలాబంధి, నిను హెచ్చగుకట్టదవాగ్నిఁ ద్రోయ, ఆ వంతయు ధైర్యలక్ష్మి వినవాడక, వైడినహాక రీతిగా

శాంతముతోడనైచి, అలకాంకరిగొల్పి నరంబు దీను
 స్మృంతయు నుద్ధరించి వహి యశంబును కరివిడివహా!

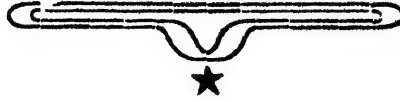
(జేవునుద్దేశించి) వరమేశ్వరా! నీయశస్యకారుశ్వాతిశయ
 బున, ప్రాణమితుల మిరువురము విడిపోయి చచ్చి బ్రతికి కీరి
 కలిసికొంటిమి. ఇంతకంటే మానఁగావలసిన దేమున్నది? అనున
 లోకోపకారార్థ మిట్లుగాక !

భరత పాశ్యము.

ఉత్సాహ! ఓలలాడుచుందుగ్రాక ఉరుసుఖాల్లి, బ్రాణమి
 తాళి నిరత మద్దులే; అతివల్లె భర్త
 చాలభక్తి గొలుచుచు స్మశంబుగాతుగ్రాక: సు
 శ్రీల శ్రీకళార్ధసమితి చెఁగఁగాక విచ్చలుక
 స మా ప్త ము.

కాభి

గ్రంథకర్త :

కీర్తిశేషులైన మహాకవి

శ్రీ పానుగంటి విజయ రాఘవరావుగారు

సకల గుణాభిరాముడు లోభి - వడ్డీలకోసం వేదవాక్యాలు సంపద కోసం సంఘసంస్కారాలు, - ఆసలీ ఫాయిదాల వనూలుకోసం ఆస్తావాక్యాలు, - కనకంకోసం శునకచేష్టలు, వృద్ధవివాహాలంటే ఉబలాటం - శ్రీవిద్యంటే చీదరింపూ, వేదవాళ్ళంటే బెదరింపూ, కన్న కొడుకంటే కొఱలుకొఱలు, కన్నబిడ్డలంటే కంటగింపు, ఆశ్రతులంటే యేవగింపూ, నాకర్లనిబెదరింపూ, అందరిమీదా అనుమాస్త్రాలు. అతి తేలివితేటలు, అభియోగాలు అన్నీ మూర్తిభవించివున్న నాటకం లోభి. పోకేకాలంటే అతని కంటికి చవట పీనుగులు. సనాతనధర్మం బుద్ధికిచవిటి నేల, కరుణారసం అతనికి కంటికలికం, వితరణ గుణం అతనికి ప్రబలవిరోధి, అనుమానం అతని సొమ్ము, అబద్ధాలు అతని ఆత్మ, అసత్య ప్రమాణాలు అతని పంచ ప్రాణాలు, ఖర్చు అతనికి కంఠసాశం, విద్య అతనికి ఉరితాడు, లోకం తన ముపకారం చెయ్యాలి. తను లోకానికి అపకారం చెయ్యాలి. అందుకే అతిడు అవతరించాడు.

అమృత సంఘటనలతో, ఆదర్శసన్నివేశాల్తో ఆనందరసాన్ని ఒలికించే సంభాషణలతో, చక్కని వ్యవహారిక భాషలో వ్రాయబడిన సాంఘిక నాటకం. నాటకప్రదర్శనాలకీ సినిమా చిత్రనిగూడానికి అనుగుణ్యమైన నాటకగాజం. లోభిప్రయత్నాలు ఫలప్రద నూతనా, తారుమారా తాయో, ఒకప్రతి కొని వెంటనే చదవండి పానుగంటివారి రచనా సమర్థత ఈనాటకంలోనూడా ప్రతిభగాంచింది. కొలగి ప్రగులు మాత్రమే ముద్రించినాము. త్వరపడుడు !

వెల 1—8—0

మా స్వంత నాటక ప్రచురణములు

— హైదరాబాద్ —

నాటకరాజములు

ముద్రణము సుబ్బారావు

ద్రౌపది వస్త్రాపహరణము	1 - 8 - 0
శ్రీకృష్ణ తులాభారము	1 - 8 - 0
రణతిక్కన	1 0 - 0
కచదేవయాని	1 - 0 0
మార్కండేయ	1 - 0 - 0
రంగూన్ రౌడీ (పతిభక్తి)	1 - 8 0
సతీసక్కుబాయి	0 12 - 0
గంగావతరణము	1 - 8 - 0
ధరణికోట (రెడ్లప్రతాపము)	1 8 0
ఓష్ణబ్రహ్మచారి	1 4 0
సతీతనసూయ	1 4 0
కాలకేతనము	1 4 0
బలిబంధనము చరి కే	1 - 0 - 0

అంబు నాటక ప్రయోగము

కురుకూరి సుబ్బారావు సన్.

సరస్వతీ బుక్ డిపో, బెజవాడ.

14954